

SZERELEM ÉS NEMES SZÍV

**Olasz költők versei
BARANYI FERENC
fordításában**

**HUNGAROVÖX KIADÓ
Budapest, 2003**

A könyv megjelenését az
ASSOCIAZIONE I QUADERNI DELLA BRIANZA
támogatta

© Baranyi Ferenc, 2003

Szerkesztette és az előszót írta:
Madarász Imre

ISBN 963 9292 72 9

HUNGAROVOK KIADÓ BT.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 11.
Telefon: 340-0859, fax: 239-0578
Felelős kiadó: Kaiser László

TARTALOM

Olasz költők magyar hangon (*Madarász Imre*)

Asissi Szent Ferenc

A teremtmények éneke

Cielo d'Alcamo

Viruló, ékes rózsaszál

Toszkán énekmondó

A bölcs püspök

Ismeretlen szicíliai költő

Szicíliai fehérnép

Sordello da Goito

Csendes rímekkel ím, Blacast elsíratom

II. Frigyes császár

Emberem, édesem...

Giacomo da Lentini

Szívem szerint...

Ha látom arcát...

Giacomo Pugliese

Szép arcú volt a kedves

Bondie Dietaiuti

Mikor a lég...

Guittone d'Arezzo:

Szonett Szűz Máriához

Rustico di Filippo

Aldobrandino, én édes uracskám

Compiuta Donzella

Istent szolgálni...

Guido Guinizzelli

Szerelem és nemes szív...

Guido Cavalcanti

A pásztorlány

Ön zsendülést, virágzást...

Cecco Angiolieri

Ha lennék tűz

Becchina, várj!

Brunetto Latini

Kincses könyvecske - Prológus

Cino da Pistoia

Dante, fájdalmat öltöttem magamra

Dante Alighieri

Az új élet

A Pokol - részletek

Francesco Petrarca

A „Daloskönyv”-ből

Most örült vágyam

Minden lépésnél

Ó, szép szemek

Ó jaj, be rossz is volt

Szeretni Önt

Hús víz, te tiszta, édes

Ha tudtam volna...

Serafino Aquilano

A pápai udvar

Gaspara Stampa

Bús szívvel bánva...

Torquato Tasso

Madrigál

Ottavio Rinuccini

Visszatérés

Antonio Vivaldi

A négy évszak

Pietro Metastasio

Madrigál

Giuseppe Parini

A pohárköszöntő

A nap - részlet

Melchiorre Cesarotti

Osszián-dalok - Két noktürn

Vittorio Alfieri

A „Rímek”-ből

XLIX. (Igazi férfi)

CLXVII. (Csalhatatlan, igazmondó tükörkép)

CLXXII. (Gyakorta hosszan s rettentő mogorván)

CLXXIII. (Nagy némasága rémes rengetegnek)

Felice Romani

Az özvegy

Giacomo Leopardi

Tréfa

Giuseppe Giusti

A Szent Ambrus templomban

Goffredo Mameli

Minden olaszok éneke

Giuseppe Garibaldi

Gondoljatok reájuk

Giosuè Carducci

Napfény és szerelem

Búcsú

Giovanni Pascoli

Romagna

Tenger

Éjjel

Szántanak

Messzi ünnep

A vasút

Az ökör

A zivatar

Októberest

Árva

A vasderes kanca

Augusztus 10.

Sírás

A múlt

A bargai toronyóra

Ada Negri

Rövid történet

Sibilla Aleramo

Rendes vagyok

Umberto Saba

Zakariás - részlet

Három város

Finale

Giuseppe Ungaretti

Itália

Miért

Virrasztás

A költő titka

Finale

Eugenio Montale

A rövid utazás

Napló '71 - válogatás

Salvatore Quasimodo

Milano, negyvenhárom augusztusában

És máris leszáll az este

Az új holdhoz

Ignazio Buttitta

A kalózok

Egy az úr Szicíliában

Paolo Santarcangeli

Hiába futsz előlem

Homályból

Nerio Tebano

Elég volt tudni

Giuseppe Zagarrìo

Csend

Arno-menti vén parasztkok

Pier Paolo Pasolini

Hogyan lettem marxista?

Gino Gerola

Felszabadulás

Vasárnap

Gianni Toti

Mi újság? - részlet

Rövid bejelentések - részlet

Érzelmelkedés

Mondják - mondjuk

Aldo Severini

A boszorkány

Őrült voltál

Rolando Certa

Arion

Cataniai impressziók

Koponyád megsimítom

Bölesódal

Kisfecske

A Tisza partján

Franco Ferrara

Imzad - részletek

Corrado Calabrò

A feladó ismeretlen

Karácsony idején

Legeslegjobban akkor...

Mikor a gyertyák csontig égnek

Lorenza Franco

A megszentelt visszatérése

Aphrodité adósai

Gianfranco Brusasca

Mikor az este még estébbre fordul

Giorgio Somalvico

„Oh! Virágok!”

Dante Maffia

Verssorok Rosináért 1-6.

Guido Oldani

A munkás

Antonio L. Verri

Verssorok barátomnak, Ferencnek

Alberto Menenti

Íme

Franco Cajani

Időlovag - részletek

Töprengés a szélben - részletek

Franco Cajani - Baranyi Ferenc

A szél csak fúj tovább

Olasz szerzők művei Baranyi Ferenc fordításában

1961-2002

(Bibliográfia, összeállította: *Snéden Norina*)

OLASZ KÖLTŐK MAGYAR HANGON

Ahogy a népmesék hőseinek hét próbát kellett kiállniuk, hétfejű sárkányt legyőzniük, úgy kellett e verskötet műfordítójának és összeállítójának, Baranyi Ferencnek ha nem is hét-, de kétféle nehézséggel: kétfajta bőség zavarával megküzdenie.

Az egyiket az olasz költészet kivételes gazdagsága, sokszínűsége, magasrendűsége jelentette: aki maga is megmászta már az olasz Parnasszus ormait, azt tudja csak igazán, hogy bármilyen sokat kalandozzék vagy kutasson ott a hódoló-hódító látogató, mindig úgy fogja érezni, hogy oly keveset ismert meg, térképezett föl, tett magáévá belőle. Baranyi Ferencet költői érzékenysége, intuíciója, (kon)zenialitása mellett széles körű és alapos humán műveltsége és filológiai felkészültsége tette, adomány-, sőt inkább kegyelemszerűen, képessé arra, hogy „olaszos” műfordítóink között egyedülálló sokoldalúságában, s a sokféleségben egyként magas színvonalon tolmácsolja az olasz poézis javát. Sokhúru hangszere a legnagyobb klasszikusokra „rezgett” a legfinomabban, a szó Gárdonyi-féle értelmében is: magára a művészi értékre inkább, mint a különböző műformákra, stílusokra, tartalmakra, üzenetekre. Így történhetett meg az a Carlyle emlegette „csoda”, hogy középkori trubadúr és jelenkori modernista, ismeretlen „énekmondó” és a „költők legmagasabbja”, szent szerzetes és kurtizán költő, az ellenreformáció korának magányos óriása és a felvilágosodás századának fényességei, zeneszerző és hadvezér, udvari poéta és „zsarnokölő” vátesz, „néptribun” és „hermetista”, klasszicista és romantikus, népköltő és „poeta doctus”, szerelmes és politikai, istenes és hazafias, tréfás és tragikus, „levia, gravia” költeményei - eposzének, dalok, himnuszok, szonettek, noktürnök, madrigálok, epigrammák, szabad versek - ugyanazon költői erővel és szépséggel szólalnak meg nála, általa magyarul, oly természetesen, mintha a mi nyelvünkön írták volna őket a mi klasszikusaink, habár alaposabb olvasással felfedezhetjük, hogy - Kölcseyvel szólva - egyazon „genie lángjegyét hordják homlokukon”. Egy olyan, szinte minden igazán nagy pályatársával, elődjével rokon költő-egyénségét, aki rácsfolt Benedetto Croce mondására, miszerint a műfordítások olyanok, mint a nők: a hűségesek csúnyák, a szépek hűtlenek, mert az ő tolmácsolásai - a Nyugatos „szép hűtlenek” hagyományától eltérően - szép-hűségesek, és nemcsak a formákhoz, a szavakhoz (ami magában is milyen nagy dolog!), hanem ahhoz is, amit Mazzini a művészet „magvának”, a művész „hitének” nevezett.

Nehéz feladatot oldott meg sikeresen Baranyi Ferenc akkor is, amikor tágas és dús talián virágoskertjéből úgy válogatott össze egy impozáns csokorra valót, hogy benne legyen minden(ből), amit fordított, egyszersmind az az Egész is, amelyből, elhivatott kertészként, annyi virágot ültetett át a magyar televénybe. Ebből a versgyűjteményből tisztán kirajzolódnak az olasz költészet fő, legmagasabb hegyvonulatának kontúrjai, a kezdetektől a legjelenebb máig. Mint minden jól sikerült válogatásból, érződik belőle az is, ami már nem fért belé.

Baranyi Ferenc legújabb könyve nem „csak” egy páratlan nemzeti irodalom kincsestára, s nem is „csupán” egy kiváló költő lírájával egyenrangú műfordítói munkásságának talán - engedjék meg ennyi elfogultság az italianistától, aki immáron kilenc Baranyi-fordításkötetet szerkesztett, lektorált, illetve vezetett be - a koronája, hanem (megint Kölcseyt idézve) egyik „kevélyisége” a magyar italianisztika a kilencvenes évek közepe táján kezdődött nagyszerű megújulásának, reneszánszának is.

Madarász Imre

ASSISI SZENT FERENC
(1182-1226)

A TEREMTMÉNYEK ÉNEKE

Magasságos, mindenható, jóságos Isten,
dicső neved magasztalja, tiszteli és áldja minden.
Urunk Te vagy, ó Magasságos,
nem méltó arra senki, hogy néven nevezzen.

Légy áldva és Veled minden teremtmény,
mindenekelőtt bátyánk: Nap-fivérünk,
hisz virradatot hozva ránkragyog,
szépséges ő, magas tündöklésében élünk,
ten-fényességedet mutatja meg minékünk.

Magasztaljon Hold-nővérünk s a csillag-miriád is,
mind-mind Tőled való s kedved szerint világít.

Magasztaljon öcsénk, a Szél örökkön,
a lég, a felleg - bárminő idő jön:
javunkra válik általad a Földön.

Magasztaljon a víz, amelynek selymes
hulláma hasznos, tiszta s nekünk is engedelmes.

Magasztaljon másik öcsénk, a Tűz is,
mely megvilágítja az éjszakákat,
szépséges ő, vidám, erős - hatalma óriás-nagy.

Magasztaljon, Uram, a Föld, mely nővérünk s anyánk is,
mert ő mindannyiunkat gondoz, hordoz, magán visz,
ajándékai: fű, fa, gyümölcs s a sok-sok színpompás virág is.

Magasztaljon, Uram, kit szereteted bocsánatra hajlít,
s kit kín gyötör, ki tűr sokféle bajt itt.
Boldog, aki megnyugvást lel Tebenned
és méltó leszen arra, hogy felemeljed.

Magasztaljon, Uram, nénénk: a test Halála,
melynek próbáját halandó ki nem állja.
Jaj annak, akit bűnben ér el majd a vége!
S boldog, ki megbékélve tér elédbe,
mert nem ítéled második halálra.

Magasztaljátok s áldjátok Urunkat hálatelten,
s szolgáljátok nagy alázattal egyben.

CIELO D'ALCAMO
(XII. SZÁZAD MÁSODIK FELE - 1250 UTÁN)

VIRULÓ, ÉKES RÓZSZASZÁL

- Viruló, ékes rózsaszál, telet nyárrá varázsló,
a nő csak téged írigyel, ha asszony, ha leányzó,
segíts rajtam, ha van szived, mert vágy hevít, parázsló,
nincsen nyugalmam nappal, nincsen éjjel,
rád gondolok, madonnám, szenvedéllyel.
- Ha kórság csókomért gyötör, meghibbantál, hitemre,
a tengert csak futóbolond szántja fel, hogy bevesse,
akármilyen kincset raksz elém, nem léssz e szív kegyeltje,
sosem leszek tiéd, ez szinte törvény,
apácának nyíratkoznék előbb én.
- Ha szép hajad leváगतod, az nekem csak halált hoz,
hisz akkor nem remélhetek már írt a gyógyuláshoz.
Ha látlak, ékes rózsaszál, gyönyörökkel határos
a vigasz, amit nyújtasz minden órán -
hát hajlítsd hozzám szíved is, te jó lány!
- Hogy szívem szívedhez hajol, ebben te ne reménykedj,
ha jóapám s egy-két rokon meglát itt állni téged:
jobb, ha szeded a lábadat, mert hamar utolérnek.
Örülj, hogy nem vették a jöttöd észre,
s gondolj inkább a gyors menekülésre.
- Ha meglátnak, nem félek én, nem verhet-üthet senki,
hacsak nem kíván kétezer aranytallért fizetni,
nem bánthat, még ha Bariban volna is pénze ennyi:
császár törvénye véd - éltesse Isten!
Felfogod, amit mondtam, drága kincsem?
- Békén nem hagysz te engemet, háborgatsz reggel, este,
tengernyi kincset érek én, nincs, aki megfizesse,
Szaladdin pénze is kevés, ha pályázol kezemre,
mit meg sem érinthetsz, hitemre, többet,
légy bár a szultánnál is tehetősebb.
- Makrancos és keményfejű a föld megannyi hölgye,
nincs az a kérlelő beszéd, amely igába törje,
addig kell üzni, hajtani, míg úrrá léssz fölötte.
Ha ellenállsz a férfinak halálig:
magad bánod meg, mondjon bárki bármit.

- Hogy én megbánok bármit is? Előbb oltom ki életem,
nehogy az én botlásomért szégyenkezzék a szépem,
hiába jöttél hát ide tegnap is, éjsötétben.
Nyughass, ha énekelsz sem tárul ablak,
hő sóvárgásaid hidegen hagynak.

- Ó jaj, a szívem szétreped, annyira meggyötörted,
ha a tegnapi gondolkodás, megint a kínok ölnek,
ily rózsát nem találtam én, bejártam bár a Földet,
és soha senkit így még nem szerettem,
a sors nekem szánt, hidd el végre, szentem.

- Ha néked szánt a sors, leránt a mélybe nyomban engem,
ne kívánd, hogy szépségemet eképp elvesztessem.
Ne ostromolj, ne kényszeríts, hogy fűtőmet lenyessem
és kolostorba vonuljak előled -
rámnézni sem tudnál akkor te többet.

- Ha kolostorba rejtezel, én hamvasarcu hölgyem,
csuhát öltök magamra és szerzetes lesz belőlem,
a párbajt ott is folytatom, hogy gögödet legyőzzem,
s ha reggel is meg este is velem léssz,
meghódolsz végül, szívtelen teremtés!

- Ó jaj szegény fejemnek, ó, milyen szörnyű a végzet!
Irgalmaz nekem, Krisztusom, ily nagy csapás nem érhet!
Azért jöttem világra, hogy egy káromlóval éljek?
Ki ilyen nagylegény, menjen világgá,
hol nálam szebb leányok csókja vár rá.

- Calabriát, Lombardiát és Toscanát bejártam,
Konstantinápoly, Genoa földjét tapodta lábam,
bolyongtam germánok között, meg Babilóniában,
de oly kecses hölgyet seholyra leltem,
ki ily nagyon rabbá tett volna engem.

- Nos hát, ha ennyi kín gyötört, megszánlak én s ajánlom:
holnap eredj anyámhoz és apámhoz el, barátom,
s ha néked adnak, úgy vezess oltár elé a nyáron,
vegyél el feleségül és bizisten
én minden óhajtasod teljesítem.

- Mindaz, mit mondasz, életem, neked semmit se használ,
szavaiddal alám hidat vertél, lépcsőket raktál.
Vélted: röpkölsz, de szárnysegett, sebzett madárka vagy már;
a kardodat saját magadba döfted,
állj fel, szedd össze maradék erődet.

- Tudd: semmiféle harci gép nem rémíthet meg engem,
elszántan védem váramat, mely rég bevehetetlen.
Beszélhetsz bármit, több az ész egy cserfes kisgyereken.
Tanácsom ez: eredj innét, de gyorsan,
ne lássalak, csak kiterítve. Holtan.

- Hát azt kívánod, életem, hogy meghaljak miattad?
Ha átdöfik a szívemet, ha szeletekre szabnak,
innét akkor se mozdulok, míg bele nem haraphat
kertednek gyümölcsébe szomjas ajkam,
hiszen csak erre vágyom szakadatlan.

- Se gróf urak, se lovagok e gyümölcsből nem ettek,
a bírák és a márkik is csupán csak epekedtek,
kárvallottan álltak odébb, arcuk dühtől vereslett.
Megérted, amit mondani kívánok?
Vagyonod nem ér, csak néhány petákot.

- Szeretnek téged számosan, de nem tengernyi.
Ne üzz, ne becsmérelj, előbb tegyél próbát, szívem!
A szél hol így, hol úgy fuvall, forog szeszélyesen,
gondolj csak vissza arra, amit mondtál,
minden szavad lelket sebez. Nagyon fáj.

- Lehet bár kínod végtelen, fájdalmad mint a tenger,
szaladjon sebtén bár ide falunkból minden ember
s kérleljén engem: „Szánd meg őt, hisz így elpusztul egyszer!”
kezemet néked én akkor se nyújtnám,
hisz meg nem kapta se pápa, se szultán.

- Isten neki, én mindenem, haljak meg itt e házban!
Hisz lelkem éjjel-nappal ég szörnyű szerelmi lázban.
Azt mondják majd az emberek: „Nincs szív e büszke lányban,
az ő házában ért véget legénye -
ép testből szállt megsebzett lelke égbe.”

- Ajánlom, hogy hordd el magad (átkaim elkísérnek),
mert megjönnek fivéreim s kiontják majd a véred.
Mit bánom én, mi lesz veled, könnyet nem ejtek érted,
hiába tékozolsz rám annyi sóhaj:
rokon, barát se menthet meg - lakolsz majd.

- Nem menthet meg rokon, barát - ez nékem is világos,
hisz máshová való vagyok, nem ismer ez a város.
Egy éve, hogy megláttalak, azóta idejárom,
mert amióta kinőtted a pendelyt:
emésztő vágyat más szívemben nem kelt.

- Hogyan? Mióta? Áruló, Júdas vagy, istenemre!
Kinőve pendelyem talán bújtam bíbor-selyembe?
Esküdj a Bibliára, hogy oltár elé vezetsz te,
másképpen úgyse kapsz meg engem élve,
sírom legyen inkább a tenger mélye!

- Ha sírod tenger mélye lesz, te égi kellemű lány,
hogy mégis megtaláljalak, a partokat befutnám,
holtan is kihoználak én, akárhogy rejt a hullám,
ha meg is ölné háborgón a tenger,
bűnbe esnék biz én a tetemeddel.

- Szentséges Isten, Krisztusom és mindenféle szentek!
Mi vagy te, mondd? Zsidógyerek? Elvetemült eretnek?
Nem hallgatom gyalázatos szavad, fékezd a nyelved!
Nem ébreszt vágyat már a nő, ha meghal:
elveszti báját, illatát azonnal.

- Mindez világos, kedvesem, de mást mit is tehetnék?
Szavamra nem hajolsz, dalom nem éri el szivecskéd.
Tégy hát velem, amit akarsz, van eszközöd neked még:
te nem szeretsz - én érted lángolok, lásd,
akassz horgodra, mint halat a horgász.

- Tudom, hogy lángolsz értem és szeretlek én, te balga,
de távozz most, dicső lovag s jöjj vissza virradatra.
Ha megteszed, mit mondok én, nem bánod meg, szavamra.
Tiéd leszek - s ez nem csupán ígéret,
magamtól tészek majd kedvedre néked.

- Akármit mondasz, kedvesem, nem tágítok e helyről,
imé, itt egy újfajta kés, fossz meg az életemtől -
elvégezd ezt, míg egy tojás a tűzre téve megfől.
Most tégy kedvemre hát, szépséges hívem,
mielőtt lelkemmel végezne szívem.

- Tudom, hogy lelked kín öli, nem enyhül szomjuságod,
nem végzem el, amit kívánsz, kötélnek most sem állok,
csupán ha majd megesküszöl a Bibliára, álnok.
Addig nem csókol férfiember egy se,
nem kaphatsz meg te sem - csak lefejezve.

- A Bibliát mondd, szívem? Keblemben rejtve hordom,
a kolostorból csentem el, nem volt a páter otthon,
e könyvre esküszöm: sosem csalódsz bennem, ha mondom!
A keresztényi szeretet hevítsen,
segíts e vérző, kín-gyötörte szíven!

- Hogy megesküdtél, én uram, felgyúlok én is, látod,
immár hatalmadban vagyok, ellen többé nem állok.
Sokáig sértegettelek - remélem, megbocsátod.
Itt az ideje ágyba bújni gyorsan -
becsüljük meg, hogy ilyen jó sorunk van!

TOSZKÁN ÉNEKMONDÓ
(XII. SZÁZAD MÁSODIK FELE)

A BÖLCS PÜSPÖK

A bölcspüspök legyen áldva,
különb nem jött még világra,
kegyessége ragyogása
sokakat von sugarába,
senki fia nem találna
jobbat, okosabbat nála.
Jobbjára veszi a pápa:
ő a legbensőbb barátja,
püspöksége - bárki látja -
gazdagon borul virágba.
Szentelő áldást a pápa
Lateránban adott rája,
Szent Benedek úgy kívánta,
hogy a keresztény világra
ő vigyázzon most, felállva
méltósága zsámolyára.
Lornanóból jött, e táj a
hívek földi mennyországa,
nem paraszt ő származásra:
hódol jámbor és pogány, ha
róla hall, mert neve márka.
Ha ültetne paripára:
elvágtatnék Volterrába
Galgano palotájába
s köszönténém térdenállva.
Osimo jó püspökének
asztalánál száz vitézek
mutogatják maguk szépnek,
nincs belőlük, csak temérdek.
Sem latin, sem pedig német,
lombard s francia se léphet
nyomába e kegyes vénnek,
szívbéli nemességének.
Tőle is egy lovat kérek
- az elsőnél feketébbet -
s még az íjászok is félnek,
amikor közjük lépek!
S mondja majd nekem, Sténének:
- Örvendj, mint a vőlegények! -
Róla szóljon hát az ének,
őt dicsérem, míg csak élek.

ISMERETLEN SZICÍLIAI KÖLTŐ (XIII. SZÁZAD)

SZICÍLIAI FEHÉRNÉP

- Eredj kapumtól, kérlek,
vagy nyomban véget érek -
nappal szerettelek.

Eredj kapumtól, kérlek,
eredj, mi dolgod erre?
Ha tán felismernének:
a végzetem betelne.
Eredj utadra, kislegény,
bajba sodorsz, hitemre -
el innen, el veled!

- Ó szépasszony, e rút szavak
szívemnek rosszul esnek,
nem azért jöttem én ide,
hogy máris visszamenjek,
ha kell, itt állok hajnalig,
és várom, hogy beengedj -
szófogadó leszek.

- Ha nékem adod Trápanit,
Messinát és Palermót,
akkor sem bocsátlak be én,
s hidd el: ezzel teszek jót,
mert férjem is, szomszédom is
les rám - hogy nyissak ajtót?
Holtan kapnál te meg.

- A férjed már se lát, se hall,
rég szunnyad selymes ágyon,
a szomszédok is alszanak,
túl már az első álmon.
Ha itt talál az őrcsapat:
láncot, kötelet rámfon.

- No lám, kell ez neked?

- Ha itt talál az őrcsapat,
(Szentséges Szűz Madonna!)
feldarabol s tagjaimat
az utcán szerteszórja...

- Csak ne az én portám előtt!
Ország-világ megszólna!
Mire vársz még? Eredj!

SORDELLO DA GOITO
(1200 KÖRÜL - 1269 UTÁN)

CSÖNDES RÍMEKKEL ÍM, BLACAST ELSIRATOM

Csöndes rímeikkel ím, Blacast elsiratom,
szivem bús, összetört, van sírni jó okom,
uram s barátom is volt ő, elmondhatom,
sok érték halt vele - hiányzik majd nagyon.
Annál keservesebb borongni káromon,
minél bizonyosabb: helyre nem hozhatom,
csak úgy, hogy nagyurak elé szívét rakom -
vegyék s egyék. Szivük csak így lesz, tudom.

Mindjárt a római császár egyen, kinek
kegyetlen szándoka Milánót törni meg,
porig alázna ő itteni népeket,
kitagadottan is áldják a németek.
Aztán a francia király egyen szívet:
Kasztíliát bután feladva vétkezett,
de ő nem vesz soha magához étkeket,
ha anyja úgy ítél, hogy semmit sem ehet.

Kívánom, Anglia királya is egyen
a szívből, hogy merész s ne nyűlszívű legyen,
a földről, mely övé (s ahol már becsstelen)
kergetni franciát ne légyen rest sosem.
Kasztília ura két porciót vegyen,
mert két hazát ural, noha érdemtelen,
ha nyíltan falni fél, egyék rejtekhelyen,
mert anyja elveri, ha ily mértéktelen.

És Aragónia királya is egyék,
így tán feledteti hatalmas szégyenét,
amely Millauban s Marseille-ben érte épp -
beárnyékolva a szó s a tett hitelét.
Jut a navarrai királynak is ebéd,
(amíg gróf volt csupán, ezerszer többet ért),
kit Isten fölemel, az elveszti eszét
és szívét is - ilyet sosem becsül a nép.

Toulouse grófjának is jusson egy-két falat,
hogy tudja: mije volt - és abból mi maradt,
egy új szívtől talán ismét erőre kap
és visszaszerzi az elherdált javakat.
Provánsz grófjának is kerül egy szív-darab:
meg kell segílni a kitagadottakat,
hogy - mikor küzdenek, védvén igazukat -
össze ne rogyjanak a szörnyű súly alatt.

Bószek a nagyurak e nyílt beszéd miatt,
úgy tisztelnek, ahogy én is - mindnyájukat.

Szép Vigaszom, szived ha megszán s elfogad:
nem verselem meg én, csak a barátokat.

II. FRIGYES CSÁSZÁR (1194-1250)

EMBEREM, ÉDESEM...

- Emberem, édesem, indulj,
áldjon az Isten az úton,
menj, noha bennem a kín dúl,
fájdalom éget, a bú nyom.
Végemet esdve kívánom,
társam a gyötrelem egyre,
nincs medicina e sebre,
bárhogy idéz is az álom.

Ó, hogyha felfogom ezt,
nagy csata dúl a szívemben,
azt, akit úgy szeretek,
távoli földre ereszttem.
Útrakel, elhagy a drága,
kit soha más nem előzhet,
Toscana, isteni földed
vétke, hogy szívem oly árva.

- Asszonyom, édesem, társad
kedve szerint sose menne,
ámde hatalmas urának
szót fogad, íme, sietve.
Indulok - és megígérem,
hogy ama távoli tájon
sem csalom én meg a párom,
bármilyen csábos a szépnem.

- Rabja vagyok szerelemnek,
ám gyönyörű ez a rabság,
hű szívem boldogan enged
néki, hisz áldja hatalmát.
Éljek a gondolatodban,
el ne feledj soha, kérlek,
nem dobogott, uram, érted
vágyteli szív soha jobban.

- Asszonyom édes, a búcsút
húzni, odázni veszélyes,
nem leszel ám szomorú, tudd:
szívemet itthagynom, érezd.
Édeni szép gyönyöröknek
tartana vissza varázsa,
mozdul a láb, de hiába:
nem tudok válni tetőled.

GIACOMO DA LENTINI
(XII. SZÁZAD VÉGE - 1246 ÉS '50 KÖZÖTT)

SZÍVEM SZERINT...

Szívem szerint szolgálom én az Istent,
hogy feljuthassak egyszer majd a mennybe,
az égi hon csodás hírnévnek örvend,
hisz mindeneknek fényes ott a kedve.

De hölgyem nélkül semmi dolgom ott fent -
nincs szebb vonású arc, szőkébb fejecske,
mint az övé - megtennék érte mindent,
s nem lennék boldog tőle elrekesztve.

Nem káromló beszéd ez, ám kívánom,
hogy szavaimat pontosan megértsék:
pokol nekem, ha nincsen mód csodálnom

bársony szemű, szép arcú, tiszta lényét,
hisz legfőbb óhajom s vigasztalásom
hölgyem dicsőségének látni fényét.

HA LÁTOM ARCÁT...

Ha látom arcát, boldogabb az élet,
reményem él, ha szép arcát csodálom,
vigasztal arca s bátorít, ha félek,
e kedves arcért kínomat se bánom.

E tiszta arc értelmet ad a létnek,
e bájos arc felém nevet sugárzón -
imé az arc, amelyről úgy beszélnek,
hogy nincsen párja széles e világon.

Nincs szem, amely szebb játékkal igézne,
se bőr, amelynek rózsásabb a lángja,
se száj, amelynek édesebb a méze.

Mikor szavamra les, előttem állva:
repesve szállok Ámor édenébe,
hol nincs, ki nálam többre, jobbra vágyna.

GIACOMINO PUGLIESE
(XIII. SZÁZAD ELSŐ ÉVTIZEDE - 1266 KÖRÜL)

SZÉP ARCÚ VOLT A KEDVES

Szép arcú volt a kedves,
ahogy megpillantottam:
szívemhez, szellememhez
öröm társult legottan.
Boldog vagyok, ha látom,
kit szerettem nagyon,
ha szájoncsókolom:
máris új csókra vágyom.

Mikor száját kerestem
s keblén játszott kezem,
karomba-ernyedetten
így kérlelt csöndesen:
- Uram, ha útrakél, ne
legyen sokáig távol,
nem szép dolog magától,
hogy itt hagy engem égve!

S így szóltam induláskor:
- Madonnám, Isten véled! -
Elbúcsúztam a lánytól,
ki rám könnyezve nézett.
Sírással, sóhajokkal
mesterkedett serényen,
nem is volt könnyü nekem
útrakelni azonnal.

Nem mentem olyan messze,
hogy elfeledtem volna,
úgy tartoztunk mi össze,
mint Trisztán és Izolda.
Ha majd élémbe téved
hölgykoszorúban újra:
csitul szívemnek búja
s szellemem újraéled.

BONDIE DIETAIUTI
(XIII. SZÁZAD)

MIKOR A LÉG...

Mikor a lég megfényesül köröttem:
gyönyörúsége éled a világnak,
a tiszta forrásból a víz kiszökken
s a pompázó, virágos rétre árad.

Fújja az édes verseket erősen
fák ágain a megpezsztült madárhad,
felgyúl a boldog láng a szeretőkben,
kik szép napokra oly régóta várnak!

Én meg csak csüggedek, gyötör az élet,
másokkal vígadozni semmi kedvem,
báncódom hölgyem büszkesége végett,

mert nem lehet szolgálnom őt s szeretnem.
Nem örvendek a mások örömének
s a zsendülés csak búval tölt el engem.

GUITTONE D'AREZZO
(1230-1294)

SZONETT SZŰZ MÁRIÁHOZ

Mennybéli asszony, dicsőséges anyja
Krisztus urunknak, megszentelt halálod
a pokolból mindnyájunkat kiváltott,
még ősapánk bűnét is eltakarva.

Nézd Ámort, mily kegyetlenül nyilazza
szívünket s mennyi kínt hoz ránk az álnok -
kegyes Anyánk, a sorsunk csak Te szánod,
térítve minket jámborabb utakra.

Növelj az isteni szerelmet bennem,
amely a lelket égi helyre vonva
láncot szakít - s már nem bilincsel Ámor!

Mert nincs remény egyéb gyógyírra lelnem:
a lángokat csak víz sugára oltja
s szeget csak szeggel üthetünk ki a fából.

RUSTICO DI FILIPPO
(1230 KÖRÜL - 1295 KÖRÜL)

ALDOBRANDINO, ÉN ÉDES URACSKÁM

Aldobrandino, én édes uracskám,
Pilletto ujjasát küldd vissza, kérlek,
fess közkatona ő, legény a talpán,
ne hidd, mit róla pletykások beszélnek.

Orrod ne lógasd búslakodva, bambán
azért, hogy hírelík: szarv lett fejkéd,
a szomszéd csak betért hozzánk, hogy aztán
aludni térjünk - s ez mért volna véték?

Küldd vissza hát az ujjasát, mivégre
tartod, hisz hívásomnak már nem enged -
nem tenne semmit kedved ellenére.

Nem bújik már ágyába hitvesednek -
miért veszekszel hát? Hallgass, az égre!
Hidd el: kicsit se fáj, amit velem tett.

COMPIUTA DONZELLA (1250 UTÁN)

ISTENT SZOLGÁLNI...

Istent szolgálni máris útrakelnék,
nincs más helyem e hívságos világon,
mert nő a gyávaság, az esztelenség,
s a csalárdságot is dagadni látom.

Kihalt a jóság és az értelem rég,
gúnyolódnak a lovagiasságon,
meg aztán férjhez menni sem szeretnék -
így hát miért is volna maradásom?

A férfi-nemnek romlottság a dísze,
iránta nőttön-nő a megvetésem,
hisz vágyam Isten udvarába vinne.

S harag sötétlik jóapám szemében,
mert Krisztusért dobog csak lánya szíve -
ki tudja, milyen férjet szánna nékem?

GUIDO GUINIZZELLI
(1230 ÉS 1240 KÖZÖTT - 1276)

SZERELEM ÉS NEMES SZÍV...

Szerellem és nemes szív mindig egyek,
miként madár s az erdő sűrű zöldje,
szerelem nem előzi a szívet meg,
s az sem lehet, hogy a szív őt előzze.

Mihelyt nap lett az égen:

a ragyogás is tündökölt azonnal,
nem előbb - akkor éppen.

A szív, ha benne Ámor lel tanyára:
azonos a lakóval,
hisz egy a tűznek hője és világa.

Szerelmi tűz nemes szívben ha támad:

izzássá lesz a bűvös drágakőben,

igézetét a csillagragyogásnak

úgy éri el, hogy égeti erősen,

s miután kilobogta

a nyers kőből a nap, mi durva, érdes:

csillaggá aranyozza.

A szívet, mit keblében hord a férfi,

s mit oly nemesnek érez:

a nő csillag módján szeretni készti.

A szerelem úgy ég nemes szivekben,

ahogy kétágú tartón gyertyaláng ég:

saját kedvére - és mind fényesebben,

semmilyen módon nem tehetne másképp.

A gonoszság, az ősi,

aképp munkál, ahogy hat víz a tűzre:

gyorsan oltja a hőt ki.

Nemes szívben szerelem partot érhet,

miként felszínig sütve

mágneses ereje földmélyi ércnek.

Tüzelhet sárra napsugár egész nap:

az sár marad - s a nap heve se csökken.

Mondhatja dölyf: családfám lombja szép nagy -

nem nemesül a sár sugárözönben.

Ne hidd el, hogy nemesség

a tiszta szíven kívül is teremhet,

mint kész családfa-termék -

mit ér a szív, ha telve nincs erénnyel?

A fény vizen rezeghet,

ám a csillag, mely küldi, égi ékszer.

A magasságos égi értelemben
tündöklék Isten, napnál ragyogóbban,
s felfogván Őt az angyalok a mennyben:
szolgálják hódolón, odaadóan,
beteljesítve végleg
művét az ég igazságos urának.

A biztos útra térted
eképp segít a szép nő szemsugára,
mely nemes lángolást ad
a szívnek, mely előtte nincs bezárva.

Hölgyem, hozzám az Úr - mikor a lelkem
elébe áll - így szól: „Micsoda gög ez?
Az égen áttörtél s most itt a mennyben
van maradásod, trónomnál időzhetsz,
pedig sosem az égi
királynőt, hanem hívságos szerelmed
voltál serény dicsérni!”

S én ennyit mondok akkor: „Ő is angyal,
kinél nincs nemesebb, szebb -
ha őt imádom, nem sújthatsz haraggal!”

GUIDO CAVALCANTI
(1255-1300)

A PÁSZTORLÁNY

A pásztorklány szebb volt a csillagoknál,
láttam hogy ott jár mélyén zöld ligetnek.

Meglebbent fürtje bodros szöghajának,
perzselt szeme és rózsás volt az arca,
mezítláb terelte a birkanyáját,
bokáját harmatos fű símogatta,
és énekelt, vágytól fakadva dalra -
nem látott arra senki ékebbet.

Köszöntöttem illón, szerelmes szóval,
s faggattam: lelt-e már a szíve párra?
És azt felelte ő, édes mosollyal,
hogy az erdőt magára hagyva járja,
s még ezt is mondta: „Nálam még az árva
madár se vár ma jobban hő szerelmet.”

Miután mindezt elbeszélte, boldog
csivitelés csendült minden faágon,
s én ezt gondoltam: „Itt az alkalom, hogy
e pásztorklányra kivessem a hálóm.”
Megöleltem, megcsókoltam parázslón:
szája a számon - engedett hevemnek.

Kezem akkor kezébe kapta vágyva,
éreztem, hogy a szíve már enyém lett,
s leheveredtünk, hol dús lombok árnya
takart, köröttünk virágzott az élet,
köszönöm a szerelem istenének,
hogy tenger kéjek árával lepett meg.

ÖN ZSENDÜLÉST, VIRÁGZÁST...

Ön zsendülést, virágzást hord magában,
oly fényes, oly szép, hogy ránézni kellem,
tündöklök egyre, napnál fényesebben -
amíg nem láttam Önt, senkit se láttam.

E földön sok-sok asszony és leány van,
de gyönyörűségesebb nincsen egy sem -
kit Amor isten tart nagy félelemben:
nem fél tovább, ha Önt csodálja bátran.

S azért, mert Önt mindenhová kísérik:
kedvesek lettek nékem mind a hölgyek,
kiket meg is kérek ezennel én itt,
hogyan adózzak tisztelettel Önnek,
aki fölöttük áll - hisz úgy itélik
ők is, hogy köztük Önnél nincs külön, szebb.

CECCO ANGIOLIERI
(1250-1313)

HA LENNÉK TŰZ...

Ha lennék tűz: a Föld elégne nyomban,
ha lennék szél: csupálná fürgeteg,
ha lennék víz: árban fürödne meg,
ha lennék Isten: elvetném, ahogy van,

ha lennék pápa, boldog mámoromban
zaboláznám a keresztényeket,
ha lennék császár, tudnám, mit tegyek:
nem tűrnék el fejet, amíg nyakon van.

Halál ha lennék, apámért sietnék,
élet ha lennék, futnék tőle el -
másféleképpen anyámmal se tennék.

Cecco ha lennék... S nem vagyok? Ha kell,
megszerzek minden nőt, ki zsenge meg szép -
öreget, rútat jobb, ha más ölel.

BECCHINA, VÁRJ!

- Becchina, várj! - Mi kell, gyalázatos? Hagyj!
- Ne orrolj már! - Nem jár neked bocsánat.
- Istenre kérlek! - Beh alázatos vagy!
- Mint mindig majd! - És jót ezért ki állhat?
- A hűség. - Ó, az benned nem nagyon nagy!
- Hozzád mégis. - Ne kisebbítsd hibádat!
- S mi a hibám? - Hallom, amit locsognak.
- Mondd hát! - A büntől szinte már ragyás vagy!
- Holtom kívánod? - Ily jót nem remélek.
- Gonosz beszéd ez. - Te vagy mesterem.
- Jó, meghalok. - Ez is csupán ígéret!
- Az ég ne sújtson! - Tűnj el sebesen.
- Nem tehetem. - Fogom talán zekédet?
- Szívem fogod. - Ez baj, de nem nekem.

BRUNETTO LATINI
(1220 KÖRÜL - 1295 UTÁN)

KINCSES KÖNYVECSKE

PROLÓGUS

Kincses könyvecském kezdve
elmondom, hogy Firenze
- amely virággal s édes
gyümölcsfüzérrel ékes
úrhölgy volt Toscanában -
pártoskodott javában,
az egyik párt a másik
ellen vívott csatát itt
s örvendhetek a guelfek
vesztén ghibellineknek.
Akkor - mindenki tudja -
követként keltem útra,
hogy spanyolhonba menjek
ahhoz, ki németeknek
szintúgy királya lészen
(ha nem kíván az ég sem
egyebet), hisz a vén hold
alatt nincs nála méltóbb
férfi a trónra ülni,
jószág, nemesség ül ki
arcára - sokakat vonz
kasztíliai Alfonz.
Néhány társammal menten
Hispaniába mentem,
hogy megbízott követként
képviseljem Firenzét.
Dolgom letudva nyomban
lovam megfordítottam,
de már Navarra táján
elakadtam, megállván
a roncevaux-i völgyben,
mert felbukkant előttem
öszvéren lovagolva
egy fickó, diák-forma,
Bolognából jött, s meg kell
mondanom: bátor ember
volt ő - és gazdag észben.
No, dehát nem dicsérem -
eltúlozzuk mi azt.

Faggattam az utast
nyelvünkre váltva lágyan:
mi a hír Toscanában?
És ő elmondta rendre,
hogy bajban van Firenze,
mert ezúttal a guelfek
voltak, kik veszítettek,
forgandó a szerencse:
legtöbbjük számkivetve
bolyong, sokan meg láncra-
verve várnak halálra.
Hallgatva figyelemmel
mit elmond az az ember,
így szóltam: minden élő
a vérei közé jó
a születése napján
s hazára is lel aztán,
mely fogva tartja itt lenn.
De nékem senkim sincsen,
ki otthon hazavárna,
s különben is: ki látna
viszont egy olyan várost,
melyet vizály gyaláz most?
Egyszer, ha a közösség
egységbe forrva föllép
a béke és a munka
mellett - úgy hazajutna
szívesen ez a szív is.
De fájni tud csak így, hisz
elemésztli a bánat
szeretett városának
dicsőségét siratva:
fényessége, hatalma
hová lett Firenzének?
Elszomorodva végleg
lehajtott fejjel álltam,
majd odébb poroszkáltam
a főútról letérve -
s elnyelt egy erdő mélye.

CINO DA PISTOIA
(1270-1337)

DANTE, FÁJDALMAT ÖLTÖTTEM MAGAMRA

Dante, fájdalmat öltöttem magamra,
s mások előtt se tartom vissza könnyem,
jókedv, öröm sosem találhat arra,
kit csak így látni: gyászba öltözötten.

A szívem ég s őszintén megfogadja,
hogy bánatom nem szűnik az időben,
akit fél minden élő, úgy akarta,
hogy kínok gyűlhelye váljék belőlem.

Utamat sírva, sóhajtozva járom
fájdalmamat panaszossá növelve -
őerte kín kéjét is jó kívánnom.

S ha benned éled újabb kín keserve:
küldd el nekem, hiszen szenvedni vágyom -
hazára lelve érkezik szívembe.

DANTE ALIGHIERI
(1265-1321)

AZ ÚJ ÉLET

I. Emlékezetem könyvének abban a részében, amelyet még nem nagyon előzhet túlságosan sok olvasnivaló, a következő fejezetcím ékeskedik: *Incipit vita nova*. E cím alatt leírva lelem azokat a szavakat, amelyeket összerendezni érdemesnek tartok, lényegre - és korántsem teljességre - törve.

II. Születésemtől számítva már kilencedik alkalommal tért vissza szinte ugyanahhoz a kiindulóponthoz a világosság ege, amikor szemeim álmainnak diadalmas hölgyét végre a maga valóságában is megláthatták. Sokan - akik nem hívhatták másképpen - Beatricének nevezték őt. Annyi időt eltöltött már e földön, hogy ezalatt a csillagos ég pontosan egy tizenketted foknyit mozdulhatott kelet felé, tehát kilencedik életévének kezdetén tűnt elémbé, amikor jómagam kilencedik évemnek a vége felé jártam. A legnemesebb színű ruha volt rajta, az alázat és a tisztaság pirosával, viselője igen-igen ifjú voltának megfelelően szalaggal övezve és méltóképpen felékesítve. Ekkor bennem - a színigazat mondom - az élet szelleme, amely a szív legtitkosabb kamrájában lakozik, oly hatalmas reszketésbe kezdett, hogy az szinte látható lett ereim lüktetésén; és amíg imigyen reszketett, ekképp szólt hozzám: „Ecce deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi.” E ponton az érző szellem, amely magasabb kamrában lakozik, ott, ahová érzékelő szellemeink észleléseiket szállítják, hatalmasan elcsodálkozott, s kizárólag a látás szellemeihez fordulván e szavakat mondta: „Apparuit iam beatitudo vestra.” Ekkor a természeti szellem, amely azon a fertályon található, ahol táplálkozásunk ügyei intéződnek, keserves sírásban tört ki, és a következőket mondta sírván: „Heu miser, quia frequenter impeditus ero deinceps!” Ettől kezdve érzem, hogy Ámor uralkodik a lelkem fölött, amely azon nyomban a szolgálatába állt. Amaz erénnyel, amellyel képzeletem ruházta fel őt, határozottan és fensőbbiségesen igazgat engem, hovatovább már mindent a tetszése szerint teszek. Minduntalan megparancsolta, hogy keressem látását emez igen ifjú angyalnak, így hát már kölyökként számtalanszor keresni indultam őt, aki oly nemes és dicséretes tulajdonságokat hordozott, hogy bízvást elmondhattam én is, amit Homérosz annak idején: „Tán nem is ember - isten szülte e lányt.” Megesett, hogy az ő képe, amely állandóan bennem élt, még inkább felbátorította Ámort, hogy uralkodjon fölöttem, mindazonáltal oly nemes erényű volt, hogy sohasem engedte Ámort az értelem hű tanácsa nélkül vezérelni engem olyan dolgokban, amelyekben e tanácsra hallgatni igen-igen kíváncsi. Azért megengedem, hogy ügyet vetni a zsenge ifjúság ily szenvedélyeire és tetteire sokak szemében valószínűtlen buzgalomnak tűnhet föl, ezért hát eltávolodom tőlük s elejtve egyéb dolgokat is, amelyeket ugyanabból a tarsolyból vennék elő, mint amelyből ezeket itt, ama szavakat mondom el, amelyek emlékezetem könyvének legfontosabb cikkelyei alatt olvashatók.

III. Ezután eltelt annyi nap, amennyi éppen kilenc esztendő telt ki minden hölgyek e legnemesebbikének feltűnése óta, ezen napok közül is a legutolsón történt, hogy ez a csodálatos nőalak megjelent előttem patyolatfehér ruhában, két nemes hölgytől kísérvé, akik előrehaladottabb korúak voltak, mint ő; s ahogy haladt az úton, arra fordította szépséges tekintetét, ahol én félős illetődöttséggel tartózkodtam, majd azzal az elmondhatatlan szívéllyel, amelyért azóta már örök élettől jutalmazta őt az ég, felém köszönt - és erényének bája úgy megigézett, hogy nyomban a boldogság csúcsán éreztem magamat. Az óra, amelyben köszön-

tése megédesítette létem, pontosan a kilencedik volt ama napon, s mivel első ízben röppentek szavai füleimhez, amelyeket ennyi édesség egészen rabul ejtett, megrészegülve tűntem el az emberek közül, egyik szobám legháborítatlanabb zugolyába húzódván, másra gondolni se tudva, mint eme legszívélyesebbre. S ahogy gondolkoztam felőle, édes álom szállt rám, amely csodálatos látomással lepott meg, úgy tetszett, mintha lángszínű felhőt látnék, belsejében egy férfiút véltem felfedezni, akinek tekintete félelmet keltett abban, akire rávetette. Mindazonáltal derűsnek látszott - én el is csodálkoztam ezen; sok mindenről szólott, ám beszédéből csak keveset fogtam fel, arra azonban határozottan emlékszem, hogy ezt mondta: „Ego dominus tuus.” Karjaiban mezítkén személyt véltem látni, akit csupán egy vérvörös gyolcs védett a tekintetemtől; s ahogy jobban megnéztem őt, felismertem benne az üdv asszonyát, azt, aki az előző napon köszöntésre méltatott. Egyik kezében - nekem legalábbis úgy tetszett - olyasvalamit tartott, amit a lángok teljesen elborítottak, s szavaiból ezt véltem kihallani: „Vide cor tuum.” Kevéssel ezután látni véltem, hogy a férfiú felébreszti a szendergőt, s addig ösztökélte nagy elszántsággal arra, hogy egye meg a kezében tartott lángoló valamit, amíg az viszolyogva meg nem ette. Ezt követően jókedve keserű sírásba fordult, zokogva ragadta fel a hölgyet, s úgy látszott, hogy az égbe száll vele. A szorongás úgy megnőtt bennem, hogy tünékeny álmom nem folytathattam tovább: hirtelen megszakadt az, s én felébredtem nyomban. Töprengeni kezdtem s arra jutottam, hogy az óra, melyben támadt látomásom, negyedik volt immár az éjszakában, végső kilenc órát előzve abból. Gondolkodván mindazon, ami lejátszódott előttem, úgy határoztam, hogy ama idők neves dalnokai közül többeknek elmesélem, s mivel a szavak rímekbe rendezésének művészetét magam is ugyanúgy elsajátítottam, kedvem támadt egy szonettet írni, amelyben - köszöntve Ámor minden hívét s egyben kérve őket, hogy ítéljék meg látomásomat - mindent elregéltem nekik, amit álmomban láttam. Elkezdtem hát a szonettet, amely így indul: *Nemes szívek s Ámor-igézte lelkek.*

Nemes szívek s Ámor-igézte lelkek,
hadd intézzem hozzátok, íme szómat,
reményében verses választotoknak
e küldeményt szánom - köszöntve - nektek.

Három órája már, hogy földerengett
rejtelmes fénye fenn a csillagoknak,
midőn Ámor élémbe tűnt s legott vak
rémület tört rám, mely ma is remegtet.

Vidámnak látszott, szívem tenyerében
tartotta, míg madonnám szenderegve
karján pihent, gyolcs földte akkor éppen.

Majd felkeltette őt, ki - végre ébren -
égő szívem alázattal megette,
aztán zokogva messze tűnt az éjben.

Ez a szonett két részre oszlik: az első rész az üdvözlété, amelynek viszonzását kérem, a másodikban pontosan megjelölöm, hogy mire adjon választ ez a viszonzás. A második rész így kezdődik: *Három órája már...*

Erre a szonettre sokan és sokféleképpen válaszoltak, közöttük az is, akit barátaim közül a legelsőnek mondok. A szonett, amit ő írt, így indul: *Minden értéket láttál, úgy találom.* S csak közelebb kerültünk egymáshoz, amikor tudomást szerzett arról, hogy a szonettet én küldtem neki. Az elmondott álom helyes értelmezése akkor senkinek sem sikerült, ma már az együgyűek is játszi könnyedséggel fejtik meg.

IV. E látomást követően természeti szellemem megbénulni látszott, lelkem csakis e legnemesebb felől való gondolkodást engedélyezte számomra, emiatt aztán kurta időn belül testileg és lelkileg olyannyira elgyengültem, hogy látásom barátaimat szinte már nyomasztotta, másoknak viszont a kíváncsiságát szította fel: mindenképpen ki akarták deríteni, hogy mit titkolok előlük. És én, azon kapva magam, hogy folyton csipkelődő kérdéseket hallok, az engem józanságra intő Ámor kedve szerint nyilatkoztam meg minduntalan, felfedvén mindeneknek, hogy éppen Ámor az, aki ebbe az állapotba juttatott engem. Felfedtem Ámort, noha amúgy is orcámon viseltem minden árulkodó vonását. Ám amikor nekem szegezték a kérdést: „Vajon ki az, aki miatt így megviselt a szerelem?” - csak néztem őket mosolyogva, s egy árva szót se szóltam.

V. Történt egy napon, hogy e legnemesebb éppen ott időzött, ahol a Dicsőség Királynéját magasztalja minden szó, míg én olyan helyet választottam, ahonnét jól láthattam az én boldogságomat. Köztünk - tőle és tőlem egyformán távol - egy igen bájos arcú nemes hölgy foglalt helyet, aki gyakran nézett felém, meghökkenve tekintetemről, amely rajta látszott megnyugodni. Mások is észrevették, hogy rám pillogat, s ez gondolkodóba ejtette őket olyannyira, hogy távozásomkor ilyesmi ütötte meg a fületem: „No nézd csak, a végén még megrontja ezt az embert az a nő!” S merthogy meg is nevezték, biztosan tudtam, hogy arról a hölgyről van szó, aki épp középen metszette azt az egyenest, amely a nagy nemességű Beatricétől indult s az én szemeimben végződött. Nagyon megnyugodtam, mert megbizonyosodhattam afelől, hogy ámulásom senkinek sem árulta el a titkomat, legalábbis azon a napon. El is határoztam nyomban, hogy e nemes hölgy személyével kendőzőm el az igazságot. Nem telt bele sok idő - és jó néhányan azok közül, akiket találgatásokra készítettem, minden kétséget kizáróan hitték már, hogy tisztába jöttek velem. Néhány éven és hónapon át e hölgy segítségével csaptam be a világot, s hogy ez teljes legyen, néhány rímes darabot szerzettem is neki, melyeket ideírni most nem áll szándékomban, hacsak a páratlan nemességű Beatricéről nem szólhatok általuk. Kihagyom hát valamennyit, kivéve azokat, amelyeket akár az ő magasztalásának is vélhetnek majd.

VI. Szóval ama időben, amikor ez a hölgy annyit takart el ebből a nagy szerelemből, amennyi rám tartozott, kedvem támadt újra felidézni ama legnemesebbnek a nevét, más női nevek kíséretében, különös tekintettel e nemes hölgy nevére. Össze is írtam a legszebb hatvan hölgyet abból a városból, amelybe az én hölgyem a Legfelsőbb Úr által helyeztetett, s neveikből sirventese formában epistolát szerkesztettem, amelyet nem írok ide, csupán azért hozom szóba az egészet, hogy beszámolhassak a csodáról, amely komponálás közben történt: hölgyem neve a lajstrom kilencedik helyére került, máshová illeni képtelen lett volna.

VII. A hölgy, aki hosszú időn keresztül valós vonzalmam leplezését segítette elő, távozni kényszerült a fentebb említett városból, igen-igen távoli vidékre költözött, ami miatt - szinte megrémülve gyönyörűséges védelmem fogatkozásától - esendő és kiszolgáltatott lettem, még hozzá oly mértékben, hogy az számomra is meglepő volt. S félvén, hogy előbb-utóbb mindenki felfedi a titkomat, ha távozásáról nem a kellő fájdalommal szólok, indítatva éreztem magam egy lamentáló szonett megírására, amelyet máris ideírok, annál is inkább, mivel e szonett egyik-másik sorának már madonnám volt a közvetlen ihletője - meglátják majd, akik értenek a szóból. Imígyen szerzettem hát a szonettet, amely ekképpen indul: *Kik jártok Ámor ösvenyén...*

Kik jártok Ámor ösvenyén haladva,
figyeljete szavamra,
mely elbeszéli, mily nehéz a terhem,
ki nem süket a jajra és panaszra:
szánjon meg, hogyha hallja,
hogy minden kín itt vert tanyát, szivemben.

Ámor - s ez nem csöpp érdemem jutalma -
nagylelkűen megadta
édes ígézetű napokra lelnem.
Susogta városunk apraja-nagyja:
„Miért méltó ez arra,
hogy szíve így vidám ütemre verjen?”

Most elvesztettem minden önbizalmam,
amely szerelmem kincséből adódott,
szegényesen ha szólok:
tétovaság bujkál minden szavamban.

Olyan vagyok, mint aki - vesztve módot -
ínségét röstelkedve rejti bajban,
mi jókedvem alatt van:
nagy bánat az, mit eltitkolva hordok.

A szonett két fő részre oszlik, az elsőben Ámor híveihez fordulok szándékom szerint, Jeremiás próféta igéit idézve mintegy: „O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus”, majd arra kérem őket, hogy szenvedjék el szavaimat türelemmel. A másodikban arról beszélek, hogy hová juttatott engem Ámor, azzal a rejtett értelemmel, amelyet a szonett külsőségei nem fednek fel s amelyben veszteségemről vallok. A második rész innen indul: *Ámor - s ez nem csöpp érdemem jutalma...*

VIII. E nemes hölgy távozása idején az angyalok urának úgy tartotta kedve, hogy dicsőségébe szólítson egy ifjú és igen nemes küllemű hölgyet, akit mindenki kedvelt a fentebb említett városban, és akinek testét - immáron lelke nélkül - felravatalozva láttam, felindult siratóasszonyok sokaságától övezve. S amikor eszembe villant, hogy láttam én őt már ama legnemesebbnek a társaságában is - nem tudtam meggátolni könnyeim kibuggyanását, sőt, sírásom arra unszolt, hogy haláláról méltóképpen emlékezzek meg, hiszen jutalmat érdemelt, amiért hölgyem társaságában volt látható nem is egyszer. Erre utalok is utolsó részében ama versnek, amelyet róla írtam - de hát megmutatkozik ez annak, aki figyelemmel olvassa majd. Két szonett készült el akkor, az első így kezdődik: *Szerelmesek, sír Ámor...* A másik pedig így: *Halál ki szájalomra...*

Szerelmesek, sír Ámor - sírjátok hát!
S elmondom azt is, mi indítja erre:
nagy kín neki az asszonyok keserve,
kik bánatuk szemükbe gyűjtve hordják.

A durva, vad Halál most egy finom s lágy
szívre magát otromba mód vetette,
ami nemes volt benne: tönkretette,
csupán tisztességén nem ejtve csorbát.

A ravatalhoz eljött Ámor isten,
megállt mellette, könnye szaporán hullt
az arcra, mit halál festett fehérre.

Láttam, gyakorta felnézett az égre,
ahol a drága lélek útja zárult -
nem volt sugárzóbb asszony nála itt lenn.

Ez az első szonett három részből áll: az elsőben felszólítom Ámor híveit, hogy sírni ne késlekedjenek, tudatva egyben, hogy urunk: maga Ámor isten is sír. Talán ha meghallják, hogy „mi indítja erre”, megnő bennük a hajlandóság szavaimra figyelni. A másodikban elárulom magát az okot, a harmadikban pedig ama megtiszteltetésről beszélek, amelyben e hölgyet Ámor részesítette. A második rész itt indul: *Nagy kín neki...*, a harmadik meg itt: *A ravatalhoz...*

Halál, ki szájalomra sose hajlasz,
a kín özanyja vagy s az
ítélkezésben is durván kegyetlen,
miattad kín lakik szegény szivemben,
nagy terhet kell cipelnem,
miért szavam szünet nélkül szidalmaz.

Kegyed koldultam eddig - végre hallgasd
végig sok borzadalmas
bűnödöt, ahogyan lajstromba vettem,
hogy éledjen a vágy az emberekben
tenni hatalmad ellen:
kit szerelem táplál, az is hatalmas.

A kor kecsességének veszte lettél
s rontása tisztaság szép kellemének,
szerelmes könnyűséget
s vidámságot azonmód tönkretettél.

Nem kell felednem azt, kit mindeneknél
különbbe tesznek jól ismert erények,
aki üdvöt remélhet:
köszönheti, ha majd a mennybe megtér.

Ez a szonett négy részre oszlik: az elsőben a Halált szólítom az őt megillető jelzőkkel, a másodikban is hozzá beszélek, felfedvén, hogy feddésére mi indít, a harmadikban ócsárlom őt, a negyedikben egy sejtelmes személyről ejtek szót, aki az én értelmezésem szerint nagyon is valós. A második rész itt indul: *Miattad kín lakik...*, a harmadik itt: *Kegyed koldultam eddig...*, míg a negyedik: *Aki üdvöt remélhet...*

IX. Nem sokkal e hölgy halála után úgy fordult a dolog, hogy a fentebb nevezett városból elutaznom volt kíváncsi, méghozzá ama tájakra, ahol az engem fedező hölgy is tartózkodott, noha az ő lakhelye távolabb esett úti célomtól. S ámbár kellemesnek tetszett a népes társaság, amellyel felkerekedtem, az utazás mégsem volt ínyemre, sóhajaim nem is tudták szertefűjni a bánatot, amely - merthogy életem örömétől távolodnom kellett - befelhőzte a lelkem. Ám a legédesebb Úr, aki a legnemesebb hölgy erénye által uralkodott felettem, vándorként jelent meg lelki szemeim előtt, széljárta, hitvány leplekbe burkolva. Igen-igen elesettnek látszott, tekintetét a földre szegezte, bár olykor az volt az érzésem, hogy az út mellett futó szépséges és

áttetszően tiszta vízü patakot nézi. És mintha megszólított volna, a következő szavakat intézve hozzám: „Attól a hölgytől jövök, aki védelmed volt hosszú időn keresztül, és tudom, hogy egyhamar nem tér vissza, így hát a szívet, amelyet elfogadni tőled én készítettem őt, magamhoz vettem és elviszem ama hölgynek, aki éppen úgy oltalmaz leszen, mint az előző volt.” És megnevezte őt, hogy jegyezzem jól meg én is. „Mindazonáltal, ha bármit is kifecsegnél mindabból, amit elmondtam neked, tedd talányosan, szavaidból ki ne derüljön, hogy csak színlelted a szerelmet s hogy a másik iránt is ezt leszen tenned illő.” Ezt mondta, s hirtelen köddé foszlott a látomás, azazhogy szinte teljes egészében belém költözött, én meg elkomorulva lovagoltam egész napon át, nagy sóhajtasim jártak a nyomomban. Másnap egy szonetthez fogtam hozzá, amely így kezdődik: *Nemrég lovon tettem meg...*

Nemrég lovon tettem meg azt az utat,
mit végigjárni rossz volt, kellemetlen,
s széllel bélelt zarándok-öltözetben
Ámor került elém, felén az útnak.

Mint ki hatalmát elvesztette: búsnak
látszott nagyon, amikor észrevettem,
fejét lehajtva bandukolt leverten,
mint akit minden és mindenki untat.

Mikor meglátott, nevemet kimondta
s így szólt: „Most messze földről jövök éppen,
hol szíved hagyta én akaratomból

s hol új öröme lelsz megint, tudod jól.”
Akkor magam bőrébe bújni véltem,
de ő már messze tűnt, köddé oszolva.

E szonettnek három része van: az elsőben elmondom, hogyan bukkantam Ámorra és milyennek láttam őt; a másodikban azt beszélem el, amit nekem ő beszélt, persze korántsem teljességében, nehogy bárki is felfedhesse titkom; a harmadikban eltűnéséről tudósítok. A második itt kezdődik: *Mikor meglátott*; míg a harmadik itt: *Akkor magam...*

X. Hazaérve nyomban keresni kezdtem azt a hölgyet, akit az én uram a sóhajok ösvenyén megnevezett nekem, s hogy ne szaporítsam feleslegesen a szót, csak annyit mondok: kurta időn belül olyannyira oltalmammá tettem őt, hogy a világ már tiszteletlenül kezdett sustorogni róla - s ez olykor módfelett elszomorított engem. Ez okból, vagyis hát a bűnös beszéd okán, amely túlzásba vitte gyalázásomat, a legnemesebb hölgy, aki minden vétkek veszejtője s királyasszonya az erényeknek, mellettem elhaladva megtagadta tőlem édes üdvözlését, amely pedig egyetlen örömöm volt az életben. Ezért most - tárgyamtól kissé eltérve - meg szeretném értetni mindenekkel, hogy mi mindent munkált bennem az ő köszöntése.

XI. Szóval: ha bárhol megjelent ő, üdvözlésének pusztá reménysége is elegendő volt ahhoz, hogy egyetlen ellenségem se maradjon, sőt fellobbant bennem az irgalomnak ama lángja, amely megbocsátani sarkall az ellenünk vétkezőknek. S akkor bármi felől kérdeztek volna engem, alázatba vont arccal csak egyetlen szót válaszoltam volna: Szerelem. S amikor ő felém fordult, hogy üdvözljön, a szerelem szelleme, letörve minden más szellemét az érzékelésnek, kiűzte a látás szánandó szellemeit is belőlem, és így szólt: „Menjetek úrnőtöket magasztalni” - és helyüket ő foglalta el. S ha valaki meg akarta volna tudni, hogy mi is a Szerelem, nyomban megtudja, ha figyeli két szememnek minden rebbenését. És amikor a legnemesebb Üdv

üdvözölt, Ámor sem volt képes elviselhetővé enyhíteni szinte kibírhatatlan boldogságomat, sőt maga is elbódult az édes érzés túláradásától, olyannyira, hogy testem, amelyen akkor a legteltesebb mértékben ő uralkodott már, nemegyszer súlyos, élettelen tárgyként mozdult csak előre. Napnál világosabb tehát, hogy az ő üdvözlésében lakozott a boldogságom, amelyet kibírni nem volt elég erőm.

XII. Most pedig, tárgyamhoz visszatérve, elmondom, hogy miután a boldogság megtagadtatott tőlem, oly hatalmas gyötrelmem kerített a hatalmába, hogy magányba menekültem az emberek közül, s keserves könnyek záporával öntöztem a földet. Később, amikor csillapodni látszott könnyeim zuhogása, szobámba húzódtam, ahol fájdalmas panaszomat nem hallhatta senki; itt szívem hölgyének irgalmáért esedeztem, s ezt mondogattam: „Ámor, segíts meg hívedet!” Majd szepegeve elszunnyadtam, mint a gyermek, aki jól kikapott. Szendergésemmel félidejében történhetett, hogy egy tiszta fehérbe öltözött ifjút véltem megpillantani ágyam mellett, aki gondokba merülten meredt fekhelyemre, így állt egy darabig, majd - úgy rémlett - sóhajtott egy nagyot és megszólított engem, ezt mondván: „Fili mi, tempus est ut pretermictantur simulacra nostra.” Akkor úgy éreztem, hogy ismerem már, hiszen úgy szólt hozzám, ahogy máskor is álmaimban; s ahogy elnéztem őt, olybá tetszett, mintha keservesen sírna s mintha valami-féle választ várna tőlem, így hát összeszedtem magam, s ekképpen nyilatkoztam meg: „Nemesség ura vagy, miért sírsz vajon hát?” Ekkor ezeket a szavakat intézte hozzám: „Ego tanquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferente partes; tu autem non sic.” Belegondolva abba, amit mondott, úgy véltem, hogy nagyon homályosan beszélt, magam tehát újra szólásra ösztökéltem, ezt mondván: „Mi az, uram, amit ily nagy homályossággal kívántál tudtomra adni?” Erre már a köznép nyelvén válaszolt: „Ne kérdezz többet, mint amennyi hasznodra van.” Én azért hozzáfogtam, hogy elbeszéljem neki, mi módon tagadták meg tőlem az üdvözlést, rákérdeztem okára, mire ő imigyen válaszolt: „A mi Beatricénk bizonyos személyektől, akik rólad társalogtak, meghallotta, hogy kellemetlenséget okoztál a hölgynek, akit a sóhajok ösvenyén neked kijelöltem, ezért aztán eme legnemesebb, aki ellene van minden bántalomnak, nem méltatott arra, hogy üdvözöljön téged, mert minden kellemetlenséget kerülni kíván. Így hát, mivel ő valamelyest tudja már, amit te nagy körültekintéssel rejtegetni igyekeztél előle, azt akarom, hogy mondj el neki mindent, még hozzá rímekben, beleértve azt a hatalmat is, amelyet gyakorlok fölötted s amely ötöle való, és azt is, hogy mi módon lett övé a szíved már kora gyermekkorodban. Hívd tanúnak azt, aki mindezt igazolhatja s azt se hallgasd el, hogy miképpen kéred őt a tanúságtételre. És én, aki magam vagyok ez a tanú, szívesen bocsátkozom vitába vele, ő pedig meg fogja érteni a te indítékaidat, s ha minden világos lesz előtte, nem ad többé a rágalmakra. Tedd, hogy ezek a szavak csupán eszközül szolgáljanak, tehát közvetlenül ne hozzá intézd őket, mert ez méltatlan dolog lenne, nélkülem semerre se indítsd e szavakat, főleg oda ne, ahol ő esetleg meg találná hallani, de foglald mindet édes harmóniába, amelyben magam is megmerítkezem majd, amikor szükség lesz rá.” Ahogy elmondta mindezt, eltűnt, én pedig felriadtam álomból. S ahogy újragondoltam a történeteket, rájöttem, hogy látomásom a nap kilencedik órájában támadt; s mielőtt elhagytam volna szobámat, eltökéltem, hogy írok egy balladát, híven mindahhoz, amit az én uram meghagyott nekem, ekkor szerzettem ezt a balladát, amely így kezdődik: „*Ballada, indulj Ámorhoz...*”

Ballada, indulj Ámorhoz sietve,
keressétek fel kettesben madonnám,
mentségemet általad úgy dalolnám,
hogy uram is érveit benne lelje.

Menj, ballada, merész vagy és szivélyes,
egyedül sem remegnél,
helyed megállnád magad is akárhol,
de hogy nyugalmat s biztonságot érezz:
kutasd fel őt, siessél,
mert nem lehet baj ott, hol társad Ámor.
Mert az, ki engesztelő szómra vár, oly
mértékben megneheztelt, hogy ugyancsak
elkél segítő kedve jó uramnak,
hisz nélküle csak szégyen száll fejedre.
S ha nála léssz, édes legyen igéd,
s imígyen kezd beszéded,
miként ha térden esdenél kegyelmet:
„Madonna, aki küldött elibéd,
megengesztelni téged
általam óhajt, kérem hát figyelmed.
Ámor tanú, hogy az, ki így követ meg,
szépségedtől kényszerült áttatásra,
de rád gondolt, ha más arcát csodálta,
mert szíve csak neved dobogta egyre.”

Mondd néki még: „Madonna, szíve hozzád
hűséges volt szünetlen
és rád gondolt csak minden pillanatban,
kitart melletted, már régóta szolgál.”
S ha nem hinné el ezt sem,
tanúként Ámor áll elébe majdan,
ám hogyha szíve végképp hajthatatlan
és megbocsátani nem tudna nékem:
parancsolja meg - s életem bevégezem,
nem lelhet nálam engedelmesebbre.

S hozzá, ki kulcsa minden szánalomnak,
intézd a végső kérést,
még mielőtt elválnál tőle végleg:
„Remélem, édessége dallamomnak
téged maradni kész és
végére jársz szegény szolgál ügyének,
rögtön jelentsd, ha csöppnyi enyhülésnek
látnád netán jelét a bájos arcon.”

Menj, balladám, szerencséd el ne hagyjon,
menj, mikor tetszik, ám ne késlekedve.

E ballada három részre oszlik: az elsőben közlöm, hogy hová küldöm, növelni igyekszem önbizalmát, s megmondom azt is, hogy kit szántam néki társul, akihez szegődni kell, ha biztos akar lenni a sikerben s el akarja kerülni a veszélyt; a másodikban elsorolom neki, amit tudnia kell a miheztartás végett; a harmadikban felhatalmazom, hogy tetszése szerint indulhat, de előbb szerencsés utat kívánok neki. A második rész itt kezdődik: *S ha nála léssz*, a harmadik meg itt: *Menj, balladám...*

Felróhatja bárki nekem, hogy nem egészen világos: kihez is szólok második személyben, hiszen a ballada éppen az általam mondott szavakból áll. Erre az a válaszom, hogy majd tisztázok mindent e könyvecskének egy másik, ennél is kérdésesebb részében: ott majd minden világossá válik annak számára is, aki kételyekkel van tele, de annak számára is, aki szándékosan keresi a kákán a csomót.

XIII. Kevéssel a fentebb leírt víziót követően, miután elmondtam azokat a szavakat, amelyeket Ámor rendelt elmondanom, számos tarka gondolat hívott harcba s kísértett meg engem, támadását kivédeni egyiküknek se tudtam; közülük leginkább négy gondolat látszott eléggé elszántsággal arra, hogy a nyugalmas élettől szinte eltiltsa engem. Az első ez volt: Ámor kormányzása üdvös, mert hívének gondolatait eltereli az alantas dolgoktól. A másik ez: korántsem üdvös Ámor kormányzása, mert minél nagyobb hívséggel szolgál néki az ember, annál súlyosabb és keservesebb akadályokon kell átvergődnie. A harmadik így érvelt: Ámor nevét hallani oly örömteli érzés, hogy szinte elképzelhetetlen, hogy ő valaha is másképpen munkálkodna, mint örömet szerzőn, hisz a nevek a dolgok természetének felelnek meg, ahogy azt az írás is mondja: „Nomina sunt consequentia rerum.” A negyedik gondolat ez volt: a hölgy, akihez Ámor ily nagyon odaláncol, nem olyan, mint más földi nő, akinek szíve könnyűszerrel mozdul bárki felé. És mindegyik oly elszántsággal támadt rám, hogy szabályosan megtorpantam, mint aki nem tudja, merre menjen, haladna tovább, de nem leli a helyes irányt. Az is felvetődött bennem, hogy megkeresem közös irányukat, amely mind a négyüknek megfelel, de végül is ez igen-igen ellenemre volt, mármint az, hogy az Irgalom karjaiban keressék menedéket. Ebben a lelkiállapotban leledztem, amikor kedvem támadt szavaimat rímekbe szőni, akkor szerzettem ezt a szonettet, amely így kezdődik: *Gondolataim csak...*

Gondolataim csak Ámort vitatják -
s oly bő az érvek gazdag áradása:
ez halkán rábeszél szolgálatára,
az hangosan túlozza el hatalmát,

emez nekem édes reményt, vigaszt ad -
késztet amaz gyakorta zokogásra,
ám egy keresztet hordoz mindahány: a
félelmet, mely a szívükön suhant át.

Fogalmam sincs, melyik felé hajoljak,
most szól a szám, máskor meg néma éppen -
vergődöm csak szerelmes zavaromban.

Hogy igazságukat összhangba hozzam:
ellenszenvét se bánva, kérve-kérem
óvó kegyét Madonna Irgalomnak.

E szonett négy részre osztható: az elsőben elmondom és bizonygatom, hogy minden gondolatom Ámor körül kereng; a másodikban elárulom, hogy gondolataim nem egyformák, s azt is, hogy miben különböznek egymástól; a harmadikban elmondom, hogy mi az, amiben látszólag megegyeznek, a negyedikben azt panaszlom el, hogy amikor szándékom szerint Ámorról beszélnek, fogalmam sincs, melyikük igazíthatna el engem, mert ha mindenikre hallgatnék, Madonna Irgalmát kellene segítségül hívnom, aki ellenérzéssel viseltetik irántam - a „madonna” szót magam is bántónak szántam. A második rész innen indul: *s oly bő...*; a harmadik innen: *ám egy keresztet hordoz...*; a negyedik meg innen: *Fogalmam sincs...*

XIV. Az egymással ellenkező gondolatoknak eme viadala után történt, hogy a Legnemesebb oda igyekezett, ahol számos nemes hölgyek jöttek össze akkor; engem egy barátom csábított el közéjük, gondolván, hogy nagy örömet szerez nékem, ha olyan helyre visz, ahol megannyi szép hölgy mutogatja bájait. Én pedig, azt sem tudva, hogy ama helyre mi okból kerültem, arra a személyre bíztam magam, aki - noha a barátom volt - végveszélybe sodort engem. Így szóltam hozzá: „Miért jöttünk e szép hölgyek közé?” Akkor ő ezt válaszolta: „Azért, hogy legyen, aki méltóképpen szolgálja őket.” Voltaképpen ők azért gyűltek össze, hogy társaságukkal az egyik barátnőjüket vidámitsák, aki aznap ment férjhez. Az említett városban szokás volt ugyanis, hogy az új asszony első ízben társnőivel együtt üljön férje asztalához. Nos hát - vélvén, hogy ezzel barátom kedvére teszek - hajlandónak mutatkoztam vele együtt szolgálni a hölgyeket. És már abban a pillanatban, amikor ráálltam a dologra, úgy éreztem, hogy valamiféle csodás remegés járja át keblemnek bal felét, amely aztán testem minden egyes porcikáját elárasztotta. Akkor - mintegy leplezve zavaromat - teljes testemmel odatapadtam a freskóhoz, amely körbefutott a terem falán. Ám azt gyanítva, hogy reszketésem más is észrevette, felvettem a tekintetemet, s ahogy a hölgyekre néztem, megláttam köztük a legnemesebbet, Beatricét. És akkor Ámor erélye alaposan elbánt minden szellememmel, csak a látás szellemének kegyelmezett, de az is kívül került a maga körén, hogy előkelő helyét Ámor foglalhassa el, gyönyörködni a legcsodálatosabb hölgy szépségében. Én már más voltam, mint előbb, de azért fájt a lelkem a kis szellemekért, akik folyton jajongva ezt mondogatták: „Ha ez nem hajt el villámstorával megszokott helyünkről, mi is ámulhatnánk e szépasszony csodáján, akár a többiek.” El kell mondjam, hogy a hölgyek - észrevéve színem változását - kicsit jobban megnéztek maguknak, majd csacsorászva gúnyolódni kezdtek rajtam a legnemesebbel együtt; így hát az én csalódott és jóhiszemű barátom kézen fogott engem s kivonva a hölgyek látóköréből, megkérdezte, hogy mi bánt. Erre én, megnyugodva kissé s érezve holt szellemeim éledését, valamint a kiűzöttek birtokaikba történő visszatértét, ezt mondtam az én barátomnak: „Lábam már a létnek ama pontjára hágott, ahonnan a megtérni szándékozónak többé nincs visszaút.” Aztán elváltam tőle, a könnyek szobájába menekültem, ahol zokogva és szégyenkezve ezt mondtam magamnak: „Ha ez a hölgy ismerné helyzetemet, nem hiszem, hogy így kigúnyolna engem, sőt meg vagyok győződve arról, hogy igen-igen szánakozna rajtam.” És könnyeim között versírássá szántam el magamat, amelyben - szavaimat hozzá intézve - elárulom átváltozásom okát, feltételezve, hogy fogalma sincs róla, mert ha tudná, erős hitem, hogy másokat is szánakozásra indítana irántam. Szándékom szilárd volt, és azt reméltem, hogy szavaimat a véletlen a fülébe juttatja majd. És megírtam a szonettet, amely így kezdődik: „*Te is csak csúfolsz...*”

Te is csak csúfolsz más hölgyek körében,
de annak senki sem gondol utána,
hogy asszonyi szépségetek csodálva
miért válik oly furcsává a képem?

Ha megtudjátok, szívetek - remélem -
a szívemet megérti s végre szánja,
szóval: ha vonz szép hölgyek társasága,
Ámor zsarnokká változik egészen

s szellemeimet megrémíti rendre:
ezt eltiporja, azt kiűzi, hogy csak
egyedül ő láthasson titeket.

A furcsa ámulás innét ered.
De azt így is jól hallom, hogy jajongnak
szellemeim, belőlem menekedve.

Ezt a szonettet nem osztom részekre, hiszen felosztani bármit azért szoktunk, hogy az egyes részletek értelmét bővebben kifejtsük, ám ez az elmondottakból tisztán kiviláglik, főleg a felosztás tehát. Való igaz, hogy éppen azon szavak közt, amelyekben a szonett értelme megmutatkozik, akad néhány talányos is, egészen pontosan azokban, amelyekben elmondom, hogy Ámor minden szellememet megsemmisíti s csak a látását hagyja meg, de azt is elűzve helyéről. S ezt a talányt meg nem fejthetem annak, aki Ámornak nem oly odaadó híve, mint én, mert csakis az ő hívei előtt világos mindaz, ami e talányos szavak megfejtését célozná, erre én hát nem is vállalkozom, mivel teljesen hiábavaló és főleges volna.

XV. Újbóli átváltozásom táján kínzó gondolat szállt meg, amelyet nem tudtam elhessegetni, sőt egyre jobban a hatalmába kerített és általam fejezte ki magát a következőképpen: „Ha mindig ilyen kárvallott lesz az ábrázatod, amikor ama hölgy közelében tartózkodol, akkor miért törekszel mégis arra, hogy láthasd őt? Vajon ha ő kérdezné téged, mit válaszolnál, feltételezve, hogy módodban áll szabadon, szíved szerint felelni neki?” Erre egy másik, egy alázatos gondolat állt elő és így szólt: „Ha képességeim birtokában maradvam szívem szerint, szabadon válaszolhatnék, elmondanám neki, hogy amikor csodaszép orcáját magam elé képzelem, ellenállhatatlan vágyat érzek azonmód, hogy láthassam is őt, ez a vágy oly tiszta és erős bennem, hogy gondolatvilágomban megöl és lerombol mindent, ami ellene ágaskodna; így hát az átélt szenvedések sohasem gátolnak abban, hogy látását keressem.” E gondolatok arra indítottak, hogy rendbe rakjam ama szavakat, amelyekkel dorgálásával szemben menteni igyekszem majd magam, miközben arról is szót ejtek, hogy mi esik meg velem, amikor a közelében tartózkodom; így született a *Minden kialszik* kezdetű szonett.

Minden kialszik emlékezetemben,
amikor rád tekintek, boldogságom,
Ámor, ha meglát melletted, ijedten
szól rám: „Fuss, mentsd az irhád, azt ajánlom!”

Nincs szín szívemben és a képemen sem,
az élet útját tántorogva járom,
remegni késztet ez a mámor engem
s még a kövek is kívánják halálom.

Bűnös, aki látványomnál időzve
nem vigasztalja rémült lelkemet meg -
vállalja nyíltan szánalmát, segítsen!

De gúnyszavad irgalmukat megölte.
S jól látható fakó fényén szememnek,
hogy éjbe húnyna már - más vágya nincsen.

Ez a szonett két részre oszlik: az elsőben elmondom, hogy miért igyekszem távol tartani magam ettől a hölgytől, a másodikban azt mondom el, hogy mi történik velem, amikor mégis a közelébe férközöm, ez a rész egyébként így kezdődik: *Ámor, ha meglát melletted...* Ez a második rész további öt részre tagolódik, öt különféle szakaszra: az elsőben elmondom, hogy Ámor bölcs józansággal mit tanácsol nekem, amikor az Ő közelében vagyok, a másodikban arcom példájával érzékeltetem szívem állapotját, a harmadikban arról beszélek, hogy magabírázom miképpen apad, a negyedikben elmondom, hogy mily nagyon vétkes az, aki szánalomra

nem mozdul irántam, amikor pedig az irgalmasság vigaszomra lenne, az utolsóban végül arról ejtek szót, hogy miért is volna szükséges mindazok szánalma, akik felfognák könyörgő tekintetem üzenetét, amely ugyan célba nem juthat soha, mert e hölgy csúfolódása megsemmisíti azt, s így másokat el nem érhet, sőt hasonló tette készíti azokat is, akiket látványom megindítana. A második rész így kezdődik: *Nincs szín szivemben...*, a harmadik így: *Remegni késztet...*, a negyedik így: *Bűnös, aki...*, az ötödik pedig ekképpen: *De gúnyszavad...*

XVI. E szonett megírása után megjött a kedvem még frissebb ígékhez, amelyekben - állapotomat ecsetelendő - újabb négy dolgot szándékoztam elmondani, olyanokat, aminőkről eddig egy szót se szóltam. Első közülük az lenne, hogy mily nagyon elbúsulok mindig, amikor képzeletem eszembe hozza, hogy mivé is tett engem Ámor. A második az, hogy Ámor oly hatalmas erővel tör rám mindannyiszor, hogy szemernyi élet sem marad bennem, kivéve azt a gondolatot, amely szünet nélkül hölgyemről tudósít. A harmadik, hogy amikor Ámor hadakozása a földre terít, vértelen arccal indulok hölgyem feltalálni, bizakodván, hogy látása majd pajzsommá lesz a harcban, de arról persze megfélelkezve mindig, hogy ekkora nemesség közelében mi minden érhet engem. A negyedik pedig beismerése annak, hogy a hölgy látása védelmet sose nyújthat nékem, sőt maradék életerőmet is elemészti. Ekkor szerzettem a következő szonettet, amely így kezdődik: *Elmémet újra s újra...*

Elmémet újra s újra megrohanja
Ámor jóvoltából a gond, a kétely,
s ezt kérdem, szinte magamat siratva:
„Ó, ennyi kín miért csak engem ér el?”

Hirtelen támad Ámor s diadalma
legyőzetés nekem, halálveszéllyel,
egy szellemet kímél csupán, mi arra
való, hogy rólad szóljon nappal, éjjel.

S ha végre magam összekaptam éppen:
félholtan és mindenemből kifosztva
hozzád vánszorgok, gyógyulást remélek.

De nem tanácsos szép orcára néznem,
mert szívem mindig reszketésbe fog s a
vénámból elszivárog minden élet.

Négy részre oszlik ez a szonett, ama négy dolog szerint, amelyekről beszéltem, de mivel ezekről fentebb szóltam már, nem gondolok velük, legfőljebb annyira, hogy az egyes részletek kezdeteit megjelöljem, közlöm tehát, hogy a második rész innen indul: *Hirtelen támad...*, a harmadik innen: *S ha végre magam...*, míg a negyedik innen: *De nem tanácsos...*

XVII. Minekutána előadtam ezt a három szonettet, amelyekben a hölgyhöz beszéltem, oly módon, hogy állapotomat teljes egészében feltártam előtte, úgy hittem, hallgathatok, nem kell többet szólnom, hiszen érzésem szerint alaposan kiadtam magam. Ám ha sikerült is elkerülnöm a továbbiakban, hogy közvetlenül Róla beszéljek, kedvemre való volt olyan tárgyhoz fordulni újra, amely nemesebbnek mutatkozott az eddigieknél. S mivel az új tárgyról hallani kellemetesnek ígérkezik, szólok róla, amilyen röviden csak lehetséges.

XVIII. Mivel arcomról sokan leolvashatták a szívem titkát, bizonyos hölgyek, akik gyakorta mulatták az időt egymás társaságában, szintűgy tisztába jöttek a szívemmel, hiszen hát nem egy közülük tanúja volt számos kudarcaimnak. Nos, ahogy egyszer elhaladtam mellettük, úgy, mintha csak a jó sorsom vezérelt volna arra, egyikük megszólított engem. És a hölgy, aki megszólított, igen könnyedén forgatta a szót, így aztán, amikor elébük térültem és megállapíthattam, hogy az én legnemesebb hölgyem nincsen közöttük, vettem a bátorságot és üdvözöltem őket, kérdvén, miben állhatok a szolgálatukra. A hölgyek szép számban voltak jelen, többen közülük kuncogni kezdtek, míg mások várakozásteljesen néztek rám, egy részük pedig a társalgásba volt belemerülve teljesen. Egyikük felém fordítva tekintetét és nevemen szólítva engem, ezt mondta: „Mivégre szeretsz olyan hölgyet, akinek nem bírod el a jelenlétét? Áruld el nekünk, mert egy ilyen szerelem célja nem lehet mindennapi dolog.” Ahogy elmondta mindezt, nemcsak ő, de valamennyi hölgy kíváncsi arccal fordult felém, válaszat várva. Ekkor így szóltam hozzájuk: „Szépasszonyok, szerelmem célja eddig az volt, hogy üdvözöljem azt a hölgyet, akire céloztok itten, ebben leltem minden örömet, hiszen minden vágyamnak ez volt a netovábbja. Ám néki úgy tetszett, hogy ezt a kegyet megtagadja tőlem, ezért az én hatalmas uram, Ámor isten olyan boldogsággal kárpótolt, aminőtől meg nem foszthat senki.” Erre a hölgyek meghányták-vetették, amit mondtam, sóhajokkal kevert szavaik úgy hullottak rám, mint a havas eső. Jó ideig duruzsoltak még, aztán az a hölgy, aki megszólított, újra hozzám fordult: „Kérünk téged, áruld el, miben rejlik ez a te boldogságod?” És én így feleltem erre a kérdésre: „Azokban a szavakban, amelyek a hölgyemet magasztalják.” Ekkor az, akivel szót váltottam már, ezt mondta nékem: „Ha igaz lenne, amit mondtál, akkor ama szavakat, amelyeket állapotod lefestésére fecsértél eleddig, nemesebb célra használtad volna fel.” Akkor én, szavain elgondolkodva, szinte szégyenülten távoztam körükből, magamban így morfondírozván: „Ha egyszer örömet lelem azokban a szavakban, amelyekkel szépséges hölgyemet dicsérem, vajon miért is beszéltem mégis másról?” Így hát elhatároztam, hogy a továbbiakban nem lesz más tárgyam, mint eme legnemesebbnek a magasztalása - és minél jobban beleéltem magam ebbe az elhatározásba, annál kevésbé mertem valóra váltani, ilyenformán napokig a szólás vágyában és a nekifogástól való rettegésben őrlődtem.

XIX. Az történt ennek utána, hogy egy nagy tisztaságú patak partján mendegélve hatalmas vágyam támadt verset virágozni, nem is késlekedtem a kifundálásával. Arra gondoltam, hogy közvetlenül órála szólnom nem volna ildomos, hacsak úgy nem, mintha több hölgyhöz beszélnek második személyben, de nem minden nőhöz, csak a nemeslelkűekhez, akik nem csupán nők. És a nyelvem szinte magától mozdult a beszédre, ezt mondván: „Hölgyek, akik értitek a szerelmet.” E szavakat boldog izgalommal raktároztam el elmémbe, a költemény kezdő sorának szánva őket, aztán amikor visszatértem a fentebb említett városba, így is kezdtem a verset, olyan tagolásban, amely alább majd kitűnik. A canzone tehát így indul: *Hölgyek, akik...*

Hölgyek, akik értitek a szerelmet,
engedjétek hölgyemről szólni számat,
elmém dicséretétől sose fárad,
sőt inkább új erőre kap legottan.
Ha értékét dalolva róla zengek:
Ámor szavamnak édes újulást ad,
így lesz az ének szebb és egyre bátrabb,
s aki csak hallja, menten lángra lobban.

De nem dicsérem őt túláradóan,
miként ha félénkséget küzdenék le,
ihletet kedvességétől remélve
halkan beszélek én, ha róla szó van.
Elmondom néktek, lányok, asszonyok,
mindazt, mit másnak el nem mondhatok.

Angyal kiált istenség magasába:
„Uram, egy földi lélekben a mennyek
csodája megjelent az embereknek
és fényessége Hozzád felsugárzik.”
A menny honának nincsen más hiánya,
csak ő. Uruk előtt az égi szentek
jelenlététől várnak majd kegyelmet.
Az Irgalom pártunkra állni látszik
s az Úr szavaiból is kiviláglik:
„Kedveseim, tűrjétek még nyugodtan,
földön marad boldogságtok, ahol van
az is, kit immár ő éltet halálig.”
S a poklokhoz is szól: „Bűn-szülte népség,
láttam az üdvözültek szép reményét.”

Madonnám a menny kívánná magának,
erényéről oly jólesik beszélnem:
minden más hölgy, ki szintén dús erényben,
mellé szegődve megláthatja ott, hogy
szerelmi szédelgők hitvány hadának
szíve megfagy tekintete jegében,
s ki pillantását állja, az egészen
megnemesül vagy holtta lesz azonmód.
Ha csodálhatja őt: mindenki boldog,
s meggyőződhet varázsáról, ha édes
üdvözte elérkezik füléhez -
s máris feled minden rút földi dolgot.
Isten külön kegye, ha netalán a
köszöntésen túl mást is szólna szája.

Ámor ezt mondja róla: „Földi lelkek,
hogyan lehet ily ékes, tiszta bárki?”
Aztán szó nélkül kezdi őt csodálni,
belátva: végtelen Isten kegyelme.
Színét hordozza gyöngyös ékszereknek,
de csillogása annak halovány, ki
természetes bájjal tud fel-le járni -
a Szépség hódít testet öltve benne.
A pillantását akárhova vesse:
vágy-szellemek tüze lobban szeméből,
aki ránéz, megtántorul a fénytől,
mely beárad szemén, szívét keresve -
orcáján Ámor tündökölni látszik,
csodálni őt nem is lehet sokáig.

Dalom, beszélj a hölgyekhez, mikor már
 bevégeztelek, szerteszét bejárva
 a földet s - mert Ámor szolgálatára
 szoktattalak - mindenütt ezt rebejged,
 ha ajtaján bárkinek bekopognál:
 „Vezessetek az egy igaz irányba,
 ahol ő van, hogy szavam áldva áldja.”
 Nem kell sehol hiába vesztegelned,
 ne légy vendége hitvány embereknek,
 mutakozz mindig tisztán és szerényen
 nemes hölgyek s nemes urak körében,
 akik utat csakis hozzá köveznek.
 S amikor Ámort véle megleled:
 illőn ajánlj kegyébe engemet.

Ezt az éneket, hogy érthetőbb legyen, akkurátusabban fogom felosztani, mint az azt megelőzőeket. Először is három részre darabolom: az első rész mintegy előverse a továbbiaknak, a második maga a tárgy, a harmadik pedig az eddigieket hivatott szolgálni. A második így kezdődik: *Angyal kiált*, a harmadik így: *Dalom, beszélj a hölgyekhez*. Az első rész négyfelé oszlik: először elmondom, hogy kiknek kívánok hölgyemről beszélni s azt is, hogy miért, másodszor azt mondom el, hogy mi lesz velem, amikor az ő értékeit eszembe idézem s hogyan szólnék, ha bátorságom cserben nem hagyna, harmadszor azt tudatom, miképpen vélek úgy beszélni róla, hogy gyávaságom ne béklyózzon engem, negyedszer pedig - elismételve, hogy kikhez is kívánok szólni voltaképpen - elárulom az okát is annak, hogy miért éppen hozzájuk intézem szavaimat. A második egység itt indul: *Ha értékét dalolva*, a harmadik itt: *De nem dicsérem őt*, míg a negyedik itt: *Elmondom néktek*. Amikor eddig jutok: *Angyal kiált*, akkor kezdek beszélni magáról a hölgyről. Ennek a részletnek két szelete van: az elsőben azt mondom el, hogy miképpen értékeli őt az égben, a másodikban azt, hogy miképpen értékeli őt a földön, ez így indul: *Madonnám a menny kívánná...* Ez a második egység újra csak két részre oszlik, az elsőben elmondom, hogy mily nagy az ő lelkének nemessége, miközben szót ejtek hathatós erényeiről is, amelyeket a lélek tára hordoz, a másodikban teste nemességéről beszélek, szépségéről sem feledkezve meg, ezt így kezdem: *Ámor ezt mondja róla*. Ez a második rész további kettőre oszlik: először összességében szólok személyének minden szépségéről, másodszor ama szépségeit említem, amelyek személyének meghatározott tulajdonságaihoz kötődnek, így kezdvén el a sort: *A pillantását akárhova...* Ez a második rész ugyancsak kétfelé oszlik: először szeméről szólok, amely a szerelem princípiuma, másodszor ajkáról beszélek, amely a szerelem leghívebb kifejezésére szolgál. Ám hogy elhessegessek nyomban minden hívságos gondolatot, emlékeztetem az olvasót mindarra, amit fentebb már leírtam, nevezetesen, hogy vágyaim netovábbja - amíg persze részem lehetett benne - ama üdvözlés volt, amely ennek a hölgynek az ajkáról rebent felém. Amikor végül is ide jutok: *Dalom, beszélj a hölgyekhez*, olyan stanzát kanyarítok, amely szolgálólánya lehetne az előzőeknek, ebben adom elő, hogy mit várok el énekemtől, de - minthogy ez az utolsó rész könnyen értelmezhető - nem bíbelődöm tovább a taglalással. Hozzáteszem azért, hogy az ének teljes értelmét megvilágítandó, nem volna haszontalan egy még aprólékosabb részletezés, ám arra, aki nem bír annyi értelemmel, hogy mindent felfogjon az elmondottakból, neheztelni nem fogok, ha békén hagy engem, tartok tőle ugyanis, hogy máris túl sokaknak fedtem fel értelmét a költeménynek, sokallják majd a magyarázatot, persze, ha egyáltalán alkalmuk lesz meghallgatni, amit komponáltam.

XX. Minekutána ez az ének ismertté lett valamelyest a köznép körében, egyik barátomnak is a fülébe jutott, s kedve támadt megkérdezni engem, hogy voltaképpen kicsoda is Ámor - a hallott igék alapján nyilvánvalóan többet várt tőlem, mint amennyit nyújthattam. Én pedig - vélvén, hogy ily vélemény után Ámorról vélekedni gyönyörű dolog lenne s hogy barátom megérdemli a hajlandóságomat - néhány gondolat elmondására szántam el magam, amelyekben Ámorról elmélkedem; ekkor szerzettem ezt a szonettet, amely így kezdődik: *Szerelem és nemes szív...*

Szerelem és nemes szív mindig egyek,
amint a bölcs ezt már megírta régen,
egymás nélkül létezni sose mernek:
ha él a lélek, nem halott az ész sem.

Midőn a természet hordoz szerelmet:
szívét Ámor foglalja el egészen,
e hajlékban kedvére szenderegget,
kurtán időzve ott - vagy hosszan éppen.

A Szépség bölcs nő képét ölti fel -
s ez tetszetős a szemnek is, a szívben
vágy ébred ettől, mely nem szűnik égni.

És ott a vágy addig időzik el,
míg fel nem serken tőle Ámor isten -
a nőben is ezt végzi el a férfi.

Ez a szonett két részre oszlik: az elsőben elmondom Ámorról, hogy mily nagy az ő hatalma, a másodikban pedig azt, hogy ezt a hatalmat milyen tettekre váltja. A második itt kezdődik: *A Szépség bölcs nő...* Az első rész kétfelé oszlik: először elárulom, hogy ez a hatalom miféle alanyban ver tanyát, a másodikban azt mondom el, hogy ez az alany és ez a hatalom kölcsönhatásban vannak egymással, akárcsak az anyag és a forma. A második itt indul: *Midőn a természet*. Amikor odáig jutok, hogy *A Szépség bölcs nő*, elmondom, hogy ez a hatalom tetté hogyan leszen; először azt, hogyan a férfiúban, majd pedig azt, hogyan a nőszemélyben, ez itt kezdődik: *a nőben is ezt...*

XXI. Miután Ámorról szóltam a fenti vereszetben, megjött a kedvem ahhoz is, hogy ama legnemesebb hölgyről mondjak dicsőítő igéket, felfedve bennük azt, hogy általa miképpen ébred fel Ámor. Mert ő, a látható csodák tevője, nemcsak ott serkenti cselekvésre Ámort, ahol az éppen szendereg, de ott is, ahol rejtett hatalma nincs jelen. Ekkor szerzettem ezt a szonettet, amely így kezdődik: *A szerelmet szemében...*

A szerelmet szemében hordja hívem,
s megnemesül, kire áldón szemet vet,
felé fordul mindenki, ahol elmegy,
s üdvözlete remegést kelt a szívben.

Ki látja őt, a földre néz szelíden,
majd gyónni érez sóhajtozva kedvet,
gőg és harag előle menekednek.
Méltón dicsérni minden hölgy segítsen!

Annak, aki figyelhet szép szavára:
édesség száll szívére és alázat -
először látni őt hatalmas élmény.

Mosolyát én is boldogan idézném,
de nincsen erre szó, nincs magyarázat -
ő a világ felséges új csodája.

E szonett három részre tagolódik, az elsőben elmondom, hogy miképpen él e hölgy azzal a hatalommal, amelyet nemes tekintetében hordoz, a harmadikban arról beszélek, hogy ugyanezt a hatalmat miként hordozza ajka szép csodája, ám e két rész között van egy - segélykérésnek mondható - részcseke, amely a megelőző és a további részlethez egyaránt kötődik és így indul: *Méltón dicsérni...* A harmadik meg így: *Annak, aki figyelhet...* Az első tovább oszlik háromfelé; először elmondom, hogy mily nagy erénnyel nemesíti ő meg mindazt, amire ránéz, s ez azzal jár, hogy Ámor hatalmát kiterjeszti oda is, ahol nincs jelen, másodszor elmondom, hogy cselekvésre mint ösztönzi Ámort mindazok szívében, akiket meglát, a harmadikban arról beszélek, hogy mindennek mily hasznát látják a szívek. A második itt indul: *felé fordul mindenki*, a harmadik itt: *s üdvözlete...* Amikor végre ideérek, hogy *Méltón dicsérni*, kiderül, hogy voltaképpen kiről is kívánok szólni, s megkérem a hölgyeket, hogy legyenek segítségemre az ő magasztalásában. Amikor pedig ideérek: *Annak, aki figyelhet*, elismétlem újfent, amit már az első részben is elmondtam szájának kétféle megnyilvánulásáról, egyik ezek közül az édes beszéd, a másik a csodálatos mosoly, azt viszont nem mondhatom el, hogy ez utóbbi mit végez el más emberek szívében, mert sem a mosolyt, sem pedig annak varázsát nem képes megtartani az emlékezet.

XXII. Nem sok nappal ezután, tetszése szerint ama dicsőséges Úrnak, aki a halált önmagától sem tagadta meg, az, aki oly csodának volt nemzője, mint aminő a nagy nemességű Beatrice is, eltávozott a földi életből, s minden bizonnyal az örök dicsőségbe költözött. S merthogy az ilyen eltávozás azoknak keserves, akik itt maradnak, és az elhunyt barátainak neveztetnek, s merthogy nincs bensőségebb barátság annál, amely jó apa és jó gyerek, azazhogy jó gyerek és jó apa között kialakul, az az asszony, aki mások által a jóság legmagasabb fokára helyezett atyjához hasonlóan végtelenül jóságos volt, hatalmasan szenvedett lelkének gyötrő fájdalmától. S merthogy a fentebb említett városban az a szokás járta, hogy hölgyeknél hölgyek s férfiaknál férfiak összejöjjenek gyász esetén, számos asszonyszemély sereglett egybe ott, ahol Beatrice szánalomra indítóan hullatta könnyeit. Így aztán alkalmam volt látni néhány hölgyet, akik tőle voltak visszatérőben, s beszélgetésüket hallva megtudtam, hogy mily nagyon jajveszékelt ő, aki a legnemesebb a földön. Ha fülem nem csalt, ilyesmit mondtak róla: „Bizony, oly nagy az ő keserve, hogy aki látja őt, azt a részvét öli meg legottan.” Ahogy a hölgyek továbbmentek, akkora bánatban maradtam ott, hogy könnyek borították el az orcám, és kezeimet gyakran kellett a szemeim elé kapnom, hogy elrejtsem azokat. S ha nem akartam volna még többet hallani róla és nem ott állok, ahol a hölgyek nagy többsége elhalad, kíváncsiságomat kielégítetlenül hagyván minden bizonnyal elbújtam volna, amikor elöntöttek a könnyek. Így aztán ott maradtam, ahol a hölgyek mellettem mentek el, s hallottam, amint így társalognak egymás között: „Lehet-e bárki is jókedvű közülünk, amikor társnőnket ily megindító módon láttuk megnyilatkozni?” Más hölgyek jöttek aztán, akik elhaladtukban így beszéltek: „Lám, sir ez itt, nem jobban s nem kevésbé, mint mi, mintha csak látta volna, amit mi láttunk.” Mások pedig ezt mondták rólam: „Nézd csak, ez itt már nem látszik önmaga lenni, annyira megváltozott!” Ahogy menet közben társalogtak a hölgyek, róla és magamról oly módon hallottam beszélni, ahogy elmondottam volt. Elgondolkodva mindeme dolgokon, verset írni éreztem indíttatást, annál is inkább, mivel most igazán volt rá

jó okom; bele akartam foglalni mindazt, amit ezektől a hölgyektől hallottam, s lévén, hogy szívesen faggattam volna őket, ha nem tartok dorgálásuktól, úgy alakítottam az anyagot, mintha én kérdezősködtem s ők válaszoltak volna. És két szonettet szerzettem, az elsőben kérdezek, amit szívem szerint akartam volna tenni, a másodikban az ő feleletüket mondom el, úgy használva fel mindazt, amit hallottam tőlük, mintha egyenesen nekem mondták volna. Az első így kezdődik: *Ti nők, akiknek éke most alázat*, a másik így: *Te vagy tehát, aki gyakorta mondtál...*

Ti nők, akiknek éke most alázat,
hisz bánatot cipeltek fejleajtva,
honnan jöttök, hogy mindötöknek arca
a szájalomnál sokkal halaványabb?

Láttátok-é szemét ama leánynak,
amint Ámort fürösztöi könnypatakja?
Mit nem is kérdek - feleljetek arra,
hisz titeket ma nemesebbnek látlak.

S ha szívetek megszánná engem úgy, hogy
szót váltani megálltok percre vélem:
ne hallgassátok el, mit róla tudtok.

De könnyben úszó arcotok ha nézem
s ha látom, hogy zárkózva elvonultok:
megremegek s eláll a szívverésem.

Ez a szonett két részre oszlik: az elsőben megszólítom és megkérdem a hölgyeket, hogy tőle jönnek-e valóban, ahogy én gondolom, hisz láthatóan nemesebbek a szokottnál, a másodikban arra kérem őket, hogy beszéljenek róla. A második itt indul: *S ha szívetek megszánná...*

És mindjárt itt a második szonett is, amit fentebb említettem.

Te vagy tehát, aki gyakorta mondtál
barátnőnkéről nekünk szép szavakat?
Ismerősnek találjuk hangodat,
de mintha más alakban bujdokolnál.

Miért zokogsz oly szívszaggatva, hogy már
csak szájalomra indítsz másokat?
Könnyezni láttad hölgyed s elragad
a részvét, mely nagyobb a fájdalomnál?

Hagyj sírni minket s búsan hazamenni
(ki vigasztal - csupán időt fecsére),
láttuk, nem szenved jobban nála senki.

Arcán a gyász nagy fájdalmat beszélt el,
úgy tetszett: éltét nyomban elveszejt
az is, aki ránézni most merészel.

Ennek a szonettnek négy része van, ama négy mód szerint, ahogyan azok a hölgyek beszéltek, akiknek nevében végül is én válaszolok, mert ezeket főntebb már alaposan kifejtettem, nem pepecselek most a részletekkel, csak a felosztást végzem el. A második rész itt indul: *Miért zokogsz...*, a harmadik itt: *Hagyj sírni minket*, míg a negyedik itt: *Arcán a gyász...*

XXIII. Néhány nappal ezután történt, hogy testemnek több pontját fájdalmas betegség támadta meg, minek következtében kilenc napon át a legkeservesebb kínokat álltam ki; ez aztán oly nagy fokú gyöngeséghez vezetett, hogy azokhoz váltam hasonlónvá, akik mozdulni sem tudnak már. Szóval, a kilencedik napon, amikor fájdalmaimat már-már elviselhetetlennek éreztem, belém nyilallt egy gondolat, amely hölgyemet idézte. Ahogy elmélkedtem felőle, életem esendősége is eszembe jutott, s belátván, hogy mily tűnékeny az élet, még akkor is, ha egészséges az ember, sírásra indított ekkora nyomorúság. Aztán, hatalmasakat sóhajtvá, kimondtam magamban: „Elkerülhetetlen, hogy a páratlan nemességű Beatrice is meghal egyszer.” Ettől úgy megrémültem, hogy szemeimet lecsukva képzelődni kezdtem, mint aki magánkívül van, s ennek a képzelődésnek már a legelején borzas nőszemélyek jelentek meg előttem és ezt mondták: „Te is meg fogsz halni.” A nőszemélyek után váltakozó arcok tűntek elém, amelyeknek a pusztá látása is rettenetes volt, és azt közölték velem: „Máris halott vagy.” Ahogy képzeletem mind tévelygőbbé vált, odáig jutottam, hogy már azt sem tudtam, hol vagyok, borzas asszonyokat véltem látni, akik zokogva mentek az úton, hatalmas fájdalomban; úgy rémlett, hogy a nap is elsötétül, a csillagok pedig mintha elfátyoloznák magukat, hogy könnyeiket rejtse; azt is látni véltem, hogy a madarak holtan hullanak alá a légből és hogy rettenetesen reng a föld. S miközben ámuldoztam és rémülődöttem a látomásoktól, lelki szemeim előtt megjelent az egyik barátom, felém közelített és így szólt: „Te nem is tudod? Gyönyörű asszonyod eltávozott az élők sorából.” Akkor én szívet tépően zokogni kezdtem, de már nemcsak képzeletben, hanem valóságosan is, könnyekben fűrésztve szemeimet. Úgy álmodtam, hogy az égre nézek, ahol angyalok seregét látom, akik felfelé szárnyalva egy vakítóan fehér felhőcskét terelnek maguk előtt. Úgy tetszett, mintha dicsőítő éneket zengenének, ezt véltem ugyanis hallani: „Osanna in excelsis”, egyéb nem hangzott ottan. Akkor úgy éreztem, hogy a szívem, amely telis-teli volt szerelemmel, így szól hozzám: „Valóban holtan fekszik a mi asszonyunk.” És én nyomban indulni látszóttam ama testet látni, amely a legnemesebb és legboldogságosabb léleknek volt a foglalata; a képzelet káprázata oly erős volt, hogy holt hölgyemet meg is mutatta nékem: társnői mintha fehér fátylat borítottak volna rá, egészen pontosan a fejére, az arca végtelen alázatosságot tükrözött, s mintha szólt is volna hozzám: „Meglátom én a békesség forrását. Ez a látomás akkora alázatosságot hozott rám, hogy hölgyemet csodálva a halált kezdtem hívni: „Halál, ki mindeneknél édesebb vagy nékem, jöjj és ne légy durván kegyetlen hozzám, hiszen onnét jöve, ahol éppen most voltál, csakis jóságos lehetsz. Jöjj, rád áhítozom, láthatod, hogy máris a te színed van rajtam.” S amikor láttam, hogy véghezviszik mindazt, amit elhalálozás esetén előírnak a szokások, a szobámba távoztam, tekintetemet az égre emeltem, s a képzeletem oly nagyon elragadott újra, hogy valóságos hangon mondtam a következő szavakat: „Ó, gyönyörűséges lélek, mily boldog az, ki téged láthat!” S ahogy keserves zokogással mindezt elmondtam s a halált hívogattam, hogy jöjjön már értem, egy bájos és ifjú lány, aki ágyamnál virrasztott, ijedten sírni kezdett, mivel azt hitte, hogy fájdalmas szavaimat és sírásomat betegségem gyötrelmei szülik. Erre aztán a szobában lévő más hölgyek is - meghallván az ő sírását - oda kezdtek figyelni az én zokogásomra. Hazaküldték tőlem őt, aki a legközelebbi rokonom volt, ágyamhoz jöttek és keltegetni kezdtek, hiszen azt hitték: álmodom. Ilyeneket mondtak: „Ébredj fel! Ne hagyd el magad ennyire!” S mialatt így beszéltek hozzám, képzelgésemben arra a pontra értem, amikor épp ezt mondtam volna: „Ó Beatrice, áldott legyél!” Annyit már ki is mondtam, hogy „Ó Beatrice”, amikor megrázkódva felnyitottam a szemeimet, s nyomban rájöttem, hogy álom volt az egész. S noha kiejtettem a számon a nevét, a hölgyek - legalábbis én úgy ítéltam meg - nem értettek semmit, annyira rekedt volt a hangom a sok sírástól. Igen-igen szégyenlettem magam, mégis feléjük fordultam Ámornak valamiféle sugallatára. Amikor megláttak, nyomban megállapították: „Olyan ez, mintha halott lenne.” És buzdították is egymást:

„Próbáljuk megvigasztalni őt” Mindenfélét mondogattak, hogy vigasztalódjam, s afelől érdeklődtek, hogy vajon mi keltett ekkora ijedelmet bennem? És én, magamhoz térve egy kicsit és rádöbbenve arra, hogy látomásom csalóka volt, így feleltem nekik: „Majd elmondom, hogy voltaképpen mi bajom is volt.” S akkor töviről-hegyire elmeséltem nekik mindent, amit láttam, csupán a legnemesebbnek a nevét hallgattam el. Amikor aztán felépültem betegségemből, eltökéltem, hogy szavakba foglalom mindazt, ami megesett velem, arra gondolva, hogy talán szívet melengető lesz hallani, így ezt a canzonét szerzettem: *Egy irgalmas szívű ifjú leánya*, szerkezetét majd ismerteti a lentebbi felosztás.

Egy irgalmas szívű ifjú leánya
- dús földi bájban s emberi erényben -
állt ott, mikor a Halált szólítottam.
És könnyben úszó szemeimet látva
s hallgatva hívságos, zavart beszédem:
ijedtében sírva fakadt legottan.
Mikor meglátták, hogy a fájdalomban
így osztozik velem s hogy mily erőtlen:
kedves társnői tőlem
elmenekítették, majd visszatértek
s rámszólt az egyik: „Ébredj!”
A másik faggatott; „Mondd, mi bajod van?”
A képzelgést én akkor félbetörtem
s ajkam rebegve hívogatta hölgyem.

A hangomat fájdalom járta által
s a sírástól folyton meg is bicsaklott,
csupán a név maradt szilárd szivemben.
S megbélyegezve arcom pirosával
- amely szégyenkezéséből maradt ott -
e nők felé fordított Ámor engem.
S mivel nem látszott már halvány színem sem:
azt hitték, végóráam elérkezett.
„Vigasztaljuk mi meg!” -
bízgatgatták egymást s fölém hajolva
megkérdezték gyakorta:
„Mit láttál, hogy meghűlt a vér ereiben?”
S megnyugodván szóltam: „Ti kedvesek,
elmondok mindent, jól figyeljete!”

Amíg törékeny sorsomon merengtem
belátva életemnek kurta voltát:
szívem lakója, Ámor, sírni kezdett.
Oly zaklatott, oly feldúlt volt a lelkem,
hogy gondom rémületté változott át:
a hölgyem meghal - még ez is megeshet?
És rabja lettem oly nagy rémületnek,
hogy gyáva módon szememet lezártam,
menekülési vágyban
csapongtak szellemeim körülöttem,
én meg csak képzelődtem
határán létnek és önkívületnek:

egy bősziűt nűcsapat utam elállva
HALJ MEG! HALJ MEG! - felém ezt kiabálta.

És számos kétes dolgot láttam ottan,
hová magával vitt a képzelet,
nem tudtam, hol vagyok - ez az igazság.
Az úton asszonyok bolydult sorokban
vonultak sírva, mint sötét sereg,
s felém a bánat lángjait nyilazták,
alább s alább szállt a nap, birodalmát
örökli, ím, a csillag, ami feljű,
láttam, sír mind a kettű,
s láttam sok madarat kűvekre esni,
a földet megremegni,
s meghallottam egy sápadt férfi hangját,
rekedten szólt: - Halld! Neked bármi szent ő:
ki oly szépséges volt, halott a delnű!

Kűnnyes szemem az ég felé emeltem
s angyalokat láttam, akik - akár a
mannaesű - a magasban kerengtek,
felhűcske szállt elűttűk fűnyesen fenn
s kiáltoztak nyomában mind: Hozsánna!
Nem mondtak tűbbet - s én se most tinektek.
De Ámor szólt: - Elűtted mit sem rejtek,
jűjj s nézd meg úrnűd, mint fekszik fehéren!
S holt hűlgyemhez felértem,
csalűka képzelet emelt magasba,
mely azt is megmutatta,
hogy nűk miként borítanak rája leplet.
Alázatban pihent - és mintha nekem
ilyesmit mondott volna: Hazatértem.

S alázatossá lettem én is ennyi
alázat láttán s szívemet kitárva
szóltam: - Halál, már kedvesnek ítéllek,
hisz nem vagy képes ártásomra lenni.
Miűta hűlgyemnek lettél sajátja:
irgalmadnál gonoszságod csekélyebb.
Áhítom, hogy szolgálatodba lépjek,
táborodba, hisz hasonlítok hozzád,
jűjj értem végre, szólj hát! -
s búmat betűltve elvonultam onnan.
Mikor egyedűl voltam,
az ég felé susogtam ily ígűket:
- Te tiszta lény, boldog, ki látja orcád! -
Jű szavatok hozzám ekkor hatolt át.”

E canzonénak két része van: az elsőben elmondom, meg nem határozott személyhez szólva, hogy bizonyos hűlgyek miként ébresztettek fel hagymázás álmomból és hogy miként ígűrtem meg, hogy elmesélem nekik azt; a másodikban azt mondom el, hogy az elbeszélés megtűrtént.

A második itt kezdődik: *Amíg törékeny sorsomon merengtem*. Az első rész egyébként kétfelé oszlik: az elsőben elmondom, hogy bizonyos hölgyek, de leginkább egy közülük, mit beszéltek s cselekedtek fantáziálásom folyamán, mielőtt még felébredtem volna; a másodikban azt mondom el, hogy ugyane hölgyek hogyan szóltak hozzám, amikor lázálmom véget ért, ez a rész így kezdődik: *A hangomat fájdalom járta által*. Ezután, amikor innen folytatom, hogy *Amíg törékeny sorsomon...*, elmondom, hogy képzelgéseimet miképpen beszéltem el nekik. E tekintetben is két részből van szó: az elsőben rendre beszámolok látomásomról, a másodikban - tudtván, hogy mely órában szólítottak - burkoltan köszönetet mondok nekik; ez a rész itt indul: Jó szavatok hozzám...

XXIV. E csalóka képzelgés után történt az egyik napon, hogy - miközben gondokba merülve üldögéltem - a szívem reszketni kezdett, mintha csak hölgye közelségét érezte volna. Ekkor - úgy mondom el, ahogy volt - képzeletem Ámort idézte meg, olybá tetszett, hogy onnan érkezik, ahol az én hölgyem tartózkodott, derűs beszéde pedig a szívemben szólalt: „El ne mulaszd megáldani azt a napot, amelyen rabul ejtettelek, mert ez így illő.” S valóban, a szívem oly derűsnek tetszett, hogy ilyen formában nem is az én szívemnek éreztem. S nem sokkal ezen szavak elhangzása után, amelyeket a szívem Ámor nyelvén mondott nékem el, egy nemes hölgyet láttam felém közeledni, aki legendás szépség volt és a legasszonyabb az én első számú barátom szemében. E hölgy neve Giovanna volt s felteszem, hogy - amint mások is hiszik - tavasz-üde szépsége miatt hívta Primaverának mindenki őt. Kisvártatva - jól láttam én - a csodálatos Beatrice érkezett utána. Mindkét hölgy mellettem haladt el, egyik a másik után, s akkor Ámor hangját véltem hallani a szívem mélyén újra: - Ezt, aki elől megy most, csakis a mai menet-mód miatt nevezik Primaverának, hiszen azt, aki felruházta őt ezzel a névvel, titokban én inspiráltam, mivelhogy prima verra, azaz elsőnek jó azon a napon, amikor Beatrice először mutatkozik híve előtt annak nyomasztó képzelgése után. Ám ha az eredeti nevét kívánod értelmezni, akkor is a prima verrà-t kapod, mert hát ugye Giovannának - Johannának - hívják s ez a név a Giovanni - a János - származéka, aki is az igaz fényesség előtt érkezett el s ezt mondá: „Ego vox clamantis in deserto: parate viam Domini.”

S úgy hallottam, mintha mindezt még megtoldotta volna Ámor: „És aki még finomabban fontol, Beatricét akár Szerelemnek is nevezhetné, annyira hasonlít hozzám.” Mindez - végiggondolva újra - egy vers megírására indított, amelyet első számú barátomnak szántam, némely dolgokat persze tanácsosnak látszott elhallgatni, mivel ő - tudomásom szerint - még mindig csodálója volt a nemes Primavera szépségének az ő szívében. Megírtam hát a szonettet, amely így kezdődik: *Éreztem, hogy a...*

Éreztem, hogy a szívemben felébred
- mert ott szendergett - szelleme a vágynak,
majd Ámor hirtelen utamba tévedt:
sohasem láttam még ilyen vidámnak.

És szólt: „Szégyent ne hozz fejemre, kérlek” -
saját szaván nevetni kedve támadt,
arra fordultam én, amerre nézett,
röptét követve szeme sugarának.

S megláttam Monna Vannát s Monna Bicét,
felém tartott az úton mind a kettő -
egyik csoda a másikat követte.

S ahogy emlékszem, szólott Ámor ismét:
„Tavaszt idéz emez, hisz elsőnek jő,
az meg rám hasonlít, a Szerelemre.”

E szonettnek több része van: az első közülük elbeszéli, hogy miképpen indult el szívemben a szokott reszketés, s hogy miként bukkant fel ugyanott nagy vidáman Ámor, aki messziről látszott jönni; a második tudatja, hogy hallomásom szerint miket mondott a szívem mélyén, s hogy milyennek mutatkozott, a harmadik azt mondja el, hogy - miután velem időzött - miképpen láttam és hallottam bizonyos dolgokat. A második rész itt indul: *És szólt: Szégyent ne...*, a harmadik itt: *arra fordultam én*. A harmadik rész újabb kettőre oszlik: az elsőben azt mondom el, amit láttam, a másodikban azt, amit hallottam. A második itt indul: *szólott Ámor ismét...*

XXV. Ezen a ponton bárki kételkedhet - már aki érdemes arra, hogy kételyeit eloszlassuk - abban, hogy helyes-e, ha úgy szólok Ámorról, mintha létező lény volna, nem csupán szellemi termék, hanem testi valóság is egyben: ez a dolog - az igazat megvallva - meglehetősen hibás beállítás, mert Ámor nem önmagában létező valóság, hanem annak képzelete csupán. És az, hogy én úgy beszélek róla, mintha eleven test, sőt mi több: emberi lény lenne, három dologból tetszik ki - s ezt el is mondom róla máris. Mindenekelőtt kijelentem, hogy jönni láttam őt, s merthogy a jövő térbeli mozgást jelent, azaz - ahogy a Filozófus tartja - térben magától csakis test mozoghat, napnál világosabb, hogy Ámort eleven testnek tekintem. Azt is mondom róla, hogy nevetett, meg hogy beszélt, s lévén, hogy ezek a képességek - kiváltképp a nevetés képessége - nagyon is emberiek, megint csak oda lyukadunk ki, hogy én embernek tartom őt. Hogy mindezt megértjük, talán nem érdektelen tisztázni először is azt, hogy a régiek a szerelemről nem köznyelven szóltak, a költők például csakis latin nyelven beszéltek a szerelemről, nálunk is az volt a helyzet, hogy - akárcsak más országokban, teszem azt, görög földön - nem köznépi, hanem literátus költők foglalkoztak ezekkel a dolgokkal. Nem is olyan régen történt, hogy az első népi költők felbukkantak, s nekik a köznyelven történő rímelés ugyanazt jelentette, mint latin verset írni a megfelelő időmérték szerint. Annyira friss még mindez, hogyha akár az *oc*, akár a *sì* nyelven keresgélünk, példákat az elmondottakra csak az utóbbi százötven évben találunk. Ennek tudható be, hogy némely fafajok - csak mert először költöttek *sì*-nyelven - híressé váltak érdemtelenül. Az első köznyelven szóló költőt nyilvánvalóan az a cél vezérelte, hogy megértesse magát hölgyével, aki a latin verssorokkal nehezen boldogult volna. Ez mindenesetre azok ellen szól, akik a szerelmi témán kívül mást is rímbe szednek, hiszen világos, hogy eredetileg a költészetnek ezt a módját azért fundálták ki, hogy a szerelemről szóljanak. S merthogy a költőknek a szólásban nagyobb szabadság engedtetett meg, mint a prózát művelőknek, s merthogy ezek a rímfaragók nem mások, mint köznyelvi költők, úgy van rendjén és az is a célirányos, ha ők is szélesebbre növelik szabadságukat az egyéb köznyelven szólókénál: ily módon, ha bármely szónoki szín vagy fogás megengedett a költőknek, élhessenek azzal a rímfaragók is. Ezért hát, ha azt tapasztaljuk, hogy a költők úgy beszélnek a lélek nélküli dolgokról, mintha azok ésszel és érzélemmel bírnának, sőt, együtt is beszélgetik őket, és nem is csak a létező dolgokat, de a nem létezőket is, azt állítva a nem létező dolgokról, de még az általuk keltett képzetekről is, hogy beszélnek, mintha csak érzékelhető valamik vagy emberek volnának - akkor a rímfaragóknak sem méltatlan megtenni ugyanezt, persze valamiféle határozott céllal, amit aztán prózában ki is lehet fejteni majd. Az, hogy a költők elmondásom szerint jártak el, kitetszik Vergiliusból is, aki előadja, hogy Juno istennő, aki Trója ellen volt, imígyen szólott Aelushoz, a szelek királyához, az Aeneis első énekében: „*Aeole, namque tibi...*” az pedig ekképpen válaszolt: „*Tuus, o regina, quid optes explorare labor, mihi iussa capesse fas est.*” Ugyane költőnél lélek nélküli dolog lelkes

valamikhez szól az Aeneis harmadik énekében, ilyenén módon: „*Dardanidae duri.*” Lucanus-nál lelkes valami szól így a lélektelenhez: „*Multum, Roma, tamen debes civilibus armis.*” Horatiusnál pedig saját tudományához beszél az ember, miként egy másik személyhez, de ez az eljárás nemcsak Horatiusra jellemző, hanem már a jó Homéroszra is, aki Poeticájában ezt írja: „*Dic mihi, Musa, virum*”. Ovidiusnál pedig maga Ámor beszél, mintha hús és vér személy lenne, a Szerelem orvoslása című könyve elején: „*Bella mihi video, bella parantur ait.*” Mindez talán meggyőzi azokat, akik könyvecskémnek egyik-másik részét kétkedve olvassák. Ám hogy valamelyik önhitt fafejű le ne csapjon rám, hozzáteszem mindehhez azt, hogy a költők korántsem ok nélkül beszéltek így, következésképp a rímfaragóknak sem szabad ekképpen szólniuk, ha előbb nem tisztázták elméjükben mindazt, amit ki akarnak fejezni; mert nagy szűgyen érné azt, aki szónoki színek és fogások leple alatt úgy szedne versbe bármit is, hogy ha rákérdéznének, szavai valódi értelmét képtelen lenne ezekből a göncökből kivetköztetni. Ám azt az én első számú barátom velem együtt nagyon is jól tudja, hogy kik azok, akik rímet ily kontármód faragnak.

XXVI. E legnemesebb hölgy, akiről eddig is már oly sokat beszéltem, nagy kedveltségnek örvendett az emberek között, amikor például elhaladt az utcán, látására a népek mindenfelől összeszaladtak - és ez csodálatos gyönyörűséggel töltötte el a lelkemet. S akinek a közelébe ért, az olyannyira megilletődött ennyi tisztaságtól, hogy sem szemeit ráemelni, sem üdvözlését viszonzni nem merészelte - a kétkedőknek tanúsíthatják ezt mindazok, akik éppúgy megélték mindezt, mint jómagam. Ő pedig alázatba öltözött - és meg is koronázva azzal - tovatűnt, kicsit se diadalittasan attól, amit maga körül látott és hallott. Amikor elhaladt, sokan megjegyezték: „Nem asszony ez, hanem az ég legszebb angyalainak egyike.” Mások meg ezt mondták: „Csoda ő valóban, áldott legyen az Úr, aki ily csodákra képes!” Állítom: oly nemesnek és tetszetősségekben oly gazdagnak mutatkozott, hogy mindenkinek, aki megcsodálta őt, tisztasággal és édes boldogsággal telt meg a lelke, olyannyira, hogy szó nem jött ki a száját - és nem volt olyan lény, aki őt csodálva fohászkodni nem érzett volna kedvet. Ehhez hasonló s még csodálatosabb dolgokat idéztek elő az ő legbensőbb erényei, ezt érzékelve azonmód magasztalásának újramegzését határoztam el, úgy szándékozván szólni róla, hogy megértessem csodája titkát s páratlan nemességű cselekedeteit, mégpedig nem csupán azokkal, akik megláthatták őt a maga érzékelhető valóságában, de azokkal is, akik csupán az én szavaim jóvoltából alkothatnak fogalmat róla. Megírtam hát ezt a szonettet, amely így kezdődik: *Amint köszönget...*

Amint köszönget jobbra-balra, annyi
őszinte bájt sugároz szét a hölgyem,
hogy minden nyelv elszótlanodva döbben
s egy pillantás se mer reátapadni.

Alázatába húzódik, ha talmi
dícséretet hall s elmegy sietősen,
akár az angyalok, nem földi ő sem,
hisz mennyből érkezett, csodát mutatni.

És bámulóit elbűvölve, áldott
szemével édességet ad szivednek,
mit meg nem ért, ki még ilyet nem érzett.

S úgy tetszik: ajkán - rebbenő ígézet -
sóhajtás kél, vággyal teli lehellet,
mely száll és szól a lélekhez: Fohászkodj!

Ez a szonett mindabból, amit az imént elmondtam, könnyűszerrel megérthető, semmiféle felosztásra nem szorul, ezt hát el is hagyom, s csupán annyit mondok még, hogy hölgyemet akkora megbecsülés övezte, hogy az iránta érzett tiszteletből és a magasztalásból másoknak is jutott bőségesen. Ezt tapasztalva én - megosztani vágyva tapasztalásomat mindazokkal, akik még nem jutottak a birtokába - újabb vers szerzésére határoztam el magamat, amely mindeme dolgoknak pontos kifejezésére lenne hivatott; megírtam hát ezt a másik szonettet, amely így kezdődik: *Megláthatja teljességét...* Azt mondja el, hogy az ő tisztasága mi mindent munkált másokban - de ez a felosztásból is kiviláglik majd.

Megláthatja teljességét az üdvnek
ki hölgyem látja más hölgyek körében,
mindaz, aki közelébe kerülhet,
kedvét leli Isten dicséretében.

Erényes szépségével sose tüntet
s nem készíti írgykedni más szívét sem,
bájából, jóságából részesülhet
az is, aki mellé szegődik éppen.

Minden megjámborul, ha őt csodálja,
maga előtt sohase tetszelegne -
tőle mindenki tisztességet nyerhet.

Nemes tett minden megnyilatkozása,
csak úgy képes idézni őt az elme,
ha sóhajtón remél édes szerelmet.

E szonettnek három része van: az elsőben közlöm, hogy kik között mutatkozott a legcsodálatosabbnak ez a hölgy, a másodikban arról tudósítok, hogy mily kecses volt az ő társasága; a harmadikban pedig arról beszélek, hogy mások hogyan gyarapodtak erényben az ő hatására. A második rész itt indul: *mindaz, aki közelébe...*, s a harmadik itt: *Erényes szépségével...* Ez az utolsó rész is háromfelé oszlik: az első részben elmondom, hogy mit munkált ő a hölgyekben, azaz saját magukban, a másodikban arról beszélek, hogy mint hatott ez másokra, a harmadikban pedig arról, hogy nemcsak a hölgyekre, de minden egyes személyre hatott - és nemcsak akkor, amikor jelen volt, hanem akkor is, amikor az emlékezet idézte meg lényének csodáját. A második rész itt indul: *Minden megjámborul...*, a harmadik pedig itt: *Nemes tett minden...*

XXVII. Kevéssel ezután azon kezdtem töprengeni, amit hölgyemről az imént, az előző két szonettben elmondtam, s gondolatban belátván, hogy egy szót sem szóltam arról, ami mostanában jótékonyan munkált bennem, hiányérzetem támadt az elmondottakat illetően. Ezért indítatva éreztem magamat oly szavakat szólani, amelyekben megfogalmazom, hogy miképpen látszottam készségesnek összegyűjteni magamban ennek a munkálásnak áldásos hatásait, s hogy mi mindent végzett el bennem az ő erénye. Úgy éreztem, hogy mindezt elmondani bajos lenne egy rövid szonettben, egy canzonéba fogtam hát, amely így kezdődik: *Megszoktam Ámor...*

Megszoktam Ámor rabtartó hatalmát,
hiszen régtől uralkodik felettem,
először érdes volt hozzám s kegyetlen,
de ím, szívemben édes úr manapság.
Midőn erőm elszívja szomjasan - hát
bizony elszáll belőlem mind a szellem,

tengernyi édesség támad szívemben
s halványságomtól retten, aki csak lát.
Ámor olyan dúsnak talál erényben,
hogy szellemeimet kérlelni hajtja:
kérjék a hölgyem arra,
hogy adjon még több boldogságot nékem.
Ez történik velem, ha rámtekint ő,
nincs szó, amely alázatához illő.

XXVIII. „*Quomodo sedet sola civitas plena populo! Facta est quasi vidua domina gentium.*”
A canzonét komponáltam még, éppen befejezve a fenti versszakot, amikor az igazság Ura ezt a legnemesebbet magához szólította, megdicsőülni ama áldott Szűz Mária királynőnek lobogója alatt, akinek a neve mindig nagy-nagy tisztelettel említettett a boldogságos Beatrice beszédében. S noha az olvasónak úgy tetszenék most, hogy arról tudósítsak: miként távozott el közülünk, mégsem szándékozom szólni erről, három okból: az első az, hogy nem volna helyénvaló az adott helyzetben, tekintetbe véve mindazt, amit jelen könyvecském előbeszélyében írtam volt; a második az, hogy - még ha helyénvalónak találnám is a dolgot - erről méltóképpen szólni nyelvem teljességgel képtelen; végezetül a harmadik az, hogy óhatatlanul úgy dolgoznám fel a témát, hogy közben a magam dicsőségét is munkálnám s ezáltal elítélendő tettet követnék el akkor is, ha az előbbi két ok fenn sem forogna; így hát átengedem másnak azt, hogy erről beszéljen. Mindazonáltal - miután a kilences szám gyakorta bukkant fel az eddigiek során, s ez mindenképpen jelentőséggel bír, még az ő elköltözésében is fontos szerepet játszik - ildomos lenne erről szólni egy-két szót, hiszen az alkalom amúgy is indokolja. Először azt vázolom tehát, hogy miképpen is történt az ő elköltözése, azután megpróbálom valamelyest megvilágítani azt, hogy miért kísérte őt ez a szám egy életen által.

XXIX. Elmondom hát, hogy - arábiai számítás szerint - az ő páratlan nemességű lelke a hó kilencedik napjának első órájában távozott el, a szíriai számítás szerint pedig az év kilencedik hónapjában ment el közülünk, mivel arrafelé Tisrim az első hónap, amely nálunk októbernek felel meg, a mi számításunk szerint tehát ama fordulóján távozott az indictionnak, másképpen az Úr éveinek, amikor a tökéletes szám kilencedszer teljesedett ki abban a században, amelyben ő világunkba helyeztetett - és ő a tizenharmadik század keresztényei közül való volt. Annak, hogy a kilences szám oly hűségesen kísérte, egyik oka a következő lehet: minekutána Ptolemaiosz szerint - és a keresztény hitvallás szerint is - kilenc a mozgásban lévő egeknek a száma, s a közös asztrológusvélekedés értelmében az említett egek egységes és egymásra ható elrendezésben befolyásolják alapvetően a földet, azért volt hű kísérője ez a szám, hogy általa is megmutatkozzon: az ő létrejöttékor a kilenc mozgó ég a legtökéletesebb harmóniában volt egymással. Ez tehát az egyik ok, de ha jobban belegondolunk s ezt a megdönthetetlen igazság jegyében tesszük, világossá válik, hogy ez a szám ő maga - a hasonlatosság miatt mondom és úgy is értem ezt. A hármas szám a kilencesnek a gyökere, mivel minden egyéb szám segítségével nélkül, önmagával szorozva kilencet ad ki. Mármost, ha a három, mint olyan, alkotóeleme a kilencnek s a csodák alkotója is önmagában három, azaz Atya, Fiú és Szentlélek, akiknek együttese lényegében egy, de személyében három - akkor világosan láthatjuk, hogy a kilences szám azért kísérte ezt a hölgyet, mert ő maga is egy kilences volt, csoda valóban, amely csodának maga a csodálatos Szentháromság a gyökere. Lehet, hogy egy finomabb érzékenységgű személy mélyebben rejlő okokat is felfedne, én mindenesetre így látom ezt a dolgot - és tetszésemre is így van.

XXX. Amikor ő eltávozott ebből a századból, a fentebb említett város egy minden méltóságtól megfosztott özvegyhez vált hasonlatossá, ezért én e vigasztalhatatlan városban még mindig könnyeket hullatva, a földgolyó fejedelmeinek állapotjáról megírtam ezt meg azt, Jeremiás próféta szavaival kezdve mondókámat, aki is ezt mondja: *Quomodo sedet sola civitas*. Szólok erről, hogy senki se csodálkozzon, amiért ezt idéztem kevésbé előbb, mintegy nyitányaképpen az új matériának, amely közvetlenül utána következik. S ha valaki el akarna marasztalni azért, hogy nem folytatom az idézetet, bocsásson meg nekem, de kezdettől fogva köznyelven szólni állott szándékomban, mivel pedig az idézett szavak után is latin szavak következnek, papírra vetésük tervem ellenére volna. Az én első számú barátomnak, akinek mindezt írom, hasonló az igénye, nevezetesen, hogy köznyelven írjak.

XXXI. Minekutána szemeim jó ideje könnyeztek már, olyannyira megfáradtak, hogy képtelenek voltak szomorúságomat elfolyatni, úgy gondoltam hát, hogy fájdalmas szavakban kellene kiöntenem azt. Egy canzone megírására szántam el magam, amelyben sírva emlékezem meg róla, aki miatt annyi bánat ölte a lelkemet - és hozzáfogtam a vershez, imigyen kezdvén el: *Szemeim egyre könnyet záporoznak*. S hogy a canzone - miután majd véget ért - még özvegyebbnek látszódjon, felosztom, mielőtt ideírnám - s ettől kezdve mindig ez lesz a módszer.

Nos hát, ez a búvalbélelt ének három részre oszlik: az első a bevezetés, a másodikban róla beszélek, a harmadikban magához a vershez szólok kérlelőleg. A második rész itt indul: *Beatrice a magas mennybe szállott*, a harmadik itt: *Fájdalmas ének...* Az első rész háromfelé oszlik: az elsőben elmondom, hogy szólni mi késztet, a másodikban, hogy kihez kívánok szólni, a harmadikban pedig, hogy kiről is beszélnék. A második rész itt indul: *A szavakat most...*, a harmadik itt: *Szemeim egyre könnyet ontanak*. Amikor ezt mondom: *Beatrice a magas mennybe...*, róla szólok, s ezt a részt is kettéosztom: először felfedem okát annak, hogy miért fosztatott meg tőle a világ, nyomban utána elmesélem, hogyan siratták meg az ő távozását, ez a rész itt kezdődik: *Gyönyörűséges lényétől...* Ez a rész megint csak három részre oszlik: az elsőben azokról szólok, akik nem siratják őt, a másodikban azokról, akik siratják, a harmadikban pedig arról beszélek, hogy én milyen állapotban vagyok. A második rész itt indul: *Ám annak bánatára...*, a harmadik itt: *Sóhajaim erősen...* És amikor ideérkezem: *Fájdalmas ének...*, akkor magához a vershez beszélek, megjelölve, hogy mely hölgyekhez menjen el - s maradjon is körükben.

Szemeim egyre könnyet záporoznak
a szívem kínjától gyötörve, égve -
legyőzte őket nagy-nagy bánatom.
Utat adok hát most a fájdalomnak,
mely vinne már a megsemmisülésbe,
de szólok, hogy könnyítsek kínomon.
A szavakat most újragondolom,
miket hölgyemről mondtam életében,
s nemes hölgyek, most nagy fájdalمامat
- mivelhogy másokat
nem indíthat meg - néktek elbeszélem.
Szemeim egyre könnyet ontanak,
míg róla szólok, ki elszállt a mennybe,
Ámorral engem gyászban ittfeledve.

Beatrice a magas mennybe szállott,
hol békéje várta angyalseregnek,
köztük van már - s ti mind elhagyva itt lenn.
Nem hidegség s nem hő volt a halál-ok
- miktől a legtöbb földi lény kiszerved -,
hanem jósága, melynek párja nincsen.
Alázatának tündöklése innen
hatolt sugárként fel a fényözönbe,
hol trónja áll a mindenség urának,
akinek vágya támadt
arra, hogy hölgyemet ott fenn köszöntse,
s mivel a bűnös, gyötrelmes világ nagy
nemességét kicsit sem érdemelte:
magához hívta őt a messzi mennybe.

Gyönyörűséges lényéből kiszállt a
kegyességgel megáldott, drága lélek -
s méltó hazára lelt dicsőn az égben.
Ki könnyeket nem ejt, gondolva rája:
az jó lelkek közé sohase térhet,
mert köszívű s elvetemült egészen.
Nincs durva lélek s nincs magasztos ész sem,
mely felidézni híven lenne képes -
hogyan sírhatna akkor hát utána?
Ám annak bánatára
nincs ír (mivel kedvet csak halni érez,
békét, vigasztalást hiába várva),
ki látta olykor őt, amikor élt még,
vagy emlékezve most idézi képét.

Sóhajaim erősen meggyötörnek,
amikor elmém újra s újra látja
őt, aki kétfelé osztotta szívem,
a halálra gondolok egyre többet
s oly édes vágyat érzek már utána,
hogyan arcomon elváltozik a színem.
S mikor a képzelet így kínozt, minden-
felől csak fojtó fájdalom kerít be,
megrázkódom a kintől, amit érzek,
mások elől kitérek,
saját magányomtól megszégyenítve.
Aztán elcsukló hangon így beszélek
Beatricéhez: „Meghaltál valóban?”
S megnyugszom attól, hogy megszólítottam.

Könnyek között, sóhajokkal tusázva
vergődik szívem, bárhová vetődjem -
elréml, aki hogylétemre kérdez.
A földi életem örökre árva,
mióta mennybe költözött a hölgyem,
nincs nyelv, amely elmondhatná: mit érzek -

így hát, ó hölgyek, én magam beszélek
magamról, elmondom sorát ma annak,
hogyan gyötör az élet sok keserve,
s milyen nehéz a terhe;
aki rámnéz, így szól: „Magadra hagylak” -
s megy is, bénult ajkamtól megijedve.
De hölgyem, ablakából majd a mennynek,
meglát, tudom - s az ő kegyelme ment meg.

Fájdalmas ének, sírj és menj utadra,
fogadjanak be asszonyok, leányok,
akiknek vigasságot
s vigaszt nővéreid nyújtottak olykor,
a bánat lánya vagy, csak erre gondolj -
és osszad meg velük szomorúságod.

XXXII. Kevéssel azután, hogy megírtam ezt a canzonét, eljött hozzám valaki, aki barátaim sorában rögtön az első után következik és aki olyan közeli vérrokona volt e dicsőségesnek, hogy senki közelebb nem volt nála. S miután beszélgetett velem, megkért, hogy írjak valamit néki egy halott hölgyről, úgy takarta a szót, hogy az volt az ember érzése: egy másik hölgyről beszél, aki szintúgy elköltözött, ám én hamar rájöttem, hogy tulajdonképpen erről az áldottról van szó, biztosítottam tehát, hogy megteszem, amit kér. Átgondolva a dolgot egy szonetthez fogtam hozzá, hogy jócskán kipanaszzkodhassam magam benne és átadhassam a barátomnak, úgy, mintha valóban az ő számára írtam volna, elkezdtem hát imígyen: *Jöjjetek s értsétek sóhajaim*. Két része van egyébként: az elsőben Ámor híveit kérem, hogy figyelmezzenek rám, a másodikban nyomorúságos állapotomat ecsetelem. A második itt indul: *mert valamennyi vígasztalhatatlan*.

Jöjjetek s értsétek sóhajaim
nemes szívek, ha szánakoztok rajtam,
mert valamennyi vígasztalhatatlan -
ám ha nem szállnak el, megöl a kín.

A szememből kifogynak könnyeim,
sokallom szinte, olyannyira gyakran,
mert - jaj! - bár hölgyem százszor elsirattam,
mégsem enyhülnek nagy fájdalmaim.

Majd hallhatjátok még, ahogy beszélek
nemes hölgyemhez, aki messze szállott:
az ő erényéhez illő hazába.

És azt is többször hallja a világ, hogy
az életet becsmérli ez a lélek,
mely békéjét sehol meg nem találja.

XXXIII. Minekutána megírtam ezt a szonettet néki, belegondolva, hogy úgy szándékozom átengedni majd, mintha ő írta volna, ráébredtem, hogy ez a szívesség túlságosan szerénynek és szegényesnek tetszik ahhoz képest, hogy ez a személy oly közeli kapcsolatban állt ama dicsőséggel. Ezért hát, mielőtt a megírt szonettet odaadtam volna néki, összehoztam egy kétszakaszos canzonét, az egyik szakaszt egyértelműen az ő nevében, a másikat a magaméban,

még ha annak, aki nem kellő elmélyültséggel vizsgálja, az a benyomása támad is, hogy ugyanaz a személy mondja mind a kettőt. Ám aki jobban belemélyed, jól látja, hogy más-más személy szól bennük, hiszen míg az egyik nem mondja hölgyének őt, a másik annak nevezi, ahogy ez tisztán meg is mutatkozik. Mindazonáltal ezt a canzonét és az előbbi szonettet azzal adtam át neki, hogy számára készült mind a kettő.

A canzone így kezdődik: *Valahányszor...*, és két része van: az egyikben, vagyis hát az első szakaszban kedves barátom - aki oly közel állt hozzá - panaszkodik el bánatát, a másikban én teszem ugyanezt, pontosabban a második szakaszban, amely így kezdődik: *S ha sóhajomból szánandón...* Ily módon világos, hogy ebben a canzonében ketten keseregnek: az egyik, mint báty, míg a másik, mint hódoló.

Valahányszor - ó jaj! - elgondolom, hogy
többé nem nézhetek
a hölgyre, akiért emészt a bánat:
összetorlódnak szívemben a gondok,
ettől elmém kifárad
s ezt mondom: „Lelkem, utána eredj,
mert a kínok - miknek terhét viszed -
e földön engem is úgy megviselnek,
hogy félelmeim végleg elborítnak.”
Már a halál segít csak,
ha majd édes nyugodalmába enged -
hát hívom is: „Jöjj és vigyél magaddal.”
Irigylem azt, ki nálam hamarabb hal.

S ha sóhajomból szánandón kicsengne
hangja a kérlelésnek,
mely a halált szólítja sürgetően:
nézzétek el, hisz őt kívánom egyre,
amióta a hölgyem
az ő irgalmatlanságába tért meg.
Szépsége, mely maga volt az igézet,
tekintetünk terhétől szabadulva
lelki szépséggé változott azonnal
s az égi angyalokkal
együtt ragyog a mennyben, fényben úszva,
emelkedettségének szép varázsa
miatt ott fenn mindenki őt csodálja.

XXXIV. Kerek évfordulóján ama napnak, amelyen ez a hölgy az öröklét polgárai közé állt, félrevonulva üldögéltem, s miközben rá gondoltam révedezve, angyalt rajzoltam önfeledten egy táblácskára. Ahogy rajzolgatok, szemeim felemelve láttam, hogy emberek állnak köröttem, akiket tisztességgel köszöntenem illendő volt. Elnézegették munkálkodásomat, s ahogy később elmesélték, már hosszú idő óta álltak ott, amikor észrevettem őket. Amikor rájuk esett a pillantásom, felkeltem és üdvözöltem őket, mondván: „Más látogatóm volt az imént, azért merültem el gondolataimban.” S amikor eltávoztak, folytattam tevékenységemet, vagyis tovább rajzolgattam az angyalfigurákat. És miközben ezt míveltem, az a gondolatom támadt, hogy szavakból kellene formálnom valamit, mintegy az évfordulóra, azokhoz szólva,

akik felkerestek - s akkor ezt a szonettet írtam, amely így indul: *Ábrándozásaim...* s mivel kétszer is nekikezdttem, felosztom mind a két nyitás szerint a verset.

Az első kezdőstrófával a szonettnek három része van: az elsőben bevallom, hogy aznap éppen ennek a hölgynek az emléke töltött el teljesen, a másodikban arról beszélek, hogy ezért mit mívelt vélem Ámor, a harmadikban Ámor hatását mondom el. A második itt indul: *Ámor, ki őt...*, a harmadik itt: *S a keblemből zokogva...* Ez a rész is kétfelé oszlik: az elsőben előadom, hogy sóhajaim beszélve szálltak belőlem el, a másodikban arról tudósítok, hogy néhányan közülük a többiekétől eltérő módon szóltak. A második itt kezdődik: *S melyek...* Ugyanígy osztandó fel a másik kezdőstrófával is a vers, azzal a különbséggel, hogy az első részben elárulom, hogy emlékezetem mikor idézte meg ezt a hölgyet, míg a másodikban erre nem térek ki.

Első nyitás:

Ábrándozásaim elém vetítik
nemes hölgyem, akit számos erénye
miatt az Úr az alázat egébe
vitt fel, ahol Mária trónja díszlik.

Második nyitás:

Ábrándozásaim elém vetítik
nemes hölgyem, kit Ámor könnyezése
kísér, mikor sokan az ő erénye
miatt jönnek s munkám is megtekintik.

Ámor, ki őt eszemben tartja mindig,
széttört szívemben felserkenve végre
a sóhajokhoz fordult, így beszélve:
„Szálljatok el, dolgotok semmi sincs itt!”

S a keblemből zokogva mind kilebbent,
de oly hangon, amelytől könnye buggyan
gyakorta minden bú-felhőzte szemnek.

S melyek a többieknél szomorúbban
távoztak, ezt mondták: „Ó, tiszta szellem,
a mennybe mentél - s már egy éve ennek!”

XXXV. Kevéssel később olyan helyre vetődtem el egyszer, amely az elmúlt időre emlékeztetett engem s oly igen elmerültem gondolataimban, méghozzá a legfájdalmasabbakban, hogy méltán kelthettem halálra rémült ember látszatát. Aztán, észrevéve magamat, szemeim felemelve gyorsan körülnéztem, hogy vajon látott-e valaki? És akkor megpillantottam egy ifjú, nemes és felettébb szépséges hölgyet, aki egy ablakból oly szánakozva nézett rám - tekintete legalábbis ezt tükrözte -, mintha telve volna könyörülettel irántam. S mivel úgy van rendjén, hogy a szerencsétlenek - látván, hogy szenvedésük másokat is megindít - maguk megszánva sírva fakadjanak, rögtön éreztem én is, hogy szemeimnek könnyezni volna kedvük, ezért hát eltűntem e nemes hölgy színe elől, annyira restelltem elesettségemet. Aztán így szóltam magamhoz: „Elképzelhetetlen, hogy ebben az irgalmas lélekben ne a legnemesebb szeretet lakozzék.” El is határoztam magam egy szonett megírására, amelyben szavaimat hozzá intézem és beleveszek mindent, amit elmondtam erről az esetről. S mivel a történet magáért beszél, nem osztom fel. A szonett így kezdődik: *Láttam, hogy láttomon...*

Láttam, hogy láttomon szánakozásnak
megindultsága vont a árnyba lelked,
hiszen már minden cselekedetemnek
egyetlen mozgatója van: a bánat.

Észrevettem, hogy megriadva láttad
sivárságát naptalan életemnek,
s nyomban hatalmas rémület lepett meg,
hogy ilyenek ítélhetsz, ily silánynak.

És eltűntem szemed elől, a könnyek
miatt, mik arcom ellepték legottan,
mivel részvéted mélyen meghatott ott.

Aztán magamban így szóltam: e hölgyet
a Szerelmemmel érzem én egy sorban,
aki miatt vigasztalan bolyongok.

XXXVI. Aztán az történt, hogy ez a hölgy, ha bárhol meglátott engem, arcára kiült a szána-
lom, és úgy elfehéredett, mintha szerelmes lenne, ezzel az én páratlan nemességű hölgyemet
idézte fel, aki ugyanilyen haloványka volt. Szentigaz, hogy amikor sem könnyezni, sem pedig
bánatomat kiönteni nem tudtam, felkerekedtem látni ezt a jólelkű hölgyet, akinek már csak a
tekintetétől is eleredni akarództak a könnyeim. Mindezek után kedvem támadt újabb verset
írni hozzá, össze is hoztam egy szonettet, amely így kezdődik: *Szerelmes szín...* Felosztás
nélkül is teljesen világos, már csak a fent előadottakból is.

Szerelmes szín és száanalom miatt
nem változott el még ilyen csodásan
asszonyi arc - noha gyakorta láttam
ragyogni s könnyben úszni számosat -

mint a te orcád, mikor megakadt
rajtam szemed, mert sírni görbült szájam,
benned oly emlék-ébresztő varázs van,
hogy attól reszketek: szívem szakad.

Gyötrött szememnek így se, úgy se vethet
gátat szégyenlősségem halk tilalma,
mikor könnyezni vágyva nézne rád,

de ha rádnéz, csak a sírást akarja,
erősebben érez könnyezni kedvet -
előtted mégis fékezi magát.

XXXVII. Gyakran látván e hölgyet, egyszer csak azon kaptam magam, hogy szemeim mind
nagyobb gyönyörűséggel kezdenek csüggni rajta, emiatt aztán szívem igencsak gyötrődött,
mert magamat felettébb hitványnak éreztem. Ezért több ízben gyaláztam szemeim állhatatlan-
ságát, s gondolatban így szóltam hozzájuk: „Megríkattatok mindenkit, aki siralmas állapotot-
tokat látta, s most mindent feledni látszotok ama hölgy miatt, aki rátok tekint, pedig ő azért
teszi ezt, hogy annak a dicsőséges hölgynek az emlékét keresse, akit ti elsíratni nem szüntetek
eleddig, de lelketek rajta, átkozott szemek, majd én gondoskodom arról, hogy sűrűn emlé-
kezzetek rá és holtig se száradjon fel rajtatok a könny.” S miközben így beszéltem a saját

szemeimhez, hatalmas és kétségbeesett sóhajok gyötörtek meg. S hogy erről a harcról, amelyet magammal vívtam, ne csak én, nyomorult elszenvetője tudjak, elhatároztam egy szonett megírását, azzal, hogy ezt a szörnyűséges lelkiállapotot is beleveszem. Megírtam hát a szonettet, amely így kezdődik: *A keserű könny...* Két része van: az elsőben szemeimhez beszélek, úgy, mintha a szívem szólna hozzájuk, a másodikban némely kétségeket oszlatok el, felfedvén, hogy ki az, aki így beszél; ez a rész itt kezdődik: *Így szólt a szívem...* Felosztható lenne még több részre is, de ennek nem sok értelme volna, hiszen az előbbiek alapján minden világos.

„A keserű könny, mely csak ömlött egyre
belőletek, szemeim, régtől fogva,
másokat is elbúsított gyakorta,
s könnyeztek ők is, rajtam keseregve.

De mintha nem emlékeznétek erre.
S ha oly galád, oly feledékeny volna
más is, miként ti, biztos csillapodna
énbennem is a gyász minden keserve.

A hiúságtok aggaszt, mert ha kábít
pillantása egy bájos nőszemélynek:
kápráztok csak - s ettől szorongva tartok.

Ti nem feledhetitek el halálig
úrnötöket, aki a mennybe tért meg.”
Így szólt a szívem és nagyot sóhajtott.

XXXVIII. E hölgy látása új helyzetet teremtett: gyakran úgy gondoltam már rá, mint igen-igen kedvemre való személyre, így morfondírozva rajta: „E hölgy nemes, szépséges, ifjú és művelt, meglehet, Ámor akaratából bukkant fel, hogy életem végre megnyugodjon.” És sűrűn gondoltam rá mind szerelmesebben, olyannyira, hogy előbb-utóbb a szívem is elfogadta ezt, nevezetesen, hogy rá gondoljak. Ám amikor már-már magam is megnyugodtam ebben, elmém ösztönzésére újra átgondoltam a dolgot és így szóltam magamban: „Teremtőm, miféle gondolatok ezek, amelyek ily gyalázatos módon vigasztalának engem és nem hagyják, hogy a másokra emlékezzek immár?” Majd új eszmém támadt, amely így unszolt: „Ha ennyi kín emésztett, miért ne vetnél véget ekkora keserűségnek? Láthatod, hogy Ámor sugallata ez, aki a szerelmi vágyakat előre bocsátja, oly nemes részről lobbantván feléd őket, mint ama hölgy részvételtjesnek tetsző tekintete.” S mivelhogy nemegyszer vívódtam így magamban, néhány szót mondani kívántam erről is, és mert a gondolatok harcában azok győzedelmeskedtek, amelyek a javára szóltak, úgy találtam, hogy egyenesen hozzá illene szólanom - szerzettem hát ezt a szonettet, amely így kezdődik: *Nemes a gondolat.* „Nemesnek” mondom, amennyiben a nemes hölgyet idézi fel, amúgy a lehető leghitványabb volt.

E szonettben kétfelé osztom magam, gondolataim megoszlása szerint. Egyik felemet szívnek, azaz szerelmi vágnak, a másikat léleknek, azaz észnek nevezem s közlöm, hogy egyik a másiknak mit mond. S hogy méltán nevezem szerelmi vágnak a szívet s észnek a lelket, ez természetes azoknak, akik megérdemlik, hogy magától értetődő legyen számukra mindez. Igaz, hogy az előző szonettben a szív a maga részéről szemben áll a szemekkel, s ez mostani mondandómmal ellenkezni látszik, szíven mégis szerelmi vágyat értek ott is, mert a páratlan nemességű hölgyre való visszagondolás vágya még mindig nagyobb volt bennem, mint a

másik látásáé, noha valamiféle felszínes vágyakozást valóban éreztem iránta, következésképp mostani szavaim nem mondanak ellent az előbbieknak.

E szonettnek három része van: az elsőben elkezdtem kifejteni a hölgynek, hogy miképpen fordul áhításom teljesen feléje, a másodikban elmondom, hogy a lélek, vagyis az ész hogyan szól a szívhez, azaz a szerelmi vágyhoz, a harmadikban pedig tudatom, hogy emez mit válaszol. A második rész itt kezdődik: *A lélek hát*, a harmadik itt: *S a szív felel*.

Nemes a gondolat, mely felidéz
téged s gyakorta van lakása bennem,
szerelemről szól egyre édesebben
és szívet-lelket megadásra kész.

A lélek hát a szívhez szól: „Az észt
ki vígasztalja itt olyan veszetten,
hogy más gondolatot nem tűr egyet sem,
kordában tartva az emlékezést?”

S a szív felel: „Ó lélek, kit a bánat
emészt: ez új, kicsiny szerelmi szellem,
ki vágyait, imé, élémbe hozza.

Léte, hatalma ama ismeretlen
irgalmas hölgynek szemeiből árad,
ki kínunk láttán indult szájalomra.”

XXXIX. Az észnek emez ellensége ellen egy napon, úgy kilenc óra körül, nagy erejű látomásom támadt, amely a dicsőséges Beatricét látszott megidézni, ugyanaz a vérvörös ruha volt rajta, mint amelyben első ízben bukkant fel szemeim előtt s olyan fiatalnak is tetszett, mint amilyen akkor volt, amikor először láttam meg őt. Tűnődni kezdtem rajta, s ahogy a tűnt idő elvonult emlékezetemben, a szívemet nagy-nagy bűnbánat kezdte áltajláni ama vágyakozás miatt, amelynek néhány napon keresztül átengedte magát, az ész állhatatossága ellenére. Elűztem végül ezt az alantas vágyat s minden gondolatomat Beatricéhez tereltem újra. És röstelkedő szívvel gondoltam rá ezután, sóhajaim ezt gyakorta ki is fejezték, mert valamennyi - miközben kiszállt belőlem - azt mondogatta, ami szívemben mindig is visszhangzott, vagyis ama legnemesebbnek a nevét s azt is, hogy miképpen távozott mitőlünk. Az is megtörtént nemegyszer, hogy némelyik gondolat akkora fájdalmat hordozott magában, hogy szívemről is megfeledkezve szinte kimenekültem önmagamból. Sóhajaimnak feléledése könnyeim kiapadt forrását újra buzogni készítette, s a két szememnek mintha már csak a sírás lett volna a dolga; gyakorta megesett, hogy az állandó sírás miatt vörös karika támadt köröttük, amelyet csak hatalmas szenvedés képes kirajzolni. Kitetszik mindebből, hogy méltóképpen megbűnhődtek hiúságukért, innentől fogva nem néztek úgy arra, aki rájuk tekintett, hogy az hasonló eltévelyedésre csábította volna őket. Én pedig, hogy az ilyenfajta alantas vágyat és a hiú kísértést lelkemben letörjem, még hozzá úgy, hogy semmiféle kétség ne árnyékolja előbbi rímeimet többé, egy szonett írását határoztam el, mintegy összefoglalandó az elmondottakat. És írtam: *Ó jaj, hatalma tenger sóhajomnak* - s azért ez az „ó jaj”, hogy kifejezze: mennyire szégyenkezem szemeimnek eltévelyedése miatt.

Nem osztom fel ezt a szonettet, hiszen önmagáért beszél.

Ó jaj, hatalma tenger sóhajomnak
- miket szívbéli gond hozott világra -
szemeimet legyőzte: szinte már a
mások szemeitől is viszolyognak.

Két vágyuk van: könnyezni egyre s oly nagy
kínt, gyászt tükrözni, hogy mindenki lássa,
Ámor kisírt szemeim karikája
köré akár mártírkoszorút fonhat.

A gondok és a sóhajok szivemben
nagy fájdalommal változnak legottan,
hogy ennyi bajtól Ámor elalél itt.

Mert bennük bánattól övezve ott van
űrnöm neve, melyet megénekeltem,
s szavaim őt holtában is dicsérik.

XL. E gyötrődés után történt, abban az időben, amikor tengernyi nép kerekedik fel amaz áldott képmást látni, amelyet Jézus Krisztus azért hagyott ránk, hogy emlékezzünk az ő isteni szépségére, amit az én hölgyem immár dicsőítve csodálhat - nos, ekkor történt hogy zarándokok vonultak át azon az úton, amely átszeli a várost, ahol született, élt és meghalt a legnemesebb asszony. S ahogy vonultak a zarándokok, az volt a benyomásom, hogy nagyon gondterheltek, ezért, kicsit töprengve rajtuk, így szóltam magamban: „Olybá tetszik, hogy ezek a zarándokok messze földről érkeznek, s nem valószínű, hogy bármit is hallottak volna erről a hölgyről, sőt, egészen máshol jár az eszük s nem itt időz, talán távoli barátaikra gondolnak, akiket viszont mi nem ismerünk.” Aztán még ezt mondtam magamban: „Világos: ha közeli vidékről jöttek volna, érződne rajtuk, hogy megzavarja őket az, hogy át kell haladniuk ezen a kinnal teli városon.” Majd ezt mondtam még: „Ha egy kicsit feltartóztathatnám, bizonytalansággal megíratnám őket, mielőtt elhagynák ezt a várost, mert a szavak, amelyeket mondanék nekik, mindenkit megíratnának.” Így hát, alighogy eltűntek a látókörömből, egy szonett szerzésére szántam el magam, amelyben azt szándékoztam előadni, amit magamban beszéltem, s hogy még megindítóbb legyen a dolog, úgy tüntettem fel, mintha szavaikat hozzájuk intézném. Megírtam hát a szonettet, amely így kezdődik: *Zarándokok, kik töprengőn haladva...* „Zarándokokat” mondom a szó tágabb értelmében, mert a zarándok kétféle jelentéssel bír, egy tágabbal és egy szűkebbel, a tágabb szerint mindenki zarándok, aki hazáján kívül tartózkodik, a szűkebb jelentés szerint pedig csak az a zarándok, aki Szent Jakab házához igyekszik - vagy onnan jön éppen. Köztudomású, hogy háromféleképpen nevezik azokat, akik a Magasságot indultak szolgálni: pálmásoknak neveztetnek, akik a tengeren túlra mennek s pálmaágot hoznak gyakorta onnan; zarándokoknak azokat mondjuk, akik Galíciába mennek, ahhoz a házhoz, amelyben Szent Jakabnak a többi apostolénál jóval távolabb került koporsója található; végül rómásoknak mondatnak azokat, akik Rómába vették útjukat, ahová ezek is, akiket én zarándokokként említek.

Nem osztom fel ezt a szonettet, teljesen egyértelmű ugyanis, amit kifejez.

Zarándokok, kik töprengőn haladván
vonultok, távol tájakon tűnődve,
más nép közül érkezettek e földre -
de hisz meglátszik ez mindötök arcán.

E bánat-várost lassan hátrahagyván
szemeiteknek nincs egy árva könnye?
Veletek nyilván senkisémet közölte:
sötét gyász lett úrrá derűs nyugalmán.

Ha megállnátok néhány pillanatra:
a szenvedő szív mindent elbeszélne -
s tudom, hogy menten könnyetek fakad.

A városnak meghalt Beatricéje.
És nem szűnik meg sírni, aki hallja
mindazt, amit még róla mondanak.

XLI. Két nemes hölgyet küldtek hozzám, akik arra kértek, hogy juttassak nekik verseimből, és én, tekintettel nemes voltukra, elhatároztam, hogy megteszem, amit kérnek, sőt - mintegy ráadásként - valamiféle új termékkel is meglepem őket, hogy méltóságukhoz méltón teljesítsem óhajukat. Egy szonettet szerzettem hát, amely állapotomat beszéli el, s elküldtem nekik, mellékelvén az előző szonettet meg még egy másikat is, amely így kezdődik: *Gyertek megérteni...*

Az a szonett, amelyet ekkor írtam, így kezdődik: *A legtágabb égből...*, ez öt részt foglal magába. Az elsőben elmondom, hogy hova röppen a gondolatom, külső megjelenése alapján írva róla. A másodikban azt mondom el, hogy miért tör a magasba s hogy ki röpteti oda. A harmadikban arról beszélek, hogy kit lát odafenn - egy tiszteletet parancsoló hölgyet -, s ekkor „zarándokléleknek” hívom őt, mert hiszen lélek módjára szálldos, és úgy viselkedik ott, mint a zarándok, aki messze vetődött hazájától, ahol eddig élt. A negyedikben azt mondom el, hogy miképpen látja őt, azaz milyen minőségben, amit persze én már fel sem foghatok, de elmondani sem tudom az ő minőségének azt a magasságát, ahová gondolatom eljut, ám értelmem követni már nem képes azt, merthogy értelmünk ezekkel a boldog lelkekkel úgy van, miként gyengécske szemünk a nappal - ezt a Filozófus is kifejti a Metafizika második részében. Az ötödikben elmondom, hogy megesik: értelmem nem ér fel odáig, ahová a gondolat húz, vagyis az ő csodálatos minőségéhez. Annyit azért megsejtek mégis, hogy gondolatom teljességgel csakis a hölgyemen csügg, olykor nevét is hallom a lelkem mélyén. Egyébként ennek az ötödik résznek a végén „kedves hölgyeim”-et mondok, hogy világossá tegyem: mely hölgyek azok, akikhez szavaimat intézem. A második rész itt indul: *új értelem...*, a harmadik itt: *S mikor felért...*, a negyedik itt: *S ha azt, mit látott...*, az ötödik itt: *S tudom, mikor...* Lehetséges finomabb felosztás és finomabb magyarázat, de ennyivel is be lehet érni, úgyhogy további felosztással nem is bíbelődöm.

A legtágabb égből túlsuhanva
röppöl fel minden sóhaja szívemnek:
új értelem, amelyet könnyesen vett
eszébe Ámor, hogy fel az ragadja.

S mikor felért oda, hová akart: a
szeme előtt szívélyes hölgy jelent meg,
kinek nagy fénye a zarándok-lelket
tündöklésével kápráztatta vakra.

S ha azt, mit látott, elmeséli nékem:
fel sem fogom s fájó szívemnek kell őt
bátorítani - olyan halk, ahogy szól.
S tudom: mikor emleget egy nemes nőt,
Beatricére gondol akkor éppen -
s ezt, kedves hölgyeim, már felfogom jól.

XLII. E szonett után csodálatos látomás jelent meg előttem, s oly dolgok vonultak benne fel, amelyek egytől egyik azt sugallták: erről az áldottról ne beszéljek addig, amíg méltó módon nem szólhatok róla. Hogy e célt elérjem, annyit tanulok, amennyit csak lehetséges - de ezt ő tudja csak igazán. Így hát, ha kedve úgy tartja annak, aki által minden él s mozog e földön, hogy még néhány esztendő adassék nekem, reménykedem azt mondani el róla, amit asszonyszemélyről még senki el nem mondott. S majd tessék úgy a kegyesség urának, hogy lelkem - hölgyének dicsőségén ámulni - eljuthasson hozzá, az áldott Beatricéhez, aki dicsőülten csodálja fényes orcáját annak, *qui est per omnia secula benedictus*.

A POKOL

(részletek)

I. ÉNEK

Feleútján a földi létezésnek
egy naptalan vadonba vitt a lábam,
mivel a biztos ösvényről letévedt.

Nincs arra szó, hogy mennyi borzadály van
egy ily sötét s rettentő rengetegben -
ha rágondolok, borsódzik a hátam!

A halál sem lehet inkább kegyetlen.
Mégis: azért, ami javamra vált ott,
egyéb dolgokról is szót illik ejtnem.

Nem tudom, hogy vetődtem arra, álmot
láthattam épp - és révült bódulatban
lábam a helytelen irányra váltott.

De aztán egy domb lábáig haladtam,
véget ott ért a völgy, a szívem oly nagy
ijedtséggel betöltő, szörnyű katlan...

Felnéztem s láttam: vállára a dombnak
sugár-lepelt vetett már a planéta,
mely eligazítja az utazókat.

Csillapodott kissé a rettegés a
szivemben, mely az ébren telt vak éjben
sokáig volt e kinnak martaléka.

S mint aki kifulladás bár, de épen
ér partra árjából vadult vizeknek
s van mersze, hogy a vészre visszanézzen:

úgy lelkem is - még foglya félelemnek -
ama bejárt út hosszát megcsodálta,
mit élő ember eddig egy se tett meg.

S hogy testem csöpp erőt gyűjtött magába:
a kaptatón felfelé igyekeztem,
nehézkedvén folyvást a lenti lábra.

S még a hegy alján, szélnél sebesebben
egy párduc perdült hirtelen elémbe,
fehér s fekete foltokkal lepetten.

Nem latolgattam percig sem: kitér-e?
Hisz útamát olyannyira elállta,
hogy már-már megfordultam kényszerére.

Akkor felkelt a nap, nagy ragyogása
fényözönét oly csillagokra öntve,
melyek az égi Szeretet szavára

kezdetben épp így rendeződtek össze.
Bennem reményt keltett a fürge vadnak
pöttyökkel ékes, tarka-barka szőre

s a reggel, édessége a tavasznak -
de mégsem annyira, hogy egy oroszlán
látványától félholtra ne riadjak.

Attól tartottam: kiéhezve ront rám
a felszegett fejű, dühödt vadállat,
s remegtem, lélegzésem visszafojtván,

majd jött egy nőstényfarkas is, soványnak
tetszett s vágyaktól viselősnek egyben -
sok lelket ölhet már miatta bánat.

Oly döbbenettel párosult szivemben
a rettegés, melyet nézése keltett,
hogy nem maradt remény előbbre mennem.

S mint aki kincset kockáztatva nyer meg,
de aztán egyszer csak elvész a préda
s ettől szeméből bús könnyek peregnek:

nagy-hirtelen olyanná lettem én a
fenevadtól, amely hátrálni hajtott,
oda, ahol a napnak fénye néma.

S hogy lábam a mélység felé szaladt ott,
észrevettem, hogy valaki elém lép,
gyengének tetszett, rég nem adva hangot.

Kiáltásom a puszta táj egészét
bezengte: „Szánj meg, bárki légy, te lény,
árnyék csupán - vagy ember, aki él még!”

S ő szólt: „Nem ember - az csak voltam én,
lombard földön, Mantova városában
élt egykoron két szerető szülém.

Napot - *sub Julio* - csak késve láttam
s jó Augustus alatt Rómában éltem
a hamis-hazug istenek korában.

Költő voltam s hős fiáról regéltem
Anchisesnek, kit hozzánk Trója küldött,
mert Ilion porrá égett a vészben.

De téged, mondd, a völgy felé mi űzött?
Miért nem hágsz a szépséges halomra,
mely kezdettől kínál megannyi üdvöt?”

„Vergilius vagy hát, ki eldalolta
mindazt, mi szíve forrásából áradt?” -
rebegtem s szégyen ült ki homlokomra.

„Ó, dísz a föld minden lantosának,
vedd számba azt a sóvár szomjuságot,
mitől kedvem könyvedre lelni támadt.

Mintám te vagy, kit kezdettől csodálok,
tőled tanultam azt a szép beszélyt, mely
hírnévvel és dicsőséggel megáldott.

Nézd e vadat: hogy fussak tőle én el?
Nevezetes bölcs, oltalmaz meg engem,
minden tagom már telve rettegéssel.”

„Az utad most másfelé kell vezessen
- szólt, látva hogy szemeim könnyben égnek -
ha szabadulni vágyol végre innen,

mert ez a vad, mely kiáltozni készlet,
itt senkit eddig még át nem bocsátott,
sőt, holtra gyötri azt, ki erre téved.

A természete oly gonosz, oly álnok,
hogy semmitől sem enyhül kapzsi éhe,
s falánkabb lesz attól, hogy lakomázott.

Sok állat párzik nyakra-főre véle.
S még több - de majd felbukkan az Agár itt,
mely kint okozva elpusztítja végre.

S az földet, ércet falni már nem áhít,
csupán erényt, bölcsességet, szerelmet,
fajtája Feltro s Feltro közt tanyázik.

Itáliánk örvendhet akkor ennek -
üdvéért szűz Camilla, Nisus és még
Euryalus, Tursus: mind elestek.

Városokon át iszkol majd e rémség,
míg az Agár pokolba űzi végre,
honnét Irigység küldte erre még rég.

Úgy döntöttem: okulásodra mélybe
szálllok veled s ott lenn magam vezetlek,
hogy el ne nyeljen éj örök sötétje.

A sírás-rívás kínos lesz fülednek
s a rég kimúlt lelkek sikoltozása,
kik második halálért így esengnek,

s őket is látod, kik tisztulni vágyva
elégedetten túrnek, mert remélik,
hogymeg eljutnak a boldogok honába,
hová - ha kívánsz jutni égi célig -
majd nálamnál méltóbb lélek vezet fel,
ő visz tovább - engem meg visszatérít,
mert az Uralkodó, ki mindenekkel
rendelkezik, föl nem bocsát magához,
hiszen törvényét áthágtam nem egyszer.

Ott fenn kormányoz Ő, az égi város
tündöklő trónusán, nagy a hatalma,
ó, boldog leszen az, akit kiválaszt!”

Csak ennyit szóltam: „Költő, kérlek arra
az Istenre, ki néked ismeretlen,
hogymeg nagy s nagyobb veszélyből kiragadva

vigyél az elbeszél helyekre engem,
hogymeg meglássam Szent Péter kapuját s a
kesergőket, kik szenvednek szünetlen.”

Ekkor előre indult - s én utána.

II. ÉNEK

Elment a nap s a méla szürkületben
- mely igájától az állatvilágot
megváltja - nekem kellett számba vennem,
hogymeg majd milyen küzdelmes úton járok,
partján haladva tenger gyötrelemnek,
mikről elmém ad (nem botolva) számot.

Ó Múzsák, kikre fényt értelmetek vet,
segítsétek elmém, mely most hibátlan
emlékezés folytán is fényesedhet.

S kezdtem: „Költő, vezérlő útitársam,
szólj, hogymeg erénnyel győzőm-é e próbát,
mielőtt lépni megmozdulna lábam?

Silvius apja egykor - hisz te mondád -
romlandó testtel, élve szállt a mélybe,
hol rettentő az örökkévalóság.

S hogymeg az, ki minden rossznak ellensége
- mivel magasztos küldetésre szánta -
pártolta őt: nincs ebben semmiféle

felfoghatatlan, ezt mindenki látja,
hisz őt szemelte ki az ég, hogymeg Róma
teremtő atyja légyen nemsokára,

a városé, amely - igazat szólva -
szent hely azóta is, hisz arra kellett,
hogy trónra ott üljön Péter utódja.

Ez út során - de hisz megénekelte -
megtudta azt, mi pápáknak palástot
hozott, míg néki fényes győzedelmet.

S a Választott Edény is élve járt ott,
hol megerősödött vállalt hitében,
mely igazulni készíti a világot.

De én mért menjek? S ki enged belépnem?
Aeneas, Pál apostol hírnevére
nem tesz méltóvá engem semmi érdem.

S ha indulnék (mert kedvem ellenére
nincs ez), a döntésem nem lenne balga?
Te bölcs vagy, nincs, ki nálad jobban értne.”

S mint az, ki mit akart, már nem akarja
s - másítva tervét új gondolatokkal -
mit el se kezdett, máris abbahagyja:

úgy tétováztam én a zord hegyoldal
szegélyén, hisz vágy bennem már nem égett
megtenni, mire serkentett nagy óhaj.

„Ha jól értettem kételkedő beszéded -
- szólt most a költőóriásnak árnya -
benned gyávaság rabja lett a lélek,

a férfit ez gyakorta leigázza,
olyankor jó ügyét feladva retten,
mint állat, bokrot este rémnek látva.

Hogy meg ne átalkodj e félelemben,
elmondom én, mit hallottam felőled,
s mért szántalak meg már az első percben.

Imént - körében még a lebegőknek -
egy üdvözült, szép nő úgy szólt le hozzám,
hogy máris vágytam szolgálni e hölgyet.

Szeme csillagnál jobban ragyogott rám,
a hangja édes lágysággal igézett,
s ezt mondta nékem, angyal módra szólván:

‘Ó lovagias mantovai lélek,
kinek nagy híre él még a világon,
és élni fog, amíg ott népek élnek,

ím, egy szegény, sorsüldözött barátom
a puszta parton áll, ütközve gátba,
s azt latolgatja: vissza hogy’ találjon?

Ahogy itt fenn beszélük, gyávulása
oly mérvű már, hogy tartok tőle: minden,
mit érte tenni buzdultam, hiába.

Indulj tehát, ékes szavad segítsen
s mindaz, mi szép mesterséged erénye -
csak így tudod megvigasztalni szívem.

Én, Beatrice kérlek: menj elébe,
s ahonnan jöttem, máris visszavágyom,
szerelmem indított, hogy szóljak érte.

Ha fenn, az Úr előtt kell újra állnom,
dicsérni téged rest sosem leszek.’
Elhallgatott. S ily szó fakadt a számon:

‘Magasztos hölgy, csak általad lehet
nekünk azon túljutni, mi a mennyben
a legkisebb égkörben kap helyet,

parancsod oly gyönyörrel tölt el engem,
hogy - már ha tenném is - megkésve volna,
ezért erről több szó, kérlek, ne essen.

De mondd: leszállani e mély pokolba
mi készítetett a tágas tér honából,
amely a szíved máris visszavonzza?’

‘Ha érdekel, ha többet tudni vágyol,
néhány szóval elmondhatom - felelte -
hogy mért voltam e helyre jönni bátor.

Csak oly dolgok készítetnek félelemre,
melyeknek módjuk van kárt tenni másban -
a rettegésre ok egyéb mi lenne?

Isten kegyelméből olyanra váltam,
hogy szenvedések el nem érhet engem
s bántatlan járhatok gyehenna-lángban.

Van egy nemes hölgy odafönt a mennyben,
ki úgy sajnálja azt, kihez menesztlek,
hogy - a törvényt se tartva tiszteletben -

Luciához fordult és így esengett:
- Segítséget kérek tőled, ki jó vagy,
mert nagy szüksége van rá egy hivednek. -

Lucia, ostora minden gonosznak,
sietősen oda ereszkedett le,
ahol Rákhellel ültünk, s megrovólag
szólt hozzám: - Beatrice, Úr kegyeltje,
nem gyámolítod azt, ki bűnös ember-
tömegből tűnt elő, téged szeretve?

Nem hallod, hogy jajong nagy félelemmel?
Halálos harcát nem látod szegénynek
a folyónál, mely bőszebb, mint a tenger? -

Nem volt a földön ember még serényebb
hajszolni hasznát vagy keresni vesztét
mint én, hallván e korholó beszédet,

s percet se késve szálltam le a szent ég
magasából, bízván fennkölt szavadban,
mely minden hallgatódnak oly becses még!’

S miután mindezt elbeszélte halkan,
rámnézett könnyes, tündöklő szemével,
sietni ettől még inkább akartam,

s hozzád jutván úgy jártam el, miként kell:
a fenevadtól megmentettelek,
amely az üdv dombjához érve ért el.

Mit állsz itt hát? Mi van, mi van veled?
Miért vert gyávaság tanyát szivedben?
Miért nem bújtja merészségedet,

hogyan három áldott asszony fönna a mennyben
viseli szívén sorsod - és ígém se
elég, hogy útadon tovább tereljjen?”

Mint virág, mit éjjel megcsíp a dér s le-
lankad, bezárul, ám a nap hevétől
kinyílik s szárát nyújtja, újra élve:

erőre kapván úgy éledtem én föl,
csüggedt lelkembe visszatért az ihlet,
s szóltam, nem tartva többé semmi véstől:

„Ó, áldassék a nő, ki megsegített!
S te is, ki kész voltál eljönni menten,
hogyan kívánságát önként teljesítsed.

Szavadra kedv éledt megint szívemben,
hogyan - elszántan az útnak nekivágva -
korábbi tervem többé el ne ejtsem.

Fel hát, kettőnknek egy immár a vágya,
te vagy uram, tanítóm és vezérem!”
Ennyit mondtam, s amint mozdult a lába,
én is az erdő mély útjára léptem.

III. ÉNEK, 1-10.

RAJTAM JUTSZ ÁT A BÁNAT VÁROSÁBA,
RAJTAM JUTSZ ÁT AZ ÖRÖK GYÖTRELEMBE,
RAJTAM JUTSZ ÁT A BŰNHÖDŐK HONÁBA.

ALKOTÓMAT AZ IGAZSÁG VEZETTE -
ÉS LÉTRE HÍVOTT HATALMA AZ ÉGNEK,
LEGMAGASABB TUDÁSA, ÖSSZERELME.

NEM VOLT ELŐTTEM VÉGES FÖLDI ÉLET,
CSUPÁN ÖRÖKLÉT - S ÖRÖK MÁR A LÉTEM,
KI ITT BELÉPSZ, ADD FEL MINDEN REMÉNYED.

Ez állt a zord kapu fölött sötéten...

V. ÉNEK, 70-142.

Miután mesterem így elsorolta,
a hírhedt hölgyeket s lovagokat -
lesújtva álltam ott és szánakozva,

majd kérni kezdtem őt: „Poéta, hadd
szólítsam én meg azt az ifjú párt, mely
a szél sodrára szinte rátapad!”

„Meglásd - felelte -, várni nem soká kell
s idebb kerülnek. Akkor kérd a vágyra
- mely űzi őket -: sorsuk mondanák el.”

S hogy hozzánk hajlott röptük széliránya -
rebbent a hangom: „Bú-gyötörte lelkek,
szóljatok, ha más másképp nem kívánja!”

S mint vadgalamb, amelyet vágya kerget,
kitárt siklóssal ér a fészek édes
titkú zugába, hátán gyors szeleknek:

úgy szálltak ők - Didót elhagyva - mérges
homályú légen át hozzánk, nem állva
ellent a hangnak, mely sorsukra kérdez.

„Te jótét lélek, ki az alvilágba
ellátogattál onnan, hol kiáradt
vérünk vetít vöröst a napsugárra,

ha tetszenénk a Mindenség Urának,
könyörögnénk a békédért esengve,
hisz rút bajunkat egyedül te szántad.

Beszélj hozzánk vagy áruld el, mi lenne
fontos neked, hogy szóljak róla gyorsan,
míg engedi az orkán percnyi csendje.

A föld, amelyen megszülettem, ott van,
ahol a Pó a tág tengerbe téved
s békére lel a végtelen habokban.

A szerelem, mely tiszta szívben ébred,
kötözte ezt itt külső kellememhez,
amelynek veszte éget, mint a bélyeg.

A szerelem, amely sosem kegyelmez
a szeretettnek, úgy megszállt iránta,
hogy néki vagyok máig engedelmes.

A szerelem lett kettőnk egy halála -
a gyilkosunkkal Káin pokla számol.”
S itt búsan szóló ajkait bezárta.

Én - összetörve kettejük bajától -
elgondolkodtam, fejemet lehajtva,
mígnem a költő rámkért: „Mi bánt? Szólj!”

S nyílt az ajkam fájdalmas szavakra:
„Ó jaj, hány titkos óhaj s szív szerint vak
érzés sodorta őket kárhozatba!”

Aztán hozzájuk fordultam megint csak:
„Francesca, kínod - melybe beleláltam -
arra indít, hogy szánakozva sírjak.

De mondd: az édes sóhajok korában
hogy fedte fel Ámor mesterkedése
mindazt, mi rejlett szívetekbe-zártan?”

S ő így felelt: „Nincs gyötrőbb szenvedése
szívünknek annál, mint örömidőnket
idézni bajban - mestered ne értne?

Ám kedvedért - bár sírnom lenne könnyebb -
elmondom én szerelmünk sarjadását,
ha szavamat szegnék is néha könnyek.

Egy napon Lancelot históriáját
olvastuk épp: mint győzte vágya őt le,
gyanú sem érte kettőnk halk magányát.

Az olvasmány, amely hol enyhe-rőtre,
hol meg sápadtra festett minket ottan:
fegyelmünket egy részletnél legyőzte.

Olvasva vágyról, mely kérdő mosolyban
megbújva várta csókok választát:
ez itt - kit húzok hozzám-bogozottan -
csókját remegve számra lopta át.
Kerítők lett az író és a könyve -
és aznap már nem olvastunk tovább.”

Míg egyikük ezt elbeszélte - könnye
hullt a másiknak bánatában, én meg
elájultam, úgy zuhanván a földre,
ahogy tetem terül talajra végleg.

FRANCESCO PETRARCA
(1304-1374)

A „DALOSKÖNYV”-BŐL

VI.
MOST ŐRÜLT VÁGYAM

Most örült vágyam - eloldozva tőlem -
fürgén szegődik tűnt hölgyem nyomába,
Ámor igáját könnyedén lerázta
s röpül - míg lábam lassan lép - előttem.

Hiába hívom egyre vissza - ő nem
térít a jó, a biztos útirányba,
gyeplő, sarkantyú meg nem zabolázza:
a vágy makacs mén, s hívó szóm erőtlen.

S ha pányva fogja, zabla tartja féken,
ha szilajsága kezességbe tört épp:
vesztemre elragad, halálba tűnve.

Csupán azért, hogy egyszer majd elérjem
„babéros” álmom keserű gyümölcsét,
mely méreg inkább, mintsem ír sebünkre.

XV.
MINDEN LÉPÉSNÉL

Minden lépésnél vissza-visszanézek
kínnal vonszolva fáradt testemet, s te
nyújtasz búvkörödből balzsamot sebemre,
midőn jajongva új utakra lépek.

S ha elmém tűnt javamra visszaréved,
a hosszú útra, kurta életemre,
megállok akkor félve és remegve
s lehajtott fejjel sírva földre nézek.

S ha könnyeim fájdalmasan fakadnak,
kérdés kínoz: hogy élhet elszakadva
attól e test, ki néki lélek, élet?

„Gondolj csak - válaszolja Ámor - arra:
a szerelmesnek része ez, olyannak,
kit nem béklyóznak földi kötelékek.”

LXIII.
Ó, SZÉP SZEMEK

Ó szép szemek, elnézve síri színem
- mely mindenekben elmúlást idéz fel -
szánalmatok felindult, s égi fénnel
köszöntve éltettétek árva szívem.

A jó erő, mely életben marasztott,
áldása volt az Ön csodás szemének
s angyal-hangjának, édes, lágy szavának.

Ön adta nékem, asszonyom, a létet.
Serkenté - mint az ostor lomha barmot -
a lelkemet, mely renyhe volt s kifáradt.

Boldog vagyok, mert szívemen a zárat
csak Ön nyithatja, mindkét kulcs kezében,
s ha kell, tovább hajózom bármi szélben,
mert Ön mit ad, számomra drága minden.

LXV.
Ó JAJ, BE ROSSZ IS VOLT

Ó jaj, be rossz is volt kezdetben, Ámor
midőn nyilával életembe sebzett,
s lassan királya lett az életemnek,
kormányoz engem égi trónusáról.

Nem hittem el, hogy így erős a ráspoly,
s kikezdheti szilárdságát szívemnek,
kudarca teljes ím a képzeletnek:
így jár, ki többet gondol önmagáról.

Minden más védelem hiába mától,
a kérdés az csupán, hogy mind e kérést
elveti-é vagy pártfogolja Ámor?

Nem kérem már, hogy mérsékelje mérték
szívemnek lángolását, ám e lángból
kívánom, hogy Ő is megkapja részét.

LXXXII.
SZERETNI ÖNT

Szeretni Önt nem lankadtam, Madonnám,
s nem lankadok, míg élek, ám elérte
végső partját a magam-gyűlölése,
s szemem kifáradt, folyton könnyet ontván.

Rejtsen inkább fehér sírbolt mogorván,
mintsem káromra márványköbe vesse
az Ön nevét a vég, s megfosztva élne
lelkemtől testem s éltem osztva hordnám.

Ámbár ha Önt egy bízó és szerelmes
szív engesztelné meg, s Önnek se fájna,
úgy kérem Önt: legyen hozzám kegyelmes.

S haragját hogyha más módon kívánja
kiengesztelni, az sikertelen lesz,
miért Ámornak s önmagamnak hála.

CXXVI.
HÚS VÍZ, TE TISZTA, ÉDES

Hús víz, te tiszta, édes,
hol megmártotta minden
tagját, ki nékem egymagában asszony;
fa, melynek törzsökéhez
- így él emlékeimben -
törzse simult, ha megpihent a parton;
szirmok, amik patakszón
zúdultak ruhája
medreiben s a keblén,
s te, mennyből érkezett fény,
amelynek most is perzsel még sugára -
halljátok együtt mostan
a végső, fájó búcsút sóhajomban.

Ha ő, a végzet: Ámor
s az ég is úgy akarja -
kihúnyt szememnek sem szűnik sirása,
majd erre jő egy vándor,
csontom földdel takarja,
s mezítlén lelkemet hazabocsátja.
Nem fájhat a halál, ha
hitem lehet, hogy itt ér.
E hit nyugalma nyújtson
vigaszt a kétes úton.
Mert csontjaimnak hogy lehetne színtér
más part, más árok
porladni majd, ha lelkem már kiszállott?

Üt majd az óra, melyben
a megszokott helyekre
a szép, szelíd vad egyszer visszatéved,
eljő, hogy megkeressen:
tekintetét remegve
körülhordozza vágyón, messze réved,
de én már - ó enyészet! -
kövek közé kavart por
leszek csupán. S szerelme
lelkemnek üdvöt esdve
s nevem sóhajtvá engeszteljen akkor!
Indítsa meg a mennyek
honát irántam, értem ejtve könnyet.

A bájos ág, ha libbent,
- de édes, ó, az emlék! -
virágcsókot hintett a drága ölbe,
s ő ült, ott ült szelíden,
mint teljes égi fenség,
s a vágy ködfátyla termetét befödte.
Virág hullott a földre,
a fodrozó habokra,
szőke fürtjén pihent meg
nehány s olyannak tetszett,
mint gyöngy, igazgyöngy színaranyra szórva.
S a szirmok kedves ívben
szálltak, susogtak: Ámor itt az isten...

Ó, hányszor elrebegtem
riadt, nagy ámulásban:
a mennyekből való e bűvös asszony!
És mindent elfeledtem,
míg bénultan csodáltam
s lestem, hogy ajkain mosoly fakadjon.
Ilyenkor elszakadnom
szép volt a létezésből,
s csak sóhajtoztam egyre,
hogyan a földről a mennybe
mi módon és mikor jutottam én föl?
S e fű azóta kedves,
hisz békességem máshol már sosem lesz.

Ha annyi volna díszed, mint szeretnéd:
az erdőből kiszállnál
dalom s az emberek közt szertejárnál.

CCXCIII.
HA TUDTAM VOLNA...

Ha tudtam volna, hány ember szívének
kedves e rímek halk sóhajtozása:
előbb elkezdtem volna - többre vágyva -
sűrűbben szólni ritkaszerű igéket.

Immár halott, kiért felsírt az ének.
Ő állt az álmaim ormán, kijárna
neki az édes, fényes rímek árja,
de keserű a dal s egyre sötétebb.

Minden, mit írtam egykor, csak azért volt,
hogy költözzön fájó szívembe béke,
nem hajszoltam jutalmat s hírnevet sem.

Sírtam - babért nem könnyekért remélve.
S magához hív, ki messze mint az égbolt -
megtörve, némán hozzá kell sietnem.

SERAFINO AQUILANO
(1466-1500)

A PÁPAI UDVAR

Ki álnokul törsz mindenek javára:
pogány udvar, te romlott és kegyetlen,
hazug vád, ármány, bűnös förtelemben.
kalóz-hamisság fekete naszádjá,

pokoli szenvedés, megmérhetetlen
kínok kútja, gyűlölet melegágya,
sötét szándékok szörnyű óceánja,
viperaméreg igaz élet ellen!

Ó Vulcanus, mikor döföd keresztül
lándzsáddal már e cifra nyomorultak
gonosz szívét, hogy szállnának pokolra?

Én nem válok meg addig életemtől,
amíg nem látom, hogy mind porba hullnak,
sok dölyfös úr és durva-szívű szolga.

GASPARA STAMPA
(1523-1554)

BÚS SZÍVVEL BÁNVA...

Bús szívvel bánva minden szörnyű vétkem
s ábrándjait a könnyed képzeletnek,
és azt is, hogy eltékozolt szerelmek
ürességében sebbel-lobbal éltem:

hozzád, Uram - ki jól tudod, miképpen
lesz lágy e szív, mikor fagyosra dermed,
s ki édessé teszed rajtunk a terhet,
ha lángragyúlunk szent tüzed hevében -

fohászkodom: tengeréből a bűnnek
Te ments ki, mert halandó nincsen egy sem,
ki onnan egymaga kimenekülhet.

Te érettünk haltál meg a kereszten
s az emberek általad üdvözlnek -
ó, édes Úr, ne hagyj elveszni engem!

TORQUATO TASSO
(1544-1595)

MADRIGÁL
az ajándékba kapott kendőről,
amellyel könnyeit itatta fel a hölgye

Ó édes könnyek, hölgyem
csodás szeméből szinte záporozva
hulltok, az illatosra
fehérített kendőt átnedvesítvén -
más földre tartok ím én
s e zálogot viszem csupán magammal,
bár jól tudom: soká ez sem vigasztal -
napon sietve szárad.
S én távol sírok, elemészt a bánat.

OTTAVIO RINUCCINI
(1562-1621)

VISSZATÉRÉS

Ezer édes, lágyan omló
dallamos szó
fogadott, hogy visszatértem,
kulcsolódó két karocska
körbefonta
nyakamat is, pányvaképpen.

Mind e dallamos beszédet
kebelének
rejtekből súgta Ámor,
kín és bánat kisöpörve
mindörökre
lelkemből, ha szép arám szól.

Szikracseppek ezre s ezre
szétperegve
hullt ki csillogó szememből,
míg az édes, drága könnyek
úgy ömöltek,
mint a friss forrás, ha feltör.

Gyöngysorokba gyűlt a könnye,
megfűrösztve
rózsaarcát harmatával,
pírra, derre így találhat
a csodás nap,
hogymint reggel égre szárnyal.

Szívem víg ritmust dobolván
vert, hisz orcám
hókeblén pihenhetett meg -
lesz-e gyógyítóbb varázsa
gyors fogyásra
ítélt vándoréletemnek?

Szép tekintetének éber
figyelmével
csüggött rajtam, míg beszéltem,
elsoroltam halk szavakkal:
mennyi bajjal
járt, hogy tőle távol éltem.

Búsította ennyi bánat:
belesápadt,
s részvét járta át a szívét,
hő reményt hiába áhít,
ki sokáig
árvaságban hagyja hívét.

Édesebb percem sosem lesz,
mert a kedvest
nyertem vissza menedékül,
szívem-lelkem egyre jobban
belerokkan
íly nagy boldogságba végül.

Búcsúzásunk bánatába
- ó, te drága -
belehaltam szinte régen,
ámde minden fájó percet
elfeledtet
az, hogy végre visszatértem.

ANTONIO VIVALDI
(1675-1741)

A NÉGY ÉVSZAK

A tavasz

Megérkezett az új tavasz, vidáman
köszönti őt az ujjongó madárdal,
s a csermelyek a szellő sóhajában
frissülve futnak, édes suttogással.

Villám és mennykő súlyos gráciával
jelenti be sötét-libériásan,
s hogy elcsitul az égzengés - madárdal
hallik megint, benne zengő varázs van.

Virágos réten sugdosón lehelget
a fű, a lomb és mély álomba bódul
a kecskepásztor, hű kutyája mellett.

S furulyaszó csendül az álmokon túl:
a tündöklő tavaszban táncra kelnek
a pásztorok s a nimfák csapatostul.

A nyár

A nap hevétől elgyengülve bágyad
a nyáj, az ember, lángol a fenyő is,
elomlik hangja a kakukk-madárnak,
a gerledal merő szín és merő íz.

Szellő piheg, de már tarolva támad
reá észak szele, mindent söpör, visz,
a pasztorál a védtelen magánynak
partján zokog, vihart rettegve ő is.

Mozdul a pásztor félve, izgatottan,
dörög az ég, rajta villám cikáz át,
legyek köröznek megbolydult rajokban.

Fenséges félelem, amit a nyár ad:
vadul villámlik, az ég szinte robban,
lefejezi a délceg búza szárát.

Az ősz

Vigad a pór, táncolva, énekelve,
a bő termést örvendezőn fogadja,
ma még Bacchus borától víg a kedve -
holnap álomba hamvad majd vigalma.

Minden vigadjon, dalra, táncra kelve!
Legyint a langyos légtenger fuvalma,
a gazdag évszak mintha integetne:
édes álomból szép gyönyörbe csalna.

A vadászok hajnalban útra kelnek,
kürttel, puskásan, alvó falvakon túl
vadat hajszolva jó nyomot követnek.

A megriadt vadállat puskaportul
prüszköl, rohanna, ám futása sebzett,
bukdácsol még, aztán a fűre fordul.

A tél

Fekete felhőkből jönnek keményen
a szörnny-szelek s szigorúan morognak,
a percek lépte koppanó az éjben,
a végtelen fagy fogakat vacogtat.

Vonulását az egykedvű napoknak
tűz mellől nézzük, kint esőverésben
járkál az élet, dermesztő fagyok vad
világában bolyong reszketve, tétlen.

Sokan csúszkálnak, olykor földre esnek,
majd - felszökvén - suhannak síma jégen,
míg betörik páncélja a vizeknek.

Nagy vaskapuk mögül kitör merészen
Bóra, Sirokkó, ura vad szeleknek,
ilyen a tél - s mennyi öröm a télben!

PIETRO METASTASIO
(1698-1782)

MADRIGÁL
az álmról

Jöjjön álmkép-alakban
az, ki szívsebemre balzsam,
hogyha másképp nem jöhet!

Ámor, légy igaz barátom:
váltsd valóra majd az álmom -
vagy ne költs fel engemet.

GIUSEPPE PARINI
(1729-1799)

A POHÁRKÖSZÖNTŐ

Suhanva szállnak napjai
nagybecsű életemnek,
immár lejtőn siettet
korom könyörtelen.

Ó, minden hölgy hazudni kész,
ha szép száját kinyitja,
de most szajkózza mind a
sivár valót nekem.

Némán pillantgató szemük
fukar tartózkodása
kétségeket kizárva
tudatja: nincs esély.

Futkároznak bolondosan,
ifjú szívük sosem fáj,
a kéz, a láb, a szempár
helyettük is beszél.

Sírnak talán keservesen?
Szálljon szememre árnyék?
Soha! Bölcsőbb talán még
vigadni egy kicsit.

Éltem során a részemet
leszedtem mirtusz-ágból,
eztán majd mást visz Ámor
oda, hol vágy virít.

Nekem hátat fordítanak
rég már a szűzi szépek,
de velük nem enyészhet
el minden földi jó:

bornak s barátnak szentelek
most majd éjt és napot, lám:
fejemre is borostyán -
s nem mirtusz-dísz való.

Mit művelsz, balga citera?
Szerelmet zeng a húrod?
Jobb lenne megtanulnod
új kedvem dallamát.

Dalolva mulatom magam
víg cimborák körében,
velük öröknek érzem
a mánost, mit bor ad.

Tűnjön a hűtlen Vénusz is,
mint a virágos évszak,
hisz ha a szusz belénk fagy:
jön Bacchus s forr a vér.

Hevült időben érkezik
Ámor s hamar odébb áll,
nyomában ernyedés jár,
mely sírodig kísér.

A szépek, kiket messzire
ragad tőlünk az undor,
eljönnek csöndben újból,
hogy tósztot mondjanak.

S mi mit tegyünk, barátaim,
ha mellénk telepednek?
Ürítsünk teli kelyhet
rájuk, halálosat!

A NAP (részlet)

S felvirradt ama nap, mely
oly szörnyű volt! Szépséges, szűz szukája
- a gráciák neveltje - elefántcsont
fogacskájával bájos-könnyedén egy
lakáj ormótlan lábát megjelölte,
s az vakmerő, szentségtelen rugással
illette őt, hogy hármát gurgulázott,
kuszált szőrét háromszor rázta meg, majd
kitüsszentette nedves orrlíkán át
a csiklandós port - s felvonyított végül.
Úgy hallatszott, miként segélykiáltás,
miként emberi jaj, aranycirádás
boltívek öbléből verődve vissza.
Kuckóiból a szolganép előjött,
a szobalányok sejtelmes homályú
budoárokból bukkanván ki, sápadt
arccal szaladtak le az emeletről.
A hölgyedet csupán a repülő
térítette magához, fájdalom s düh
örvénylett benne, villámló szemekkel
mérte a szolgát végig, síri hangon
háromszor szólította ölejét, mely

keblére bújt és bosszúért esengett -
s csillapíthatta menten bosszuszomját
a szűz szukácska, gráciák neveltje.
Az elvetemült szolga szemlesütve
hallgatta az ítéletet, húszévnnyi
hűsége mit se számított, bizalmas
buzgólkodások száza sem, könyörgés
s fogadkozás hiába kélt az ajkán.
Le kellett vetnie libériáját,
mit respektált a köznép, új urat nem
remélhetett, hisz a mimóza-lelkű
dámák - szörnyű tettéről értesülvén -
gyűlölték őt, így hát a nyomorult az
útfélen koldult szurtos gyermekével
és condrás asszonyával, hasztalan volt
kéregetés, panasz: nem szánta senki.
S te, áldozattal engesztelt szukácska,
előtte járkáltál, isteni göggel.

MELCHIORRE CESAROTTI
(1730-1808)

OSSZIÁN-DALOK

Két noktürn

Vezércsillaga hűnyó éjszakának,
oh, mily csodásan tündökölsz nyugatról!
Mily szép sugaras-tíncsű homlokod, mely
felhők tüllfátylán villan át, miközben
egy dombra ernyedsz. Mondd, mire vigyázol
a sík mezőn? A viharos szelek már
mind elcsitultak és a gyorsfutású
hegyipatak zajgása messziről jó,
hisz távoli sziklás partok szegélyét
nyaldossák habjai. Éji bogárcák
gyöngécske szárnyaikkal fenn lebegnek,
mindent betölt ujjongó zümmögésük.
Miért kacsintasz titkon, égi úrnő?
Mosollyal mégy el, dísztajtékkal ékes
hullámok futnak majd hozzád, vidáman
gázolva csóvád fény-tavába. Menj hát
isten hírével, csillag, ragyogásod
gyújtson derűt lelkében Ossziánnak!

Éj van, elhagyva, árván kushadok fenn
egy viharverte dombon, szörnyű orkán
dühöng a bérce, zúg a kis folyó is,
amint a szikláról lezúdul, még egy
kunyhót se látok, mely megóvna - ó, jaj!
Mit tehet vajh egy árva, elhagyott lány
szélfúttá dombon? Holdvilág, ragyogj ki
a felhőkkel, bukkanj elő, vagy éji
csillagsugár vezessen jóbarátként
oda, hol fáradt kedvesem pihen, mert
kimerítette jócskán a vadászat.
Ó, szinte látom: ijja nem feszes most,
mellette fekszik, hűséges kutyái
lihegnek körülötte - csak nekem kell
őt nélkülözve sziklák közt bolyongni
a patakparton? Zúg a szél, a csermely
úgy tajtékzik, hogy kedvesem szavát is
elnyomja hangja.

VITTORIO ALFIERI
(1749-1803)

A „RÍMEK”-BŐL

XLIX.

Igazi férfi, szívben, értelemben
szabadnak születték s jellemben keménynek,
lebír sok zsarnokot, megannyi vétket,
bár vértje nincs és arca is földetlen.

Máskor a csöndje szól legékesebben,
mindent megvetve önmagába mélyed,
ha más galád - őt gyötri szégyenérzet,
nem látni őt királyi környezetben.

Akkor se rendül meg, ha olykor enged,
tart tőle s gyűlöli uralkodója,
csakúgy, miként a gyáva szolgalelkek.

Tudja, mit ér, haragját visszafogja,
mert jobban izzik bévül az, ha gerjed -
alázkodástól tilt egész valója.

CLXVII.

Csalhatatlan, igazmondó tükörkép
testben s lélekben tárd elém valómat:
mutasd hajam, mely ritkuló, de rőt még,
s fejem, mely magasból mellemre horgad,
lábam, mely hordja testem karcsu törzsét,
fehér bőröm, égbék szemem s finomnak
mondott ajkam, orrom, fogam, de főképp
orcám, mely sápkórt úrimód fitogtat.

Ellágyul most - majd megrándul keményen,
haragos, ám nincs rajta gyűlölet,
nyugalmát nem kíméli szív, de ész sem,

hol víg, derűs, hol búsan réveteg.
Akhilleuszt vagy Therszitéoszt idézem?
Ki hős, ki hitvány - holta mondja meg.

CLXXII.

Gyakorta hosszan s rettentő mogorván
büntet méltánytalanul Ámor engem,
a kínok úgy gyötörnek egyre, hogy tán
eszemet végre általuk veszejem.

Most dühöm hallgatom, miközben ocsmány
s ártalmas kígyó szisszen rám szünetlen,
megmar, megmérgez s szívemig hatolván
szaggatja azt - nincs rá szó, mily kegyetlen.

Máskor kés, méreg, sírhant s árny-övezte
fantáziám, mely éjre s vérre lát csak,
halállal söpri útamát üresre.

Majd sírok-rívok, vértelenre sápadt
testem nem mozdul, fátyol hull szememre,
úgy vagyok, mint ki már halálba bágyad.

CLXXIII.

Nagy némasága rémes rengetegnek
oly békés búval édesíti lelkem,
hogy úgy, mint én, e fák vigyázta csendben
az itt honos vadállat sem pihen meg.

Minél inkább törekszem egyre beljebb,
annál nagyobb a boldog béke bennem,
oly jól esik az erdőben merengnem,
hogy vaddá válni érzek benne kedvet.

Nem embergyűlölet ez, hisz hibátlan
én sem vagyok, tudom jól, s az sem áll,
hogy jobb ösvényt keresve sem találtam.

De századomnak hitványsága fáj,
s ha szenvedek mind súlyosabb igában:
kínom csupán magány enyhíti már.

FELICE ROMANI
(1788-1865)

AZ ÖZVEGY

Arcomon nem tündökölnék
boldog évek fényei,
mint virágot, mit fagy öl meg,
szenvedés fakítja ki.

Leng hajam sötét sörénye,
födve nincs keblem, nyakam...
S az, ki sóvárogva nézne
mind e kincsre, merre van?

Meg ne lássátok lehorgadt
homlokom árny-fellegét:
Clizia a meghaló nap
láttán hajt fejet eképp.

Bennem édes hárfahangra
már csak mélabú fogan...
Mért a dal, ha úgyse hallja
az, ki rég oly messze van?

GIACOMO LEOPARDI
(1798-1837)

TRÉFA

Mikor - cseperdőn - a
Múzsák titkát támadt kilesni kedvem:
kézen fogott egyikük nyomban engem,
aztán reggeltől-estig
mutogatta, mi rejlik
a tágas műhelyekben.
És darabról-darabra
mutatta meg, mi adja
a művészet csodáját,
mindent, amivel Múzsza
verset hív létre: munka-
eszközök arzenálját.
Ámultam, kérdve egyre:
a ráspoly hol van? És ő azt felelte:
elmállt, nélküle kell csiszolni verset.
Szóltam megint: esetleg
másik ráspolyt csinálni nem lehetne?
Nem - mondta ő -, mert idő nincsen erre.

GIUSEPPE GIUSTI
(1809-1850)

A SZENT AMBRUS TEMPLOMBAN

Eccellenza - bár csöppet sincs inyére,
hogy osztrákokba csíp tucatnyi versem
s gazságaik rímes leleplezése
nem kíméli a tekintélyeket sem -
hallgassa meg, hogy Milánóba érve
az egyik reggel merre tévelyedtem?
Szent Ambrus templomába vitt a lábam,
elfáradtam, mire odataláltam.

Egy ifjú volt velem, kinek az apja
egyike a veszélyt rejtő fejeknek,
kereszttségben a Sandro nevet kapta
s nagy regényének címe JEGYESEK lett...
Nem hallott róla? Ugyan már! Ne adja
a tudatlant! Vagy talán a kegyelmed
agyában oly sok gond, nagy eszme fészkel,
hogy hívságokra időt nem fecsérel?

Beléptem - s benn hadfiakat találtam,
földünkre mind északabbról jutottak,
csehek voltak s horvátok általában,
idehozták őket szőlőkaróknak,
most is - akár dísz-szemlén - katonásan,
hegyes póznák módjára sorakoztak -
Isten házában is glédában állva
szőrös, zord képpel strázsált mindahánya.

A háttérben maradtam, mert bevallom:
ha egészen e csordáig megyek föl,
az undortól meg kellett volna halnom -
önt magas posztja megkíméli ettől.
Bűz terhe ült minden könnyű fuvalmon,
és - nézze el nekem, nagyúri rendőr -
azt kellett hinnem: minden faggyuból van
a gyertyáktól az oltárig e dómban.

Ám amikor a pap szentelni kezdte
az úrvacsorához szükséges ostyát,
váratlan édesség csendült fülembe:
a lomha csenden banda harsogott át
és harci trombiták hangján bezengte
epekedőn a templom hűs hajóját,
letört népségnek volt e hang a hangja,
amely elvesztett édenét siratja.

Az égre szállt a kórus, amit fűjtak
a Lombardokból (Verdi operája),
ezt: „Ó, Urunk, érted vágtunk az útnak” -
nemrég e dal keblünk gyújtotta lángra.
Mérgem feledve húzódtam a bús, vad
katonákhoz, velük vegyülni vágyva,
úgy éreztem: sajátjaimra leltem
a kardalunkkal sóvárgó seregben.

Nos, kell-e több, uram? Szép volt a dallam
és a miénk! Játszották rendesen,
ahol művészet, fennkölt gondolat van,
elvakult indulat ott nem terem.

Ám végetért a zene - s újra harcban
állott háborgó szívemmel eszem,
midőn - minthogyha csitítani vágya -
a bakáknak énekre nyílt a szája.

Lassan-lassan szállt fel a német ének,
sötéten szállt a fények Istenéhez,
hangot adván tenger keserűségnek:
komor fohász volt, súlyos, ünnepélyes.
És bennem ámulóra vált a lélek:
de szép, hogy ily nemes fájdalomat érez
e sok-sok báb, faragatlan fajankó!
Himnusszá lett ajkukon a panasz-szó,
melyben édes-bús emlék derengett fel,
melódia, mely kedves volt a szívnek,
kiskoromban, otthon tanultam egyszer,
borús napokban mindig felderített,
anyám dalolta nékem szeretettel
és énekétől minden halk, szelíd lett -
a régi dallam most is elvarázsol
s már magamat látom száműzve, távol.

Elhalt a dal - s én eltűnődve álltam,
agyamban hő gondolatok cikáztak:
ezek, szegények, mint mi mindahányan,
szolgái egy tőlünk tartó királynak,
aki miatt itt mindőjük hazátlan
s aki rabokat rabokkal vigyáztat;
áttelelnék nálunk a cseh, a horvát
bakák, akár a Maremmán a csordák.

Nélkülözve, vaskemény fegyelemben
állomásoznak, gúnyt, bojkottot állva,
vakon szolgálnak s nem vetnek ügyet sem
az őket is kijátszó praktikákra,
a lombard s német közti gyűlöletben
önnön valós javát egyik se látja,
csupán azét, ki népeket megosztva
uralkodik, mert így szilárd a trónja.

Hazavágyó, szerencsétlen bakák,
megvetve, árván tengődtek minálunk,
éltetve népeink legfőbb urát,
kit lelkünk mélyén mind pokolra szánunk!
De menni kell. Nem maradok tovább,
mert szívem űz végül velem csunyán gúnyt
s megölelek egy mogyorófa-bottal
strázsáló nyársatnyelt káplárt bizonnyal!

GOFFREDO MAMELI
(1827-1849)

MINDEN OLASZOK ÉNEKE

Testvérek, Itáliánk,
ím, kész már a harcra,
feltámadt Scipio,
fejünkön sisakja!
Hol van hát a győzelem?
Hogy Róma rabnője
lett végül belőle -
Te tetted, Atyánk!
Közénk áll, ki bátor,
s halállal se számol,
ha hívja hazánk!

Az önkény aláz, tipor
itt századok óta,
mert nép még nem vagyunk,
csak tengünk megosztva.
Egy zászló az éltetőnk
s egyetlen reménység:
hogyan lesz e népség -
új nap süt le ránk!
Közénk áll, ki bátor,
s halállal se számol,
ha hívja hazánk!

Egyé tesz a szeretet,
sok népet melenget,
Istennek ösvényein
egymáshoz sietnek.
Szabad lesz e drága föld,
ahol megszülettünk,
meghallja az eskünk
az Úr és megáld!
Közénk áll, ki bátor,
s halállal se számol,
ha hívja hazánk!

Déltől az Alpokig
Legnano az ország,
Ferrucciók a férfiak:
a kardját kivonják.
Minden olasz gyerek
önkéntes Balilla,
Vecsernyénkre hív a

harang - rajta hát!
Közénk áll, ki bátor,
s halállal se számol,
ha hívja hazánk!

Pengéje meghajol
- ha árú - a kardnak,
a tolla kihullott
a kétféjű sasnak.
A lengyel s olasz vér
csak méreg lett benne,
akárhogy védte
osztrák és kozák!
Közénk áll, ki bátor,
s halállal se számol,
ha hívja hazánk!

GIUSEPPE GARIBALDI
(1807-1882)

GONDOLJATOK REÁJUK

Igen! Ha majd a május jó s mosolygó
tavaitoknak partján megteremti
Olaszhon paradicsomát, azokra
gondoljatok, ó asszonyok, akik még
életüket se kímélték e lankák
közt értetek, kik szobrot érdemelnek.
S ha jó az éj, ti búvölő, ti bájos
comói lányok, jusson eszetekbe,
hogyminden utat felszántott futása
a szabadoktól űzött teutonnak.
Ha egy lovas betévedt gyűrűtökbe:
lekaptátok lováról, ünnepelvén
hős férfijobbnak biztos győzedelmét.

Egy éve. A vecsernyék városában
egy év vonult el. És e jó legények
java elhullt a rettentő csatákban,
de elűzték egy szálig a pribéket,
mint Lariónak partjain. Palermo
szép hölgyei, gondoljatok reájuk!
Ne feledjétek, kedves hölgyek, azt a
vitézt, ki első volt a harcban és a
halálban is. Nem is volt honfitársunk,
nem volt olasz. A messzi, nagy Dunának
mosolygó partján látott napvilágot,
hazájáért, Magyarországért harcolt
számos csatában, osztrák horda ellen.
Nemes véreddel öntözed e földet
ó Tüköry, hogy szép egységbe forrjon
az embereknek nagy, közös hazája!

GIOSUÈ CARDUCCI
(1835-1907)

NAPFÉNY ÉS SZERELEM

Fehér felhőcsapat vonul nyugatra,
a nedves égre utca, tér nevet fel,
a nap jóságosan tekint az ember
művére, szép győzelmet így aratva.

Tornyait rózsatündöklésbe tartja
a dóm s ezer aranyszobrot emel fel -
hossannát fénylik, míg madársereg ver
tanyát tülekedőn s csivogva rajta.

S mert gondjaim felhőit messze-messze
űzi szerelmem édes mosolyával,
a lelkem napra szárnyal, szinte mennybe,
hiszen az élet szent eszménye rávall:
itt minden gondolat úgy csendül egybe,
hogy minden érzés egyetlen csodás dal.

BÚCSÚ

Háromszínű virág,
a csillagok tengerbe alkonyulnak
s elnémult szívem nem dalol tovább.

GIOVANNI PASCOLI
(1855-1912)

ROMAGNA

Severino barátomnak

Mindig egy táj, egy kis falu vidéke
nevet szívemben (vagy sír), Severino,
szülőföldem, hol fényben úszó képe
azurszínével kísér San Marino.

Szívembe mindig visszatér e tájék,
Malatesták, Guidók tartománya,
hol lovagias Passatore járt rég,
utak királya, erdőknek királya.

Ott széles tarlón ballag át a pulyka
magához híva más madár csibéjét,
elér a tócsához, hol vízbe bújva
kacsák fürödnek, tarka tollú népség.

Ó, bár ott lennénk! Bujdosnánk az erdőn,
szilfák között, hol szajkó épít fészket,
kiáltozásunk szállna messzezenegőn
nyugalmas, déli csöndjén át a rétnak.

A fejszét görnyedt válláról a földre
teszi a pór s a tányért kézbe fogja,
homályos istállóban áll az ökre:
a jó takarmányt felkérődzi gyomra.

Elszórt faluk ezüst harangzenéje
a nyári légben egymást üzi-hajtja,
szól: vár az árnyék, asztal vár ebédre,
gyerekszemeknek bájos rózsaparkja.

Ó, engem is becsalt kánikulában
csipkeernyő alá a szép mimóza,
amely virággal fődte bé a házam
s virított milljó rózsaszín csomója.

Kopott falnál a sűrű rózsatőnek
virága jázminnal ölelkezett,
a nyúlánk nyárfá meg is leste őket
s úgy vihogott, mint egy kamaszgyerek!...

Itt volt a fészke. Erre lovagoltam
- miként Guidon Selvaggio - vidáman,
és mint Astolfo, szélvészfént futottam
s a császárt láttam remetezugában.

A táltos vitt, röpült a légi árban
és rámborult az álmok lenge szárnya,
majd össze-összereztem szobámban
Napóleonnak diktáló szavára.

Felverte az éppen lekaszált szénát
a buzgó tücskök muzsikája szépen
és felcsendültek terjengős poémák
az árokmélyi békabrekegésben.

Oly végtelen, oly hosszú volt az álom
álomnak is, mit elgondoltam egyszer:
gallysuhogás, madárdal fönn az ágon,
asszonykacaj s háborgó hangú tenger...

De fészünkéből, miként késői fecskék,
elvándoroltunk egy sötét napon,
hol élek, az hazám. S enyéim testét
távol takarja csöndes sírhalom.

Nem térek vissza forró nyárban többet
porlepte mirtuszbokraid körébe,
sosem keresve többé azt a zöldet,
hol tespedő kakukknak áll a fészke.

Romagna, édes, napsütötte tájék,
Malatesták, Guidók tartománya,
hol lovagias Passatore járt rég,
utak királya, erdőknek királya.

TENGER

A tengert nézem, tárva áll az ablak,
a rezgő vízből csillagkép dereng fel,
ott fönn a csillag, lenn a hullám ballag.
Fény hívogat. És lüktet rá a tenger.

Sóhajt a szél, együtt sóhajt a vízzel,
s az ár felett - ím - híd ezüstje ível.

Szép színezüst híd, tiszta habra vetve.
Kit vár vajon? S hová visz útja? Merre?

ÉJJEL

Lányok ülnek zümmögő rokka mellett -
bearanyozza fűrtjüket a lámpa,
sugara olykor az éjszín szemeknek
odatéved a fonó ablakára.
Ábrándjuk, hogy a mesebeli herceg
miattuk ront a zengő éjszakába -
udvarlókról, ígézettről csevegnek
szerelmes szóval, virradatra várva.

SZÁNTANAK

A földeken, hol tündöklő a rozsdás
szőlőlevél s a sűrűlombú bokrok
között megáll a lomha ködgomolygás:
szánt két paraszt. Az egyik kurjogatva
nógatja barmát, társa jó magot dob
a barázdákba s földdel eltakarja,
mert a tüskés szederfa-ágon fent ül
s vidáman les rá egy tavasz verébke!
Vörösbegy szól... A sövényesből csendül
finom dalának színarany zenéje.

MESSZI ÜNNEP

Csiling-csiling - kis csengettyűk kiáltják
s a nagyharang is kondulón feléled -,
ünnep üzen a távol fátyolán át.
Hol zsongva-bongva kong a hangja, arra
megállnak mind a fehérhajú vének,
s már egynek sincsen fején a kalapja.
Örülnek a gyerekek, szemeikben
az ünnepnap csodás derűje fénylik,
mozsarakkal lármáznak, míg szelíden
anyjuk ölbe nem kapja kicsikéit.

A VASÚT

A töltésen - rámenve a vasútra -
barmok legelnek, míg a sűrű gazban
sínek barnállanak, távolba futva.

Az elmosódó póznák sokasága
- rajtuk ezernyi csillogó huzal van -
gyöngyház-egekbe nyársal sorbaállva.

Minő siráma gyászos asszonyoknak,
mi feljajong, majd elhal nemsokára?
- Az érchuzalok olykor dalba fognak,
amely úgy zeng a szélben, mint a hárfa.

AZ ÖKÖR

Patakpartról a ködszitálta tájra
egy ökör bámul ámuló szemével,
égszín folyó fut, távolodva kékell,
vándor vizét a tenger torka várja.

Szeme előtt a porban óriásra
növekedik a fűzfa és az éger,
s a fűvön oly kövéren oszlik széjjel
a csorda, mint egy antik isten nyája.

S a légben képek nagy griffszárnya tárul:
mennek, vonulnak - lomha, néma szörnyek -
a mély egekben, felleg módra szállva.

A magasból a hegy mögé aláhull
a napkorong s fekete-nagyra nő meg
a világnál nagyobb árnyak világa.

A ZIVATAR

Megdördül még a távol...

Az ég szegélye vérben
tüzel, a tenger árja:
szuroksötét, a bérce
habfellegek foszlánya.
A homályban tanyácska
- mint sirályszárny - világol.

OKTÓBEREST

Az út mentén a hervadó sövénynek
látod kacagni fürtös, rőt bogyóját,
felszántott rétről jászolához tér meg
lassan a jószág.

Egy zörrenés a sövény lombharasztján:
az úton koldus vánszorog tova.
S nótára gyújt a réten egy parasztlány:
„Hej, galagonya!”

ÁRVA

A hó lassan száll hullva, hullva, hullva.
Hallod? Halk hangú bölcső ring remegve,
kisgyermek sír, piciny szájában ujja,
öreg anyóka hajt fejet felette.
És dalt dúdolgat: „Tente, kicsi, tente,
köröttes kert virul, virágok kertje...”
S a gyermek szunnyad szép sziromlugasban,
míg künn a hó hull lassan, lassan, lassan.

A VASDERES KANCA

Torréban csönd volt, s a csönd mélye éji.
Susogtak Rio Salto jegenyéi.

A normann ménnek jászlaikhoz kötve.
Foguk - mint kérget - az abrakot törte.

Állt egy szilaj ló hátul a sötétben,
fenyvek között nőtt, messzi partvidéken,

orrában tenger habja volt a tajték,
fülében ott zúgott a vad vihar még.

Rátámaszkodva gyakran a karám
falára, halkan becézte anyám:

„Csikóm, lovackám, vasderes, figyeljél,
elhoztad őt, ki vissza már sosem tér,

ismerted szavát, mozdulatait,
szeresd fiát, ki most kamaszodik,

nyolc gyermekem közt, tudod, ő az első,
kicsiny kezében sose volt még gyeplő,

viharvillámot érez még a törzsed -
légy engedelmes mégis egy kölyöknek,

szívedben még a tenger zúg, dalol,
de halld, ha vékony gyerekhangja szól.”

Keskeny fejét a kanca felvetette,
anyámra nézett, ki csak mondta egyre:

„Csikóm, lovacskám, vasderes, figyeljél,
elhoztad őt, ki vissza már sosem tér,
jól tudom, néked mennyire volt drága!
Csupán te voltál véle és halála.

Kinek szülőid hullám és a szélvész:
szívedbe zárva nyomtad el a félést,

mikor érezted, hogy lazul a zabla:
dobogó szívvel vágtd visszataratva

lassan, lépésben ballagtál, vigyázva,
hogy csöndes legyen gazdád haldoklása...”

S a hosszúkás fej szelíden pihent meg
anyámnak édes, könnyes arca mellett.

„Csikóm, lovacskám, vasderes, figyeljél,
elhoztad őt, ki vissza már sosem tér,

csupán csak két szót kellett, hogy kiejtsen,
jaj, de te vissza nem adhatsz egyet sem!

Lazult gyeplővel, mely patádhhoz hullott,
szemedben tűzzel, mit a lövés gyújtott,

s a dörrenéssel füledben csak hoztad,
sötét útján a jegenyesoroknak

hazahoztad őt, késő alkonyórán,
hogy még utolsó szavát meghallom tán.”

Fejét feltartva figyelt már a kanca,
sörényét anyám meg-megsímogatta.

„Csikóm, lovacskám, vasderes, figyeljél,
elhoztad őt, ki vissza már sosem tér,

szeretsz, tudom. Az ember ezt megérzi.
S tudom, hogy jó vagy. De nem tudsz beszélni!

Nem tudsz, szegényke, mások meg nem mernek,
így mégis néked, néked kell feledned!

Láttad a gyilkost, ki megölte párom,
őrzöd a képét ott, a pupilládon.

Ki volt? Ki az? Én csak egy nevet kérdek
s felelni Isten tanítson meg téged!”

Nem abrakoltak már a büszke mének,
álmukban messzi országút fehérlett,

patáikkal az almon nem dobogtak,
álmukban égi kerekek forogtak.
Anyámnak ujja figyelemre intett.
Mondott egy nevet - s a ló felnyerített!

AUGUSZTUS 10.

Tudom, Szent Lőrinc, az éji csöndet
mért veri fel a csillagoknak
égő hullása. Lásd, ma a könnyek
szikrái mennyből záporoznak.

Épp hazatartott este a fecske:
megölték. S tövis tűzte nyársra.
Csőréből ki nem hullt a legyecske:
fiókáinak vacsorája.

Feszül a tüskén, mintha kereszten,
és a rovar az égre tartja,
még várja árnyas fészke, amelyben
mind halkabb a csipogás hangja.

S hazatartott egy ember is éppen:
megölték. És ő megbocsátott.
Kérés kiáltott nyitott szemében:
adjátok át e két fabábot!

Árva tanyáján csak siralom van,
hiába várja háza népe:
ő néma már. De parancsolóan
tartja a két bábút az égre.

S te Ég, te végtelen világok nagy
ragyogását vigyázó jószág,
öntözzed csillag-könnyel a Rossznak
e fénytelen, apró atomját.

SÍRÁS

Legszebb a rózsza nyáreső után, ha
szirmán a vízcsepp napfényt törve reszket;
legszebb a csók, mit édesít sugára
könnyes szemeknek.

A MÚLT

A helyeket, hol sírtam, újra látom:
mosolynak tetszik mindenik sírásom.
S látom a helyeket, hol mosolyogtam:
ó, mennyi könny van minden mosolyomban!

A BARGAI TORONYÓRA

Tanyámon csönd van. Hallgat a béke,
csupán a telt kalász ha zizegget,
s a széllel jő az óra ütése
városkájából messzi hegyeknek.
Egyenletesen hullik a tájra,
mint egy szelíd hang lágy unszolása.

Szólsz: itt az óra, szólsz: késő van már,
hang, mely az égből hullasz le lágyan,
ó, ha percig gyönyörködni hagynál
a fában, pókban, méhben, kocsányban
s felhőben!... Bennük századok, évek,
hónapok, órák mélyére nézek.

Hadd legyenek percig moccanatlan, hol
csupán csak szárnyak, lombok lebegnek,
s a rétről hallik: fácánkakas szól,
mire egy másik máshol felelget.
A lelkem röppen, messzi mereng el,
lármás a cinke: civódik, nyelvel.

S az óra kongat, űzi a lelkem
varázsos hangon egyre kiáltva,
ezüst-szelíden, lágy ütemekben
hullik fejemre ősi tanácsa,
súlyos a rossz és súlyos a jó, ha
szól: késő van már, szól: itt az óra.

Küldsz, hogy a lelkem visszatereljem
hang, mely az égből hullasz le lágyan,
ám a fogyó nap titkát figyelnem
jólesne még a fátylas homályban!
Bár itt az óra, bár késő van már:
icipicit még mélázni hagyjál!

Engedd kutatnom mélyét szívemnek
s a múltam élni így, gondolatban,
hátha a csonkon szirmok feselnek
s kinyílik a csók, mit sosem adtam.
Árnyas zugomban, csöndes tanyámon
hadd elsíratni életem, álmom!

És szól az óra, kétszer is harsan
a hangja, s bánat zeng ki e hangból,
majd megnyugodva visszhangzik, s halkan
meggyőzi végre lelkemet arról,
hogy itt az óra! Késő! Jó, megyek már
szeretteimhez, hol szeretet vár.

ADA NEGRI
(1870-1945)

RÖVID TÖRTÉNET

A lányka költők álmait idézte,
mindig fehér ruhát öltött magára,
szfinxek nyugalma árnyékolta arcát.

Selymes haja a derekáig ért le,
dallamra csengett kurta kacagása,
szép testét szinte márványból faragták.

Szeretett viszonzatlanul. Szívében
és homloka mögött őrizte némán
bősz lángjait e szótlán szenvedélynek.

A vágy elsorvasztotta őt egészen.
S egy őszi alkonyon meghalt szegény lány,
mint verbéna, mit napsugár nem éltet.

SIBILLA ALERAMO
(1876-1960)

RENDES VAGYOK

Rendes vagyok, míg tart a nappal:
nagyvonalú, megértő, nem pityergő.
Tartást gyakorlok, mintha férfi lennék.
S az ég első viola-rebbenése
a nappal támaszát ledönti bennem,
te távol vágysz rám: „Este, édes estém!”
Egész világ fáradtságát szorítom.
Tévedt tekintetből s erekből állok.

UMBERTO SABA
(1883-1957)

ZAKARIÁS
(részlet)

A kiscsacsi, tehén s a többi állat
- ha jött a tél - a rongyos kisgyereknek
kályhája volt. S ha olykoron beteg lett:
ott volt a kecsketej, medicinának.

Anyja szegény az égtől várt csodákat.
S bár féltucat poronty jött, míg lepergett
újabb tíz év: naponta - hogyha tellett -
kéménye kétszer is füstölt a háznak.

Ott nőtt, ott élt. És gyermekálma képe
mezők helyén telepeket teremtett:
a gyárról álmódott a föld szegénye.

Most itt, a többi rokkant közt, a béke
korára gondol. Leng kalapja mellett
egy toll: az alpinista büszkesége.

HÁROM VÁROS

Milano

Köves, ködös utcáidon bolyongva
nyaralगतok. A Dóm előtti téren
bámézkodom. Ma csillag
helyett is
szavak gyulladnak erre minden este.

Míg élek, nem nyugtat, csupán
az élet.

Torino

Még visszahullok egyszer bérceidnek
kitárt karjába s útjaidra, melyek
- akár csilingelés - távolba vesznek.
A cimborák elől is csöndbe búvok.
Csak Salamont, öreg harcos komámat
keresem fel, ki oly keményfejű és
kemény szavú, hogy tükröződ - erényben.
Megnézem, hogy s mint vénül műhelyében.

Firenze

Hogy megöleljem Montalét, a költőt
(őt, a termékeny bánatút), e kedves
városba jöttem újra. Mintha minden
kőkocka, melyre lábam dobban éppen:
a szívem volna. Régi
bajom. De nem panaszkodom. Az égen
a csillagállás új időt jelez már.

FINALE

Sötét az emberélet, csupa bánat,
és benne semmi, semmi meg nem állhat.

Csupán csak az Idő egyforma léptű.
Szerelmünk esztendőket napra szűkít,
s a megcsömörlés is tengernyi évet
sűrít egy napba, ámde ballagása
meg nem pihen, nem változik. Chiaretta
tegnap leányka volt, ma ifjú nő már,
ki holnap asszony lesz talán. Az ember
ha erre gondol, szíven ütve döbben.
Hogy mind e gondot űzzem - írok, mert a
művészet éltet engem, rendezetlen
szívem világát szép egységbe fogja.
Fájdalmaimra mindig a vers a gyógyír.
Övé az érdem rég s ma is - mit senki
nem ért, nem ismer kínja, kára közben -,
hogy fájdalommal terhes életemben
végtére mégis boldog ember lettem.

GIUSEPPE UNGARETTI
(1888-1970)

ITÁLIA

Költő vagyok
egyöntetű kiáltás
álmok dús szövevénye

Oltványok számtalan
ellentéteinek gyümölcse
melyet üvegház érlelt

Ám a te népedet épp az a föld
hordja a hátán
mint amely engem
Itália

Katonád vagyok
egyenruhádban
ernyedek benne
mintha kicsiny-kori
bölcsőm lenne

1916

MIÉRT

szeretne eggyé forni a szívem
mert darabokra törve sötétben

hallgat a sziklák sárüregében
mint fű a völgyek nedves ölében
villanni vágya halkán a fényben

ám az időnek
parittyájában
nem vagyok én más mint hadi utak
bazaltjáról lepattant
kődarab

mert amióta
vaksin a földnek
égi szemébe nézni merész volt
egyszer e balga - várja hogy eszmél
ámde beléhullik feneketlen
kútnyi szívébe

keskeny-aszottan
mint a keréknyom
kanyarog a szívem hosszan a csendben
vajha utánam futna töretlen
mint sáv a vízen
tűnő hajóknak járva nyomában

nézem a távot
a kráterok gödreitől ragyavertet
világosodni vágyik a szívem
mint ez az éj a
röpke rakéták fényeitől

visszafogom
mikor becsapódna
szörnyű robajjal
mint lövedék
mely áthúz a síkon
röpszakaszának
nyomjeleit sem hagyva az égen

reménytelen a szív -
fény nem
gyúl a sötétben

Carsia Giulia, 1916

VIRRASZTÁS

Egész éjjelre egy
összezárt fogakkal
telihold felé
vicsorító
vérrel elborított
kezeivel
csöndességembe
markoló
meggyilkolt
bajtársam mellé
odalökve
szerelemmel teli
leveleket írtam

Soha az élethez
úgy nem ragaszkodtam

A KÖLTŐ TITKA

Csupán az éj barátnőm.
Mindig eltöltenék egy éjt az éjjel
s nem üresek a véle töltött órák,
sőt olyanok, melyekre lüktetését
rábízhatom szívemnek, hogyha tetszik,
anélkül, hogy könnyelműn szórakoznék.

Megesik gyakran, érzem,
midőn kiválik árnyék-önmagából:
a megrögzött reménység
kitárja lángját bennem újra mindig
és száll a csöndességben, visszaadva
halhatatlannak gondolt
s szeretett földi rebbenéseidnek
a fényt.

FINALE

Többé nem bömböl, nem susog a tenger,
A tenger.

Álmok nélkül fakó mező a tenger,
A tenger.

Ő is szegény: a tenger,
A tenger.

És árnytalan felhőktől ring a tenger,
A tenger.

Komor ködöknek ágya már a tenger,
A tenger.

S ő is halott: a tenger,
A tenger.

EUGENIO MONTALE
(1896-1981)

A RÖVID UTAZÁS
(A Xéniák I.-ből)

1.

Kedves kicsiny rovarka,
kit - nem tudom, miért - légynek neveznek,
ma este a sötétben
(mikor a Deuteroisaiát olvastam éppen)
mellettem megjelentél, ámde nem volt
szemüveg rajtad, így hát
nem láthattál meg s én sem
ismertem rád az éjbogár-derengés
híján a ködhomályban.

2.

Vaksin s fel mit se fogván,
szegény rovarka, nem volt
szárnyad, csak képzeletben,
egy széteső s már nem túl nagy hatású
bibliád is, ezenkívül tied volt
a villám és a mennydörgés, tehát a
teljes vihar, egészben. Meglehet, hogy
korán mentél el, még egy árva szót se
szólva? Nem kis nevetség
elgondolni, hogy néked is van ajkad.

3.

Párizsban, a Saint James szállodában
„szóló” szobát kell kérnem majd. (Seholsem
kedvelt vendég a szalmaözvegy.) És ez
érvényes velencei fogadódnak
Bizáncában is; majd meg kell keresnem
a telefonos kisasszonyokat - kik
örök barátnőid - s felhívni téged,
kimerítő e gépies reszort, az
óhaj, hogy visszakapjalak, legyen bár
gesztus csupán vagy megrögzött szokás csak.

4.

Hosszan tanulmányoztunk odaátrol
egy füttyöt, egy jelét a már tudottnak.
Feloldani reménységben igyekszem,
hogy rég meghaltunk, mit sem tudva erről.

5.

Sosem értettem én, hogyan lehettem
szopornyicából gyógyult, hú kutyád, és
hogyan lehettél hú kutyám nekem.
Másoknak más: vaksi rovarka voltál,
mely fennakadt a legfelsőbb köröknek
híg blabla-légyfogóján. Oly naívak
e dörzsölt dölyfölők! Hisz most se tudják,
hogy nem te - ők a kiszolgáltatottak,
mert sötétben is látod őket, álarc
alatt is megtalálja arcuk csalhatatlan
ösztöneidnek denevér-radarja...

6.

Szavad - ha kelletlen s illetlen is tán -
az egyetlen dolog, mi nyugtat engem.
De változott a hangsúly és a szín rég.
Hozzászokom, hogy téged hallak és meg-
fejtlek a távirógép-kattogásban,
Brissago-szivarjaimnak gomolygó
füstjébe burkolózva.

7.

Hallgatni - minden látásmódod ez volt.
A telefonszámla jócskán lecsökkent.

8.

„Imádkozott?” „Igen, imádkozott, Szent
Antalt kérlelte, hogy kerüljenek meg
az eltűnt ernyők s más efféle holmik
Szent Hermes készletéből.”
„Ezért könyörgött?” „Ja, a holtakért és
érettem is.”
„Elég lesz” - szólt a páter.

9.

Sírtál - én kétannyit -, de ez nem ér fel
a kacagásaid kitörésével.
Hangjai privát végítéletednek,
amely mindmáig - sajnós - nem esett meg.

10.

Fiatalon halt meg bátyád, mikor te
kicsiny gyereklány voltál még, ki engem
csak egy ovális képről, „pózban” ismert.
Dallamait - melyek meghallgatatlan
s kiadatlan porladnak egy bőröndben -
a zúzda várja. Még rájuk hibázhat
- ha így rendeltetett - valaki egyszer.
Nem ismerhettem őt, mégis szerettem.
Már kívüled nem tartja senki számon.
Értelme nincs, hogy dolgait kutassam.
És kívüled egyedül én vagyok csak
akinek létezett. De hisz tudod jól:
szerethetünk egy árnyat is, mi árnyak.

11.

Sokak szerint a lírá
semmihez és senkihez nem kötődik.
De ami néked szólt, valakinek szólt:
neked, ki lényeg vagy s nem forma többé.
Sokak szerint a vers hevületében
a mindenség futólag megdicsőül,
ezek tagadják azt is, hogy a teknőc
sebesebb, mint a villám.
Csak te tudod: a mozgás
a pangással egyenlő,
telített az üresség és derűt csak
a legkuszább felhőgomoly jelenthet.
Így jobban értem hosszú utazásod,
neked, kit gúzs és gipsz tart fogva végképp.
Nehéz belátnom azt, hogy
külön s kettesben egy dolog vagyunk már.

12.

Cipőfűzésnyi ideig sirattuk
a rozsdás bádoggürtöt, mely velünk volt
állandóan. Furesán hatott e szörny az
arannyal futtatott csecsebecsék közt.
Danielinél lesz, ki elfeledte
a bőröndbe, szatyorba visszatenni.
Hedia, a szobalány tán kidobta
s a Canallozzo nyelte el. Mit kellett
volna üzennem, hogy előkerítsék?
Presztízskérdés volt, hogy megváltsuk - és ezt
a hú Hedia tette meg helyettünk.

13.

Veled jöttem le lépcsők millióján,
s hogy nem vagy: minden új fok új üresség.
Ilyen rövid volt hosszú utazásunk.
Én folytatom, habár így nem kívánom
a csatlakozások, helyfoglalások
s kisiklások izgalmát, szégyenét se
a látható valóság vakhitének.
Veled jöttem le lépcsők millióin,
nem, nem azért, mert négy szem többre képes.
Veled jöttem le, mert tudtam: közülünk
a biztos látó - könnyektől homályos
szemekkel is - te voltál.

14.

Kerestelek sokáig
s rádtaláltam végre az Avenida
de Libertadén egy kicsinyke bárban,
egy árva szót sem tudtál portugálul,
azazhogy egyet: Madeira. S máris
jött a pohár, langusztá-falatokkal.
Este a legnagyobb s kiejthetetlen
nevű luzitánokhoz mértek engem,
majd Carduccihoz végül.
Rád semmi sem hatott: a nevetéstől
sírtál - jól láttam én - a nagy tömegben,
unatkoztál talán, de büntudattal.

15.

Kifüggesztettem gyerekkori képét
apádnak, mely több mint száz éve készült.
Mivel nekem nincs: a te pedigéret
próbálom összehozni, ám hiába.
Versenylovak nem lévén, felmenőink
adatait nem őrzik almanachok.
Kik tudni vélték, nem velünk törődtek
s mi sem velük. Hát akkor? Nem marad más,
mint hogy valami megtörtént, talán egy
nagy semmi, ami minden.

16.

A vízözön a két lakattal elzárt
s pincébe zsúfolt bútorok, papírok,
festmények sokaságát elsodorta.
Talán küzdöttek mind a bőrkötések,
Du Bos terjengős dedikációi,
a viaszpecsét, hol szakállal Ezra
feszít, Alain Valéryje s a Canti
Orficinek eredetije s néhány
borotvapamac, ezer semmiség és
Silvio bátyád összes zeneműve.
Tíz-tizenkét napig mardosta őket
az olajos szenny. Kínlódtak bizonynyal
identitásuk elvesztése közben.
Engemet is nyakig bevont a sár, a
polgári státuszom vitatható lett.
Nem tőzeg ostromolt, de sose képzelt
s hihetetlen történésű valóság.
Szemben vele a bátorságom állt, mit
először kölcsönöztél öntudatlan.

17.

A történelem

I.

A történelem nem lazul ki,
mint a
mindig szoros vasgyűrűk láncá tenné.
Nincs rá eset,
hogyan tartana a sok lánc.
A történelemben egyáltalán nincs
„először” s „utoljára”,
nincs, mi fortyogna benne
lassu tűzőn.

A történelmet sosem az csinálja,
ki kigondolja - s az sem,
ki nem vesz róla tudomást. Sosem tör
utat magának s nem átalkodik meg,
utálja az araszolást, nem torpan
és nem halad, vágányon vesztegel - nem
lelhető fel e járat
nyoma a menetrendben.
A történelem sosem igazolhat,
de nem is igazoltat,
a történelem nem a belső énünk,
mert rajtunk kívül zajlik.
A történelem sohasem cirógat,
de korbáccsal sem üt meg.
E tanítómester meg nem tanítja
azt, amihez közünk van.
Attól, hogy szemünk rajta tartjuk, nem lesz
igazabb s pontosabb sem.

II.

A történelem továbbá nem dülő
bulldózer, ahogy mondják.
Megkímél odut, aluljárót, kriptát
s rejtekhelyet. Maradnak hát túlélők.
A történelem jóindulatú: le-
rombol sok mindent. S ha túlzásba vinné:
jobb lenne tán, de nincs értesülése,
így végül bosszút mindenért nem állhat.
A történelem kifűrt fenekű, mint
a háló, amely itt-ott
kiszakadt, eleresztve több halacskát.
Ha egy menekvő ektoplazmájával
találkoznak, biz egyikük se boldog.
Hogy kívül vannak, nem tudják, hisz senki
nem közölte. A többiek a zsákban
úgy vélik: szabadabbak.

18.

Szavak

A szavak
ha felébrednek,
feladják kedvező
állásaikat: a Fabriano-
papírt, a kínai
tintát, a bőr- és
bársonymappákat,
mely rejtve tartja őket;

a szavak
ha felébrednek:
számlák túloldalára,
lottószelvények szélére,
esküvői meghívókra, parte-
cédulákra
helyezkednek;

a szavak
nem törnek többre,
mint a billentyűk kuszaságára
az Olivetti táskairógépen,
mint a mellényzsebek
sötétjére, mint kosárkák
fenekére, galacsinokká
gyúrva;

a szavak
egyáltalán nem boldogok,
ha úgy lökik ki őket
mint szurtos szobalányt és
akkor sem, ha tapsnak, szidalomnak
viharát váltja ki fogadtatásuk;

a szavak
szeretnek szenderegni
a megcsúfoltság palackjában is, hogy
átfussák és eladják,
bebalzsamozzák, hibernálják őket;

a szavak
a világéi, hiába
rejteznek szótárakban,
mert mindig ott a mór, ki
a legbüzlőbb és legkeresettebb
szarvasgombát kiássa;

a szavak
várakoznak örökké
s feladják a reményt, hogy
- miután egyszer kiejtették őket -
azzal halhatnak meg majd,
kinek birtokában voltak halálig.

19.

Mint Zákheus

Felmerült, hogy kússzunk a szikomorra
meglátni az Urat, ha erre tér épp.
Én kúszó-mászó nem vagyok, be nagy kár!
Lábujjhegyen pedig nem láthatom meg.

NAPLÓ '71

(Válogatás)

A Múzsám

A Múzsám messze van, mondhatni - és ezt
többen mondják - nem létezett sosem.
Ha volt: madárijesztő-rongyba bújt és
szőlőtőkék sakktábláján vigyázott.

Szilárdan lengett, szélnek ellenállva,
ha púposodott is - sosem hajolt meg.
S mikor csitult az orkán: újraéledt
s biztatni látszott: menj tovább, ne félj, hisz
amíg engem látsz, szőlőd nincs veszélyben.

Múzsám elhagyta rég a maszk-szabóság
rejtekhelyét, magas előkelőség
öltötte fel. Elege lett belőlem
s kevélyen elment. Most mandzsetta éppen:
cíkáz, csutora-négyesnek vezényel.
Én más zenét többé nem hallgatok már.

1971. április 13.

Hol kezdődik a jótekonyság

E jótekonyság-roham, amely most
végigsöpör felettünk:
végső szélhámosság tán.

Az meg sem eshet, hogy „at hom” fakadna,
miként Berlitzben oktatták, hisz semmi
sem lesz abból, amit tankönyv előír.

Nem általad van, Malvolio, se zengő
trombitáitól nagyzenekarodnak,
s nem attól, aki csak vedlésre vált bőrt.

A jótekonyság oly személytelen, mint
a szappanbuborék: csillog picit, majd
szétpukkan - és nem tudja, hogy ki fújta.

1971. május 19.

A tűz

Eljött pünkösddvasárnap s nincs remény, hogy
az égből tüzes nyelvek szállanak ránk.
Egy Jeremiás mégis megjelent és
megjelenté, hogy tűzből kevesebb lesz.
Nem látható a tűzből semmi, egy-két
füstbomba csak a Bigli utca sarkán.
A jól szabott s csinos fantasztá-banda

halált okoz s nem tudja, mit cselekszik.
Nem a mennyből - a mélyből száll e tűz föl,
nem lobbantotta, nem szította senki,
nem ismeri fűtő, vulkanológus.
Aki meglátja, nem kiált riasztva -
a vészmadarakban ki hisz manapság?

1971. június 3.

Levél Malvolióhoz

A szökésemről szó sem volt, Malvolio,
de szimatomról sem, mely rosszat orront
ezer mérföldről. Különös erény ez,
mit birtokolsz s miért nem irigyellek,
hisz nekem csöppnyi előnyt sem jelent.

Nem,

nem volt szó itt szökésről,
csupán a távolságok
tisztas betartásáról.

Eleinte nem volt nehéz, mikor még
tiszták voltak ez elkülönülések,
egyik részről irtózat s tisztesség - és
oh, végtelen kicsinyke tisztesség csak
a másik részről. Nem, nem volt nehéz ez,
elég volt fakítani, lefaragni,
láthatatlanná lenni
valósan is. De aztán.

De aztán az istállók kiürültek
a becsület s a tisztességtelenség
oximoron-szilárd egységbe olvadt -
és nem volt kérdés többé
a szökés, sem az oltalom. Fogalmi
rendellenességek ideje jött el,
a ferde lett az egyenes. Csak csend és
gúny járt minden egyébnek.
A te időd volt - és még vége sincsen,
A történelmi materializmust
a pauperizmussal összehoztad
s a megváltást a pornográfiával -
a béred bűzlik, mint a szarvasgomba.

Nem, nem tévedtél Malvolio, a szívnek
nincs tudománya, míg ki nem találta.
Ám a szökéseket ne bánts, hisz önnön
negatívjában éled a reménység.
Hagyd, hogy szökésem elmondhassa másnak
avagy magamnak, hogy nyitott a játszma,
csak annak zárt, aki elutasítja

a távolságokat és úgy siet, mint
te, Malvolio, hisz tudod: álnokságod
képtelenség lesz holnap.

1971. július 8.

Ha a rossz

Ha a rossz el nem hagyja önmagától:
nem jó neki a negatív előjel.
S kit illet meg a másik? Ez a kérdés
mely körbejár (avagy egyáltalán nem)
szerte az emberek közt.

1971. június 21.

A szegény művészet

Az állványos festészet
nagy áldozatokat követel attól,
ki műveli, s többlet-kiadás annak,
ki megveszi - és nincs hová akassza.
Mást se festettem évekig, csak hálós
csapdát - belégabalyodott madárral -
légópapírra, selyemgöngyölegre.
Bor, kávé és fogpaszta-nyomok voltak
- ha a háttérben tenger rojtozódott -
festékeim leginkább.

Dolgoztam még hamuval a kávézaccal
Saint-Adresse-ben, hol Jongkind
fagyos fényeit megtalálta végül,
a csomagot celofán s kámfor óvta
(csekélyke eredménnyel).
Részemről sikerült - bár öntudatlan -
túlélni a nagy semmit önmagamban
s mindazt, ami te voltál.

1971. március 4.

A sarlósfecske

A sarlósfecskét a járdán találtuk,
két szárnya csupa kátrány volt - repülni
nem tudhatott szegényke.
Gina gondjába vette: kölnivízzel
s olajjal mosta le az alvadékot,
tollait elrendezte s kis kosárban
helyezte el, amely elég nyitott volt
ahhoz, hogy levegőzzön.
Félszemmel nézte - már-már ismerősként -
őt a madár. Csukva maradt a másik.

Elfogadott egy fél-levél salátát
s két rizs-szemet. Aztán aludt sokáig.
Másnap hajnalban újult szárnyalással
kelt útra, búcsú nélkül.
Látta a szobalány a felső szintről:
Mennyire siet - kommentálta - macskák
étvágyától megmentettük s talán most
megússza az egészet.

1971. június 5.

A hulladék diadala

Az utcaseprők sztrájkja
Róma előnyös arcát megmutatná.
Jót tesz a szennyeződés közepett, ha
egy észak felől idecsöppent Chantal
kristályainál csillogóbb és tisztább
kecsességével fogad titeket majd.
A vén falakon kívül nyomorúság
hivalkodik s túlélés glóriája,
Ő is, a lány, úgy óvja helyesebben
identitását, ha körülhajózza
érte kis hányadékok a plasztik-halmok
szigeteit s tavait lankadatlan.
Itt a vendégek nem ismerik egymást,
szenvtelenek s távollevők maguknak.
A hulladék dicsfénye azt dicséri,
ki nem gondol vele, kitöm kerekké
szegletet, sarkot. Elevennek lenni -
ennyi elég s nem kisvállalkozás ez.
S a lány, ki fogad minket, legelsőként
tudta - s tudása nem könyvből való, de
a névtelen istentől -, hogy Kegyelmet
oszt széjjel, egyebet úgysem tehetvén,
ám túlsok ennyi is már.

1971. június 24.

A turmix

Akkor
gipszfigurák, mellszobrok
s tükrök szalonja volt az
élet.
Egy műszív vagy valódi
szív dobbanása volt a
költészet.
Felhők - és nem boszorkák -
portyázásai álltak

egyetlen képpé össze,
nádsíp, fűtyülő s ökrök
kolompja volt a koncert.
Mostanra minden össze-
főtt mindennel s megkérldheti akárki:
a habverő, mely koponyákban munkál,
mocskot avagy borsodót produkál-e?

Kurtára szabja az utolsó rongyod
Bernadette, kis poszáta! S most, hogy minden
úgy lötykölődik, mint potyán kapott tej,
nem mondja senki meg: ki vagy, ki voltál,
szín vagy fonák-é ugyanazon érem
túloldala - csorbítsd ki, dobd el aztán
és másikkal ne pótolod,
a tej színén haladj, nehogy a csuprok
aljára igyekezzél!
Mert van, ki őriz téged s megtanítja,
hogy az, ami rezeg, csak ketyegése
egy óraműnek, amely egyhamar nem
veszti feltöltöttségét.

1971. június 14.

Rőt a rőtön

Majdnem tavasz van: a sátorvirág az
udvarra nyíló ablakig jutott fel.
Levelek, hangyák áradata érik.
Egy fedél-szárnyú mászik a Közvetlen
Kiadások kiskönyvén: rőt a rőtön.
Bár megfakíthatná a belsejét is!
Delet kongattak épp, több telefon cseng,
a rádió dünnyög: kétszáz halott volt
ma a sztrádán. Húsvéthétfői csúcs ez.

1971. április 2.

Levél Bobinak

Mindenből kirekesztve
annyi maradt csupán neked, amennyi
kezedben elfér - és az oly csekély, hogy
más senki nem veheti észre. Gyakran
kísértelek tudatlanodba téged.
A Cecilia de Rittmeyer utcán
találkoztam idős anyáddal, rémes
szeretetének voltam szemtanúja.
Apád rádhagyott egy bajúszkötőt és
egy luteránus bibliát. Hét főnyi
baráti körödet is megízleltem,

akik miatt házasságot teremtő
s romboló kedved nem szökött magasra.
Régi barátok voltak ők, a többit
már nem volt módom megismerni később.
Érdektelen és kimódolt legendád
támadt ekképpen. És most azt beszélik,
hogy meg nem hallgatott tanító voltál,
te, aki füleid túl nagyra tártad,
de nem hittél nekik sem. Be nem vallott
vallató voltál, ki semmit sem adhat
annak, aki nem a te útd járja.
A magad módján győztél, mégha minden
hallgatód elhagyott is. E levéllel
- mit el sem olvasol - búcsúzom, isten-
hozzádot mondva s nem aufwiedersehen-t,
e nyelvet ki nem állhatod te, lévén
híjával a Stimmung-nak.

1971. július 1.

Annecy tava

Az én emlékem vajon miért téged
köt Annecy tavához,
hová jócskán holtod előtt vetődtem.
Akkor nem emlékeztem rád, hisz ifjú
voltam még s - hittem - sorsomnak kovácsa.
Mitől bukkan fel hirtelen egy mélyre
hantolt emlék - ezt nem tudom, bizonynal
magad se tudtad, hogy engem temetsz el.
Életre kelsz - s nem vagy. Kérdezni kellett
volna akkor a diákokotthonodról,
nézni, hogy lányok sorjáznak belőle,
tenni, mit kigondoltál élve még, én-
bennem meg fel sem ötlött. Hasztalan már
minden. A tó képével is beérem.

1971. június 6.

C.-hez

A minap oly halálnemen tűnődtünk,
amely nem öngyilkosság és amelyben
semmi esély a túlélésre. Mások
merítették az ötletből. Már késő
magunk a szirtről újra mélybe vetni.
Hogy elvetemült lélek
legyen önmértékében is a lét - ezt
nem hitted el sosem: futnak az órák,

a büszkeség elég volt néked. Nékem
a madáretető-zug.

1971. március 21.

E ponton

Hagyd abba itt, e ponton -
szól az árnyék.
Kísértelek békében, háborúban,
és a kettő között is,
dics és nyűg voltam néked, szuggeráltam
beléd erényt, amit nem birtokoltál,
bűnt, mit el nem követtél. És ha most el-
szakadunk, ne vedd szivedre, könnyebb
leszel a levélnél, fürgébb a szélnél.
Gondolatod vagyok - nincs rajtam álarc -
s szükségtelenséged, mihaszna kérged.
Hagyd abba itt, e ponton, válj le rólam
s a mennybe masírozz, rakétaképpen.
A láthatáron van valami fény, nem
bolond, ki látja, csak egyetlen ember
s te értetted meg, hogy ez nem csupán egy
árnyék kedvéért létezik. Csalás volt.
S azt mondom most: hagyd abba itt, e ponton.
Jobbik s rosszabbik éned nem tied már.
S munkálkodhatsz azért, mit birtokolsz majd
mínusz egy árnyék módon is. E ponton
saját szemeddel láss - vagy szemek nélkül.

1971. június 18.

A rejtekhelyek

Amikor kétkedem abban, hogy élek:
a bizonyosság két gyötrelmes lépés,
hogy felleljem pipámat, feleségem
fakutyáját, fivére nakrológját,
három vagy négy szemüvegét, egy pezsgős
palackdugót, mely homlokát sebezte,
mikor - valaha rég - Sils Mariában
szilveszterezünk s jártuk a cotillont.
S még sok más limlomot találok. Kvártélyt
cserélve eldugott zugokba bújnak,
a szemétkosarat megúszva folyton.
Összefognak, elintézik, hogy mindig
hozzám tartozzanak, tudják a szálat
ahhoz, aki már szívesen kidobná
mind, de nem merészeli. A jövőendő
években öntöltő Gubelin-óráim

még működhetne - ám eddig se tette.
Luzernben vásároltuk még. Esős hely
nejem szerint. Nem is járhatna hát ott.
Így aztán...

1971. április 7.

Lövés mozgó célpontra

Kérded, miért hajózom
a létbizonytalanság
vizein, egy irányban?
A kismadár sértetlenül körözget,
mert messziről a lövést elhibázták
s a sörét-szórás túl tágan virágzott...

Mi, szárnyatlan halandók,
mi is tizedelődünk,
nem ólom, hanem aljasság terít le,
nem jégesők, de szemverések ölnek.
Ha súlyvesztés az élet:
megnézhetjük magunkat.

1971. június 4.

Hátrálva

A szú egy kiskredencben született meg -
átmentettem árvízen, költözésen.
Lassan halad, nem szűnik mikro-hangja.
Tápláléka finom fűrészpor, melyet
maga termel. Nem tudja létezésem,
csak én az övét. Ily tudatlanságban
igyekszem én is átfűrní egy rönköt,
amit nem ismerek s valaki bőszül
a sercegése hallatán bizonynal.
Tán ő is mit se sejtve szuvasít egy
tuskót. S nincs vége. Furadékok hosszú
távcsövén les mind a másokra vissza.

1971. április 11.

A halászkirály

Úgy hírlík,
hogy a halászkirály mást nem
keres, csak lelkeket már.
Magam is láttam azt, hogy
malomárkok iszapján viszi őket -
lazúrkő-villámlás volt valamennyi.
Birodalmát milliméterek mérik.
Árboc-sudara is befoghatatlan

minden villanófénynek.
Csak a halászkirálynak
méretei megfelelőek ottan,
mindenki másnak lelke van csupán és
gyötrő félelme attól,
hogyan elveszíti azt is.

1971. április 21.

Nem győzöm

Nem győzöm edzőmet nógatni, hogy
a törülközőt dobja már be végre,
de ő nem hallja, mert a ring körül
soha színét se látták.
Lehet: ilyen furcsán akar megóvni
a vereségtől. Hogy rám, ostobára
viselhessen gondot s legyek bohóca:
egyensúlyban tart düh és hálaérzet
határán mindhalálig.

1971. június 24.

Én kész vagyok

Én kész vagyok - mondom, de mire kész is?
Nem a halálra, melyben nem hiszek, sem
a gépies nyüzsgésre, mely az élet.
Nincs másik élet, nincs - ezt hajtogatná
a mindenség tökéletlen szülője.
A túlvilági lét kórházi éter,
mit gyógyulásban bízók belehelnek.
A túlvilági lét időbe bú és
időt eszik, hogy ámitása hosszú
legyen e földön. Kész vagyok - de így se
választhatok a jó s a rossz között, sem
a minden és a semmi közt, belátom.
Ím a Lepel: ha irgalmas - le nem hull.

1971. június 28.

Ajánlás

Hozzátok szálljon búcsuszó, barátok,
millenaristák! Szeretem a földet,
azt is, ki adta nékem,
s ki visszaveszi, azt is.

1971. június 30.

SALVATORE QUASIMODO
(1901-1968)

MILANO, NEGYVENHÁROM AUGUSZTUSÁBAN

Ne is keresd a porló törmelékben
szánandó kéz, hiszen halott a város.
Halott. S a végső dörrenés is elhalt
a Csatorna szívéen. A csalogány is
alázuhant a magas klastrom-antennáról,
hol énekelgetett, alkonyra várva.
Kutat ne ássatok az udvarokban:
az élők többé már nem szomjuhoznak.
Duzzadt, veres minden hullá - ne illessétek őket!
Nyugodjanak csak házuk földje ágyán...
Halott, halott a város.

ÉS MÁRIS LESZÁLL AZ ESTE

Mindenki árván álldogál a földnek
napsugárral átszúrt szívéen - és
máris leszáll az este.

AZ ÚJ HOLDHOZ

Kezdetben teremte Isten az eget
s a földet, majd világító testeket
helyezvén föl az ég mennyezetére
pihenni tért a hetedik napon.
Évmilliárdok múltán a képére
s hasonlatosságára formált ember
pihenni egy kurta percre se térve
laikus értelemmel
- és mit se félve - a felhőtlen égre
egy októberi éjben
új világító testeket rakott föl,
hasonlókat az ősi
időktől fogva kerengőkhöz. Ámen.

IGNAZIO BUTTITTA
(1899-1997)

A KALÓZOK

Ennyi vérszínű bárkát
sosem látott Palermo,
ördögarcú kalóznép
jött, akár lombra hernyó.

A napfényt elrabolták
e hordák
s nagy az éjszaka immár,
sötét lett, Szicília,
Szicília sírjál!

Narancsfák aranyát is
elrabolta e banda,
csupasz már a határ is,
puha pára sincs rajta.

A napfényt elrabolták
e hordák
s nagy az éjszaka immár,
sötét lett, Szicília,
Szicília, sírjál!

Csupa szín volt a tenger,
de fakó ma a tükre,
a sok tébolyodott hal
bolondmód menekülne.

A napfényt elrabolták
e hordák
s nagy az éjszaka immár,
sötét lett, Szicília,
Szicília, sírjál!

Nincs a lányok szemének
ragyogása, se lángja,
elvitték a kalózok
tükör nélküli tájra.

A napfényt elrabolták
e hordák
s nagy az éjszaka immár,
sötét lett, Szicília,
Szicília, sírjál!

EGY AZ ÚR SZICÍLIÁBAN

Egy az úr Szicíliában,
egy a gazda benne végleg,
népe már a Golgotán van,
ahol gyász-szelek zenélnek.

Van hazánknak is kormánya,
nyögjük rég e messzi kormányt,
vas-kezében ott a pányva,
melyet átkozódva dob ránk.

Földje van Szicíliának,
odahúz a kebelére,
egy kenyérmorzsát sem ad, csak
megkínál - majd megöl érte.

Szigetünkön gyér az élet,
falvak száza pusztaság csak,
szerteszét kutyák s kivénhedt
meztéllábas kölykök járnak.

Mind, ki ifjan érti dolgát:
messze földön megöregszik,
jó apánk, nagy Olaszország
elprédálja valamennyit.

Ősi földünk, mély az álmod,
holtak álmát kaptad jussul,
mégis várod, egyre várod,
hogy a sorsod jobbra fordul.

Ám jövőnk nem szentelt ostya
s nem a Jóisten kegyelme,
sorsát népem kézbe fogja
és kilép a közterekre!

Szegény hazám, te szolga,
miattad sírok egyre.

PAOLO SANTARCANGELI
(1909-1995)

HIÁBA FUTSZ ELŐLEM

Az utolsó csúcsnál is távolabb vagy,
ki szebb voltál utolsó májusomnál
és friss, akár a jégből ernyedő víz.
A legkeserűbb évszak árnya rajtam.
Amott a hegy, emitt a víz határol,
amíg új májusok enyhét idézem.
Minden vizet meginnék
s felfalnék minden ételt.
Rongyos vándor vagyok, botomra bízva.
A szemem: tükre hírhedett utaknak.
A hátamon: nagy álmok kis batyúja.
Leszáll az est, de bennem százezernyi
csillag világol.

Hiába futsz előlem:
ki nem térhetsz előlem,
én kedvesem, virágos homlokú nőm.
Ha vándorkedvem új poklokba úzne:
ha tehetnéd se jöjj velem! Maradj csak
az éj fölötti légies magasban.
Énrám ne sírva gondolj,
csak emberséggel - így jelenvaló léssz.
Remény takar majd, örököld borostyán,
s - akár a fényre lepkeraj - körédkgyúl
a tudat, hogy szeretlek.

HOMÁLYBÓL

Csak szóbeszéd miatt hagytál el engem -
s máig sem igazából.
Annyit se mondhattam: ne menj, maradj még.
S most sem segít a szó, hisz
nem tanítottalak meg rá figyelni.
Magadat is kijátszva lajstromoztad
szemfényvesztéseid: belőlük éltél,
sütkérezvén örökös árulásban.

Szemem izzása voltál
s zene a fékevesztett levegőben.
Megállt a levegő, kihúnyt az izzás -

magam vagyok. De nékem
zene és fény maradsz immár örökké.
Csalárd való, túladagolt elixir -
te éltetted sokáig,
majd fényedet kiloptad éjszakámból.
A szám hiába szólal,
ha meghallója nem te vagy szavamnak.
Hang nélkül koldulok az omladékon,
vánszorognak az órák,
éj éjt követ -
mind nékem táruló sír.
Csak éj, csak éj, csak éj van.
Ha nem segítsz: megsemmisít a semmi.

NERIO TEBANO
(1921-)

ELÉG VOLT TUDNI

Elég volt tudni, hogy miért halunk meg
s minden panasz lecsöndesült közöttünk.
Az emlékek felgyúltak olykor-olykor
- mint puskavillanások - pillanatra.
Majd meneteltünk, gépies menetben,
súgó sirámát hallgatván a szélnek,
miként lágy altatódalt.
Néma bajtársakat takart a sátor.
Önkívületben jajgatott a rokkant,
miként visong a fecske. Még az első
estén bukott a házfalak tövéén fel.
Amott kiégett kávéskandli árvult
a száradó avarban elfeledve.
Az ólomszín égről ravatalunkhoz
virrasztani a csillagok lejöttek.

GIUSEPPE ZAGARRÌO
(1921-)

CSEND

Fehér vászonra rótt kuszált sorokra
az idő üt pecsétet, hogy parányi
sugár ragyogjon majd, midőn az árnyak
sötét sértése szálanként csírázik
az ég talajából köves talajra.
A megszületett csönd órája ez már,
a pihenése, mikor a folyónak
megbékító partján - csöpp zajt se csapva -
hullám csitul. Tűhegyén a füveknek
jelek borzongnak át. A szél csomónkint
a tág derűnek hő lehelletével
festi be őket, ím, a fű felenged,
s dacos tartást feladva dúsan árad
száradt pillán a várás zokogása.

ARNO-MENTI VÉN PARASZTOK

Az Arno-menti vén parasztok mélyen
a sziklahátba vágta. Nyílt tenyérrel
mozdulnak és körülfogják a légből
jövő komor hírt: várni, várni, várni...

A tehetetlenség kínozza őket,
korhadt fa mind és tétlen ekevas, mely
nem szánt a május fényét visszasíró
zord évszak mélyibe, rögt se forgat
a máskor várandós és lágy határban.

Vetés alatt nem árad tiszta sóhaj
az őszi égre és a jó reményre,
az ekevas vörös, akár a rozsda,
az árokból is, íme, vér szivárog
a rögtelen föld elkékült színére.

A boronán az új kockázatoknak
zöld sara összegyűlik, langy vigasz sem
könnyítheti a terhek trágyadombját.

Az ojtás is a bú szokása már, mely
levert unalmat ültet át. S ha szurtos
szenny földi el a sebhelyet, az emlék
a törzsbe vág és gyökereket éget.

Egy puszta sarló, ködbe bújt időkből,
mit is tehet a döngő gép aranyló
hatalma ellen, mely csépelve zúzza
a magvakat s az álmok csöpp derűjét.

PIER PAOLO PASOLINI
(1922-1975)

HOGYAN LETTEM MARXISTA?

Léptem tavaszélön kék és fehér virágra,
napszőke üstökét a hunyor már kihányta,
de még rügyben feszült a villanó akác,
hűtetlen hús gyanánt szaglott az újulás.
Tavacskák partjain - melyeket jóanyámnak
falujában talán „belvíznek” mondanának -
írogattam, odébb parasztyerek-csapat
fürdőzött meztelen a zsenge ég alatt.
Hittem, tudják soruk, mint úszásban a tempót,
de a mélység nekik vak és érdektelen volt,
lubickolt mind, csak én faragtam versemet:
„Pacsirta énekel a romtemplom felett.”
E kép vetül elém a negyvenhármas évből -
kilencszáznegyvenöt más emléket idéz föl:
ama parasztfiúk - megnőve némileg -
a módos kúriák előtti tereket
ellepték súlyosan, hétköznapi és vasárnap
hajnalban hegysötét tömbökben odaálltak,
gyűlölve s félve azt, ki munkát adhatott.
Akkor döbbent belém, hogy ők - napszámosok.
És mert a belvizek emléke összetartott:
furdalt, hogy is van ez.

S olvasni kezdtem Marxot.

GINO GEROLA
(1923-)

FELSZABADULÁS

A gyermekek nem emlékeznek erre:
éjjel a partizán a
hegyek közül lehozta
rongy zubbonyát és suttogó szavát is
a csenevész reménynek. Az utakra
- ahol néhány futó Fritz
szűkölt elébb - erőt-berregve robbant
a dzsíp-kocsik karéja, és a téren
az összes kontinensről idezúdult
katonák dala szállt. A fényes ének
hintette el szívünkben
a jobb jövő bizonyosságát. A téren
a népgyűlések népe
hullámozott föl-le már. A hegyipásztor
a mélybe nézett, a sorsa egy percre
kezébe csúszott: rajta áll talán most...
A tejesasszonyok nem
lopóztak többé reggel s szürkületkor
viharlámpák világánál az utcán.
A földhordó a réten
égette el a röggel megrakott kast,
állványra szállt és malteros talicskán
gurította kedvét előre.

Árkok
meredélyét csalós bozót takarta.

VASÁRNAP

Kicszerélik a lányok
az erdei virágot
a szőlőhegy tövéen álló keresztnek
alján. Május havában
és októberben, kápolnás homályban,
litániákon kórussá szelődül
a föld vad népe is. Pünkösdvasárnap:
mise, vecsernyék - lassan hömpölyögnek
napfény-aszalta úton
az emberek, csapatban
ereszkedvén le bűvő falvaikból.

A völgy öléből tornyozó harangláb
hint kondulást a messzi legelőkre -
hegyi gulyások s völgybeszállt favágók
süvegelik. E kondulás kiszabja
napod: az étkezés, az
álom és a munka ősi rendjét,
a születőt, a holtat
egyféleképp kíséri el. Szerencse,
hogy a paraszt ugarra, legelőre
és állatokra meg nem éhezett még.
Nincs több remény, csak egy szál -
árván becsüng tehetetlen dühömbe.

GIANNI TOTI
(1924-)

MI ÚJSÁG?

(részlet)

Pilláim közt szemek helyén is kés van...

Az újságot lapoztam félaléltan:
két oldalon ezernyi holttetem,

naponta így van ez már: reggelizvén
kenyerem vérrel, hírekkel kenem,

majd indulok. Az utcán minden ember
papírhullákat gyártó elevenség,

pilláim közt szemem helyén a kések
a környező világot mintha metsznék...

RÖVID BEJELENTÉSEK

(részlet)

szerelmem úgy tudod csupán tucatnyi
kisajtó nyílik meghitt belteredből
de most időigényes számolással
háromszázezer csöpp nyílásra leltem
csücsörített ajakkal sikosítván
puszi- (és ujje-) nyomatok sorát így
lajstromozva fel kétszázezer pórúst
s százezer zsírmirigykét amik mérget
választanak ki oxigént fogyasztva
s széngázt lehelve - aztán szentesítik
hogyan rajtuk át végül beléd kerüljek

ÉRZELMÉLKEDÉS

paripát nyerítésből
korbácsot suhogásból
szekeret kerekéről
ismerni meg
mint a puskát a tusról
a pisztolyt ravaszáról
a halántékot frissen lőtt sebéről
ismerni meg
s a költőt a halálról

MONDJÁK-MONDJUK

*Részlet egy József Attilához
kiáltó ciklusból*

Megleltük, Attila, a régi pengét,
mit karmai közt őrzött meg halálod,
csak halk beszédek s hangos hallgatások
káprázzák, amit műved vetített szét,
de érezzük a szót, ahogy üzenéd:
a tollhegyen s a nyelvhegyen forog ma
és *rimátkozni* hív, halkán kioldva
ismerész emlékü *agyatkozásod*,
hogyan késedelmes jövőnk meg ne ossza
a tollkés és a kés-toll igazát, mert
ott *zsiralmas* az észnyi úr nagy odva,
ahol tanyát a toll is antennán ver
s mit sem tudat. Te végleges, talán jobb
nem válaszolnod, míg időnk nem áll fel.

ALDO SEVERINI
(1926-)

A BOSZORKÁNY

A puszta levegőben
seprűnyelét megülve
lovagol egy boszorkány.
Röptében összegyűjti
a párkányokra szállt port
s a füstködöt ugyancsak.
Mikor az összezsúrt szenny
olyan nehéz, hogy húzza vézna vállát:
ráfúj - s a kosz bezúdul
az ablakok kitátott, mafla száján.
S mivel - áttetsző lévén - a boszorkát
ember nem látta eddig:
kérdézetik, hogy portól
a bútor mért homályos?
S elejét véve újabb
fuvallatoknak: ablakuk becsukják,
eltorlaszolja útját
a pornak, hátha felsül
a testetlen banya - seprűnyeleastül!

ŐRÜLT VOLTÁL

Őrült voltál bizonynal,
mikor nevem kiáltva
rohantál át a hársfák-
szegte homályos úton.
Őrült, hiszen a torkodig szaladt föl
beteg és gyöngye szíved,
amikor átkutattad
a város minden zeg-zugát utánam,
tudván, hogy kitaszít és összejátszik
ellenem gőg és gyűlölet - az orvos
elmebetegnek nyilvánított akkor.
Őrült, őrült vagy, kedves,
mert nevem összefontad
hajszálaiddal, melyek csak miattam
szürkültek fátyolosra.
Őrült vagyok, mert szép örületedbe
fogódznék mindörökké.

ROLANDO CERTA
(1931-1987)

ARION

A szikul partvidékről
Arion útnakindult
gyönggyel, arannyal megrakott hajóján.
Bárkája büszke orra
Korinthosz zöldes tengerét kereste.
Győztesen távozott, mert
Szicíliát meghódította dallal.
Ám istene a Rossznak
kincseit kiszemelte
s mohón követve útját
halált szabott ki rája.

Arion akkor felfohászkodott és
a szél sugallatára
kezébe kapta lantját
s amíg hajója hullámot hasított:
elszánt-szelíden vívott a halállal.
A delfinek felébredtek dalára,
észrevették a bárkát
- s mert pártolják az embert -
körülkerengték nyugtató rajokban.
Arion vízbeugrott
(mintegy a sírból szökkenvén a létbe)
s a delfinek - mint egykoron Apollót -
Korinthosz fényes partjához vezették.

A költészet legyőzte a halált így -
a sandaság azóta dalba botlik
s a kapzsiság szív-dobbanásra retten.

CATANIAI IMPRESSZIÓK

Még a fal is fölérez és beszél itt.

A kő évezredektől feketéllik,
az asszonyok szeme oly mély, akár a
megalvadt láng, az Etna-hányta láva.
Itt megtanultam: szeretet lehet csak
a halál folytatása.
A gyászbavont porták betűiben
(„Drága fivérem emlékezetére”

„Imádott férjem poraira béke”)
régi világ üzen.
Catania, titok-színű a békéd
s alázatoddal úgy keveredett el,
hogy már üti az égbolt és a tenger
áttetsző, tiszta kékjét.

Két napja értenem kell:
kapuk karéja, várfal,
lépcső és ház, barokk homlokzatával,
az idő szívverését
magába zárta végképp.

Catania, őrizd tovább csodádat:
kitörni kész kedélyét
a vulkán-lelkek lávafolyamának.

KOPONYÁD MEGSIMÍTOM

Holt bányász - kire Marcinelle táján
dőlt a halál - koponyád megsimítom,
nehéz szívemre vonva
pityergő árváid maszatos arcát.
Holtod után is áztat
virág, tömjén és könnyen hullatott könny,
csak asszonyod nemes fájdalma méltó
a gyász igézetéhez.
Ő még reméli azt, hogy
legalább fiaidra
kacsint egy jobb jövő,
amely egyenlít minden régi számlát.
Halott, halott, halott vagy,
szétmarcangolt a több tonnányi gránit.
Bőkezű áldozatnak
jutalma mindig szűkmarkú örökség.
Apátok emlékét, szurtos kis árvák,
őrizzétek, mint bányászlámpa lángját.

BÖLCSŐDAL

Fiamnak, Mariónak

Aludj, aludj és álmodd,
hogy egy napon a messzeségbe hívlak,
halat fogni a tóban,
fürgégyikot a tarlón,
a sárban pedig békát.

Aludj, aludj és álmodd
postakocsik futását,
aludj, aludj és álmodd
sugárszárnyú lovaknak
gyönyörű röpülését.

Aludj, aludj és álmodd,
hogyan táncoló koboldok
veled járják ma éjjel,
aludj - és holnap ébredj
örömmosollyal, napfényes szemekkel,
ne háborgassa senki gyermekálmod.

Aludj - s csak nagysokára
riadj felnőtté egyszer.

Aludj, aludj szerelmem,
s ha egyszer mégis felnőtté riadnál:
ne sírj, de szállva száguldj
sugárszárnyú lovon - vagy
postakocsik bakján a láthatárig,
s a sápadtarcúaktól óvakodj, mert
közöttük - hidd el - több az útonálló.

Aludj, aludj és álmodd,
hogyan a remény rádmosolyog anyásan,
keblére von, becéz s ringatja bölcsőd.
Aludj, aludj és álmodd,
hogyan holnap virradóra
hűs harmat vár a réten,
ahol tavasz nevet rád,
piros pipacsmező és
napsárga margaréták,
szerelem édességét
idéző jóreménység.

Aludj, aludj és álmodd,
amit megadni néked
képzeletem se képes.

KISFECSKE

Olyan vagy, mint tavaszt hozó fecske,
rózsaszál, mely illatozik egyre,
csobbanó víz, mely csitítja szomjamat,
nyári ózon, mely tudombe lobban.

Szemeid macskásan, zölden égnek,
még sosem sebzett a nevetésed,

ha szólsz hozzám, gondom elfelejtem,
szavadból méz kesernyéje cseppen.

Máskor meg vihar vagy, tiszta arcát
fellegekkel elfedő szabadság,
kerekedtél - s elvonultál menten,
vigasztalanságban hagyva engem.

Ám éntőlem sose menekülsz meg,
keblem börtönébe visszaűzlek,
bárhol is leszel, én megtalállak,
mint halandó napot örök árnyak.

Mert a földön - hidd el, kicsi fecske -
nincs más, aki téged így szeretne.

A TISZA PARTJÁN

A ballagó folyónak
s a hömpölygő időnek
nyugodt mozgását nem vigyázza senki.
A levegőt sem lehet észrevenni.
Maroknyi jóbarát a
bort, pálinkát kínálja.
A szemem körberekben:
a tágas menedékház
megbúvik jól a csöpp akácligetben,
a muzsikus munkálkodik, figyelmem
most már csak rajta méláz.
Dala fájdalmasan szól.
Vigaszt remél a daltól?
Vagy azt akarja hinni, hogy elérhet
kedveséhez az ének?
De messze van a kedves,
oly messze, hogy a dalnak
fájdalma addig épp, hogy elnyilallhat.

FRANCO FERRARA
(1935-)

IMZAD
(részlet)

Ha kívánod, szerelmem,
kérdézz a két kezemnek ágbogáról,
 s bemutatom a port, mely két karom volt,
 a sirályt is a rózsát és a nyírfát
e végtelen homokban,
 megmutatom, mint száll az én szelemben
 virágporod, szerelmem,
és meglátod porom amely poroddal
 keveredett örökre.

Voltál a rózsza, gránátalma, páfrány,
 pacsirta, négylevelű lóhere az Isten
 széles szántóján, kedves;

én a homokbucka álma,
 te a hullám,
 mely árnyékról-árnyékra lépve hinti
 illatozó húsét a hő homokra:

te lepke voltál,
 én nyírfa, melynek ága várta röptöd;
voltál a pálma szíve,
 én meg a törzs, mely védelmezte szíved;

voltál a tűz, mely kigyújtotta szárnyam,
 visszaadván a röptöm,
 mielőtt nézéseem átszelte volna
 hattyúfehért a homlokodnak
 s eluralkodott volna tiszta lelked
 lelkem minden zugában.

Megmutatnám neked folyóktól szabdalt
 homlokomat is, kedves,
és summáját az élet-halmozásnak,
 hogyan hasonlítson újra önmagához
 az élet -
 s megtaláljalak téged.

*

Torkomban s szemeimben
 felgyült minden, amit megéltem addig,
de tudatomat feltáplálta képed
 egy perc alatt s riasztó éjszakámat
 fényesség üzte messze.

Majd viszontlátásod csodája, este,
szavadat ittam szomjazó növényként,
kihívtalak az álmok mészfalából
három napra, nem tudhattad, nem láttad,
pillanatát
a szétrobbant üvegnek,
lettél immáron lét-szükségletemmé,
hogy csillapítsd ős omlását időmnek
túlélhetővé téve még ez egyszer
ostromát annak, ami nem esett meg
ama messzi napon,
egy perc és minden idők összegében,
miként egy szárny, amely repülni lendül
a perc-táplálta mámorban, utólszor.

Nem mondhattál le kezem gyámoláról,
homlokom viharáról,
tisztelve, mi megilleti az embert
(szabályában ismertnek, nem-tudottnak,
szerencsének, csapásnak)
s követelvén a teljes juszt, kerengő
teljében az időnek.

Megtanítottad az imádság csendjét -
s aznap énekké változott a csend át;

aznap együtt imádkoztunk a sírás
határán, kéz a kézben
(s nagy örömben);

aznap, tudom megváltásomra voltál
szemem behúnytam, hogy el ne veszítsem
teljességednek boldog látomását.

Vagy aznap, mikor kicsi szivecskéket
rajzolgattál egy égszínű papírra,
a lámpa alá tetted s a sziveknek
nyitott egén át néztél egyre énrám
s a lelkemet testedre terítetted,
megszázaszorozva tested;
szótlanul hívtál engem
elhanyagló lélekkel, milliónyi
hangjával bőrdöd minden pórusának.

Pupillát festettél az ujjaidra
s az ujjaiddal néztél engem aznap,
szavam hallgattad és hajadba ittad,
kezem szorosan fogta a pupillád
- mily csoda, mondtad akkor,
hogy teljessége ekkora a csendnek!

CORRADO CALABRÒ
(1935-)

A FELADÓ ISMERETLEN

Bensőmben hordozom simogatásod,
ahogy felbontatlan levelet őrzünk
a keblünkön, hétpecsétes titokként.

Azt tudom rólad csak, amit a szél tud
lüktetéséről a kútmélyi érnek,
holott csupán fenn a kávé csupálja.

Vizsgálom szemeid tétovaságát,
mely hullámozva hátrál s mélybe bújik,
lehorgonyozván zord tengerfenéken.

Nem lelhetsz révre, mely megóv a vészben:
fedélzeten vad szél redőzi arcod
s előbb-utóbb eltávolít a parttól.

Ám pillantásod görbül egy szilánktól,
miként a fény, amelyet prizma hajlít.

KARÁCSONY IDEJÉN

A felnőttek tudják, hogy itt az ünnep:
a dokkokon ezerszám gyűlnek össze
apró gyermekeikkel, útrakészen.

Váll vállat nyom az emberáradatban,
az olajfák mentén ezüst a tenger,
a lég a Szentestét hűsen köszönti,
minden csillagszóró kis tűzijáték,
az orrok ablaküveghez tapadnak -
szalámiszagú, zsúfolt másodosztály.

Miért velük utazom haza én is?

LEGESLEGJOBBAN AKKOR...

Nagyon, nagyon hiányzol,
első perctől hiányzol,
mint víz a sivatagi szomjuságnak.

Hiányzol, mikor mellettem haladsz: ha
találkozik két gyorsvonat, csak néhány
percig futtatja egymás mellett őket
a párhuzamos sínpár.

Ha más nővel vagyok, szintúgy hiányzol,
olyan ez, mintha kihúznák a sebből
a nyílvestűt - s elvérezne a meglőtt.

Minden nap és minden helyről hiányzol,
mert nélküled
nincs „másutt”.

Ám legeslegjobban akkor hiányzol,
mikor ölelsz, mert mintha mást ölelnél -
majd ébren maradsz mellettem az ágyban.

MIKOR A GYERTYÁK CSONKIG ÉGNEK

Mikor nem látod azt a bizonyos fényt
szemében többé annak a leánynak,
akinek magyarázol,
mivel szemhéjait lejjebb ereszti:
elérkezett a záróra, lehúzott
redőny mögött összegzik a bevételt,
a templomban a gyertyák csonkig égnek
s maga marad mindenki önmagával.

LORENZA FRANCO
(1939-)

A MEGSZENTELT VISSZATÉRÉSE

Dühödt dogmákkal súlyosulva terjed
a kiábrándultság pánikja újra,
a fortiori elvet minden elvet,
csalás varázslatától ittasulva.

Felfoghatatlan jóslatából enged
a Filozófia, szolgálólány már,
gondolatnak veti alá a tettet
s az Örömhírt hordozva fennen ágál.

A vég mögött csupán illúzió van,
a pápa és a hetek ködvilága,
ügyeskedők halásznak zavarosban,
a reménytelenséget drogra váltva.

Az etikai kérdés sürgető lett,
dönteni kell eutanáziáról,
klónozásról, amely már nem csak ötlet,
agóniáról, szerv-kalmárkodásról,

génkezelt tápanyagokról, kizárva,
hogy újabb *Gott mit uns* tébolya ölhet,
s ne cáfolja a nemek csorbulása,
hogy várhatók a Napkeleti Bölcsék.

Ez kéretik a filozófiától,
mit Szókratész egy jobb lét hangszerének
tekintett, mentesen utópiától,
s mit nem riaszt gyakorlati kísérlet,

a teológus csűrés-csavarás csak
a kirekesztésnek ad tápot újra,
hódol az istenség rajzolatának
az ész előtt minden kaput becsukva.

APHRODITÉ ADÓSAI

Gyerekszerelem, télidő szülötte,
elfojtott láng, mely perzselőn nem égett,
elnyeltek a keserű messzeségek,
évekig éltél - s megmaradsz örökre.

A mélabú keresztszülője voltál,
vétó, amely nemet mondott a csöndre,
tanítód, Érosz küldött le a földre,
áltattál minket, majd tovább osontál.

Nem voltunk felvértézve még a harcra,
az érzést nem tudtuk kezelni jobban,
félénk voltam - te meg mulyácska, révedt.

Kezünk segítő kéz meg nem ragadta,
kicsik, árvák voltunk a fájdalomban -
és most adósai Aphroditének.

GIANFRANCO BRUSASCA
(1939-)

MIKOR AZ ESTE MÉG ESTÉBBRE FORDUL

Mostanában szeretetlenül szólok
 rólad, földem, te drága,
kiálmodlak néped perpatvarából.
Hogyan feledhetnénk százszor elárult,
megköpködött és megtaposott vérét
 sok szívnek, mely halált hord,
 halált hord.
Hogyan feledhetnénk a féktelen, vad
suhancokat, az árva aggokat, kik
 napról-napra halódnak,
 sok meggyalázott kislányt
 és kisiklott kegyelmet,
megszédített, megejtett s gondozatlan
 hajú leányanyákat,
bokros lovakat perzselt dombtetőn és
rendőrgyilkos, győzelmes banditákat.
Hogyan hallgathatnánk megszomorított,
 igába görnyedt,
 kigúnyolt és cserben hagyott
 anyákról?

Szabad-e hát a gondolat az agyban?
 Szabad-e hát a holnap?
 Szabad-e hát a földünk
 s minden folyó a földön?
Hogyan feledhetnénk csendőrsisakját
a gyanútlanul szunnyadó fejeknek?
 Árnyékos tisztást, mely csak
haraggal, gyűlölettel népesül be?
 Ez senkit meg nem lep már,
 hiszen verőlegények
 bratyiznak bot-
 csinálta koldusokkal.

Mostanában szeretetlenül szólok
 élők perpatvaráról,
rólad, tengerek s bércek közt szorongó,
 gyilkos döféstől vérző,
előzőnlőtt, legyőzött anyaföldem.
Mélységesen felháborít a csendje
a képzeleten túlnövő napoknak,
a csonkított hullák látványa és a

lerombolt temetőké,
és a képmutatás, mely
oly érzéketlenül zeng,
akárcsak egy
lehangolódott hárfa.

Hogyan felednénk mindezt,
mikor az este még estébbre fordul,
sírásomat, a tisztát
szégyenkezésre, rémületre váltva?

GIORGIO SOMALVICO
(1940-)

„OH! VIRÁGOK!”

Bartók Bélához

Béla, a teljes életem a baljós
várkastélyban telt el, mint a tiéd is:
Judit lázasán várja érkezését
a Herceg-testvérnek, annak, ki Minden
Kulcsoknak Birtoklója és ki Fény Az
Árnyak Honában, súly nélküli testtel...

„Oh! Virágok!” - reméltem énekelni
telt hangon egy szép napján életemnek,
csak egyetlen napon...

Ám ehelyett csak
susogni tudtam olykor: „Oh! Virágok!”,
mikor kevésbé fojtogatta torkom
füstje a lángoló históriának.

De azt se mindig.

Volt, hogy az erőtlenség
suttogásig sem értem el, a kastély
falai - álmom görbedőn ölelve -
egyszólamúan vibráltak köröttem,
pontos próféciát zengvén, amelyet
hallva megadón nyögtem: „Könnyek,
könnyekek...”

DANTE MAFFIA
(1946-)

VERSSOROK ROSINÁÉRT

I.

Rosina évek óta
olajfák s tengerár közt
nyugszik, nem győzte várni
a hozzátartozókat.
Hang nélkül távozott el,
csak sóhajtott szelíden
és megszakadt a szíve.
Menát megkérte még, hogy
vegyen nekem egy szép, márkás karórát -
s meghalt. Mindig vidám volt,
felfogta csacskaságom,
mesélt nekem sivár gyerekkoráról,
fájdalmas életéről -
de sose szomorúan,
csak mintha eltört játékról beszélne.
Ha ünnep jött, a szomszéd-
asszonyok felkeresték,
eldiskuráltak holtakról, megejtett
leányokról és vézna gyermekekről.
Győzködték egymást, hogy maradni mégis
jobb, mint kivándorolni,
különben is: a nőnek
főzés a küldetése.
Rosina üldögélt csak,
buzgón forgatva rongyos bibliáját,
az álmoskönyvet és a
sárgult lapú regényeket, amelyek
daliás lovagokról
s megszőktetett úrhölgyekről csacsogtak.
Húsz éves volt Rosina,
mikor csaplár-apámhoz elszegődött,
mérte a bort a hangos részegeknek,
fuvarosok vad viccein derült és
imádkozott utána.
Ha jött az est, a nagy hajóra gondolt,
amely kislánykorában
Argentínába vitte. Visszatért úgy,
hogy mit sem változott, csak
tekintetében lett mélyebb a tenger,
de tisztasága villogott ruháján.
Kísérj, Rosina - mint rég - iskolámhoz,
jövet-menet csak én vagyok magányos.

2.

Nem volt leány vidámabb
falunkban Rosinánál,
mint cinegemadár - vagy
mezei virágszál -
olyan volt: kiszinezte
maga körül a rétet.
Hat napig boltba járt, a
hetedikben az isten háza várta,
hol a sekrestyét strázsáló
legénykék
szerelmes szemmel nézték.
Hangoskodásuk verte fel a szentélyt,
majd csöndben hazamentek.
Rosina meg ablak mögül vigyázta,
mint korzózik Roseto
izgága ifjúsága.

3.

Nem volt szerencselánya
Rosina, bár vidáman
dúdolt mindig magában
és holdfényes meséket
is gyakran felidézett.
Roseto ragyogott, ha
útját utcáin róttá.
Vissza is tisztelettel
köszönt neki az utcán minden ember
s dicsérték elmenőben,
hisz látszott rajta: ő menny
leánya, ki leszállt, csodát mutatni...
Volt méltósága annyi,
hogy nem csábult, ha szellő babonázta.
És - ez nem ámitás! - a
tenger is megcsodálta.

4.

Rosina - mint a többi
asszony - ha dér pörög ki
az ég lyukas kasából:
nagykendőt kap föl, árnyból.
Fején fonott kosárral
hidegben is kilábal
a partra, hogy fakócska
kelengyéjét kimossa.

Nem tudja, nem figyelte,
hogya a víz jött-e, ment-e?
Parasztdalt dudorász, míg
súlykolja nyútt ruháit.

5.

Rosina rétre lépdél,
mint határőr, oly éber,
kosarába csigákat
szed össze, vacsorának.

6.

Arám - ő is Rosina -
ma reggel óta várt rád,
várta nagyon, hogy eljössz,
de mert ruhád feketeföld-színű s mert
oly messze van tőlünk a temetőkert -
te szerezted
az első asszonykönnyet jegyesemnek.

GUIDO OLDANI
(1947-)

A MUNKÁS

Fedele-fosztott csatornanyílásból
tekintget felfelé, körötte szennyvíz,
mely sűrű, mint zöldségleves vidéken.
Sanda nézésű patkányok közül les
odalentről a kistányérnyi fényre,
keresztvizet váró fejmozdulattal.
Így úsznak mind, piszkos egek iránt, a
rangsorban egyre lejjebb kórosodván,
míg végül el nem borítja a munkást
a szenny, amely most is szájaig ér már.

ANTONIO L. VERRI
(1949-1993)

VERSSOROK BARÁTOMNAK, FERENCNEK

Keressetek sosem voltat, Ferenc,
költők szobránál, vásárcsarnokokban
vagy palotákban, bíróságokon,
nyilvános parkokban és laktanyákban,
fakult autóbuszokban,
negyvenesek zubbonyba zárt szívében,
vizsgáljátok anyák haloványságát,
édes tiltásukat, ha félrelépnének.

A pontos lépésnél torpanjatok meg,
hogyan támadó, naív s gondokkal ékes
legyen ifjú időtök,
mely nemcsak szóra lobban,
de fájdalmára is az elmúlásnak...
Ne legyen lágy tapintás
rég elhülyült civilizációkban
a reggeli újságot kézbevenni.

A csoda megmaradjon,
maradjon meg, Ferenc, a nap csodája
(s nézd el, hogy így papol költő-barátod):
a nagy, pojáca Semminek ne engedj,
csak árnytalan tekintet
legyen mérték tinéktek
s a roppant ragyogás is...

...hogyan kék s nyúlánk testét a tisztaságnak
Franciska édes éneke simítsa,
feltöltve sose romló
magvaival a szívnek és az észnek
a némaság rejtelmes éjszakáit,
bársonyos közet-gyöngyszemét a gúnynak.

1987 februárjában

ALBERTO MENENTI
(1963-)

ÍME

Íme, az új költők új létezése:
egyetlen perctől ellopott öröklét,
fénylő város kenyérbél-házikókból;
felöltve hát viseltes színeinket
eszméket oszlatunk esőverésben.
Elhaladunk a számos nyelv előtt, egy
csöpp szótagot se kapva el belőlük,
fájdalmunk száz okát mind elfeledjük
és a reményét szintúgy,
az elolvasott könyvek,
a titkos órák, mik hajnalt előznek,
összezsengő eszméinket kimondják.
Nem marad arról emlék,
ahogy lázban egy-egy ígét kerestünk,
vagy csak egy asszonáncot,
kecses ábrándját lompos lapjainknak,
nem marad arról emlék,
hogymilyen volt a géppapír fehérje,
az ihlető s bosszantó kinti lárma,
örök ajtónyikorgás
a múltnak üregéből.
Csak a szavak maradnak,
öröklétünk beteges hitetése,
mely élmények elméletét takarja
immár szemem elől is.

FRANCO CAJANI
(1943-)

IDŐLOVAG
(részletek)

A vers, akár a festmény,
a többértelműség terhével ékes,
szólni vagy szót se szólni,
szeretni - nem szeretni,
lebegtetni az érzést,
elúzni a fölös szót
szép és igaz szavakkal,
vakok szemét újból a fényre tárni.

* * *

Büntelenül kell kockáztatni annak,
aki a mívelő szó akrobatája,
hogy fenntartással álljon szembe minden
másság és tilalom szeretetével,
nagy téren álló ólnyi menedékhely
hihetetlen tágasságában élve
s kinyilvánítva megszentelt ígét.

* * *

E havas esztendőben
az idő egyre zökken,
finom kis év!

Az újrakezdés titka
a létezés titkait fogja vissza,
hogy jó széllel hajózzunk, meg nem állván
a balgaság s kockázat óceánján.

TÖPRENGÉS A SZÉLBEN
(részletek)

IV.

A fák árnyékában elémbe tűntél
kék glóriával fejedem - de oly gyors
volt eltűnése is mint feltűnése
rügytelen lombhomályban
és letérdeltem akkor
az éj parancsszavára
száradt kövön bolyongtam

virágzó fák között hol
szellő hűtötte vérem lángolását
a sárgabokros úton.

* * *

Dunáról fúj a szél és
fájdalmam csillapítja
a töprengés a szélben
betölti csöndünk melyet megszakít a
kései vonatok robaja távol
a lét-csomóponthoz érkezem én el
s lefelé indulok időm csak annyi
hogy - mint a drótos - befoltozzak minden
lyukat érzéseimben
s haldoklás előtt szépítsem halálom
a létezés csapdáit is kijátszva
Balatonfüreden fát ültettem én is
kettős céljában létnek s akaratnak.
A jól ismert helyeket végigjárva
éreztelek: bajtársat szobrok alján
- utolsó bádoglovagok a keresztúton
Kerestelek ácsorgó vagonokban
árvábbak voltunk megfutott seregnél
az idő elhagyott vágányain csak
Szabó még kamasz versei kísérték
hármasság-lakomára
s Baranyi érettebb munkái szintűgy
égve hagytam a lépcsőházi villanyt
a félig nyílt kapu hangomra lengett
letéptem akkor egy virágos ágat
hogy utamat elszórt szirmok jelezzék
és önszínével fényeztem a lombot
amely magába oldott.
A nyálad illatától
oly feldúlt lett az arcom
elpirult a tudattól
hogy bűnös álmát elfogadtam én egy
természetellenes tavaszi éjnek.

V.

A történelem ismétlődik minden
jó szándék ellenére s visszarendez
holdtalan éjszakán is
távozz hát tőlünk Sátán
úgysem bírál esernyős asszonyokkal
a legendát őrző budai téren
hol bőrt és szőrt cserélt a falánk farkas
e szertartás négyszer ment végbe itten

harmadszor szurokszínűn
fizetett s csábító metamorfózis
akár az őshomály s a
legeslegelső szombat
mely semmivé sötétült
korcs lármával silányult
a homályban honnét hajdan előjött.
Kun Béla íme felkél
tündöklő Varga-szobrok közt - a fényük
belesegít a csillagragyogásba
a panaszkórusok gátszakadásán
ódák rekedtek benn az üldözött és
leölt
feláldozott vagy
meggyalázott
sokaságban s visszaverik az autók
suhanását mely villamost előz meg
utolsó a nyitott ernyőjű asszony
kecses hímzés a szobrot
fedő lepelszegélyen
ahogy reggel a műteremben láttam
stoplámpa a halálba vivő úton
állnak a néma hinták
visszatartván a mozgás lihegését
és fényességesebb holnapra várnak
a forró szél a Balaton felől a
Dunakanyarig lebben.

* * *

Két biciklista gyűjti be az úton
a porszemcséket fel-le rángva cinkos-
társként az útkaviccsal
mit éget röpke napfény
a várakozás léptekhez szegődik
melyek lassú mozgássá sűrűsödnek
hogy lejjebb szálljon a koleszterin-szint
becsapva az időt és kifakítva
a magyar szó csendjének nagy magányát
a *viszontlátásra* teljében újfent.
Éjfélkor - mint mesékben - éji kastély
toronyórája kondul elsodorván
gátját a megtört érzelem-folyásnak
egy szökkenés pucér bőrömre ültet
egy nyál-fuvallat bajsom ékesíti
vérhullámot kreálva
a parki mártírok kínját idézi
a vörös-festékes leöntetést is
a tér sarkából utcára merednek
csak tört lámpák gyújtják fel

népek lélegzetét s gyűlölködését
a megújult s megrögzött gyilkolásban
egy csillagtalan éjben.

* * *

Egy nappal később taxival robogva
még láttam valamit ama vörösből
a mű homlokzatán még
és ajkam akkor hő imára mozdult
halkan örök békéjükért esengtem
s bocsánatért magamnak.

XII.

Szél mely a Balaton hullámain suhansz
fodrozd a habokat madárrajt megzavarva
énekeld el az új hármasegység csodáját
ütemezd az idő egykedvű ballagását
cirógass lombokat nemes Füred fenyőjén
tüskés emlékjelet lélekforrásainknál
hajlítsd hozzá a vén hársfa megannyi ágát
égre emelve föl minden csúcsok fölé azt
a létezés örök ritmusait követve
gallyak sűrűsödő egyszólamú karában
hozz életnedvet a cseperedő toboznak
mit barát szed le majd ideigézve engem.

A SZÉL CSAK FÚJ TOVÁBB

A visszatérés létforrásainkhoz
véglegesült e januári éjben,
mely hó nélkül olyan, mint meztelen nő,
kit unalom köznapjai aláznak,
a hármasegységben kutat szerelmet,
elvetve értelmét létnek s halálnak,
a szeretet, amelytől minden éled:
egy dunaparti séta szép gyümölcse.
De lám, fakó s halott a Duna immár,
a partjain gyötrelmes a bolyongás
s a hármasság „rossz”, „rontás”, „rothadás” ma
Hungária könyörtelen telében.
Akár Itália, felkél Magyarhon,
nem kormányos - hajótörött a költő,
nem képes úszni széles Balatonban,
még ha Dunáról fúj is még a szél, mert
a szél csak fúj, tovább is fúj Keletről
és bárhogya légyen is: a szél a győztes,
végül a szél az úr Istennek hála
(vagy valakinek fönt a fellegek közt).
Bak és Vízöntő jegyzi ezt az évet,
férfitanúi rég letűnt szokásnak,
igazságot és verset szentesítve
a kenetteljes áldással, mi éltet
a húnyt holdfényű, csillagtalan éjben.

E verset közösen, olaszul írtuk 1993 januárjában.
Magam fordítottam magyarra. A dőlt betűvel
szedett sorok az enyéme. B. F.)

OLASZ SZERZŐK MŰVEI BARANYI FERENC FORDÍTÁSÁBAN 1961-2002

Baranyi Ferenc műfordításköteteiben

Baranyi Ferenc: *Szerelem és háború*. Adaptációk a világirodalomból (versek). Zrínyi Katonai Kiadó, 1983

Napfény és szerelem. Olasz szerelmes versek. Válogatta, az előszót írta és fordította: Baranyi Ferenc.

General Press Kiadó, 1998

Baranyi Ferenc: *Europarnasszus*. Válogatott műfordítások.

Előszó: Madarász Imre. K.u.K. Könyvkiadó, 2001. Kétnyelvű kiadás.

(Olasz, francia, német, angol, orosz, szlovák, spanyol, román költők versei eredeti nyelven és magyarul, és részletek a készülő Isteni Színjáték-fordításból.)

Ó, jössz-e már? Szerelmes versek a világ minden tájáról.

Válogatta, az előszót írta és fordította: Baranyi Ferenc.

Grafikák: Borza Vera. K.u.K. Könyvkiadó, 2001

Olasz szerzők önálló köteteiben

Rolando Certa: *Mások tekintetére rátalálni* (versek)

Az előszót írta: Baranyi Ferenc

Fordította: Baranyi Ferenc és Papp Árpád

Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Salgótarján, 1987

Franco Ferrara: *Imzad. Sívó hegedű* (versek) - Imzad (poesie)

Szerkesztette: Hajducsi Ilona és Alberto Menenti Grafika: Jerry Turano. Az előszót írta és fordította: Baranyi Ferenc

Movie Plus Kiadó, 1990. Kétnyelvű kiadás

Dante Maffia: *Kosárba viperát* (versek)

Válogatta, szerkesztette, az előszót írta és fordította:

Baranyi Ferenc

A fordító magánkiadása, 1990

Franco Cajani: *Időlovag* (1987-1988) -

Cavaliere nel tempo (1987-1988)

A bevezetőt írta: Szabó György

A verseket fordította: Baranyi Ferenc. Száz kortárs művész illusztrációival

Magyar Nemzeti Galéria, 1992. Kétnyelvű kiadás

Giuseppe Ungaretti: *Mérték és titok* (válogatott költemények).

Válogatta és az előszót írta: Szénási Ferenc. A fordítók közt: Baranyi Ferenc

Kráter Műhely Egyesület, 1993

Dante Alighieri: *Az új élet - Vita nuova*

A bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta: Madarász Imre Fordította: Baranyi Ferenc

Eötvös József Könyvkiadó, 1996. Kétnyelvű kiadás

Eugenio Montale: *Naplók-versek - Diari-poesie*

Az előszót és a jegyzeteket írta, fordította: Baranyi Ferenc

Eötvös József Könyvkiadó, 1996. Kétnyelvű kiadás

Giovanni Pascoli: *Messzi ünnep* (válogatott költemények) - *Festa lontana* (poesie scelte)

Összeállította és részben fordította: Baranyi Ferenc A bevezető tanulmányt írta: Madarász Imre

Eötvös József Könyvkiadó, 1998. Kétnyelvű kiadás

Franco Cajani: *Töprengés a szélben* (versek) - *Ipotesi nel vento* (poesie) 1989-1994

Fordította: Baranyi Ferenc

Széphalom Könyvműhely, 1999. Kétnyelvű kiadás

Paolo Maurensig: *A lüneburgi variáns* (regény) -

(*La variante di Lüneburg*)

Fordította: Baranyi Ferenc

Park Könyvkiadó, 1999

Corrado Calabrò: *A feladó ismeretlen* (versek) -

Mittente sconosciuta (poesie)

Fordította: Baranyi Ferenc

Széphalom Könyvműhely, 2000. Kétnyelvű kiadás

Lorenza Franco: *Meghatározatlan* (versek) -

Indefinito (poesie)

Fordította: Baranyi Ferenc

Széphalom Könyvműhely, 2001. Kétnyelvű kiadás

Új élet, új stílus - Vita nuova, stil nuovo

Középkori olasz költők művei Baranyi Ferenc fordításában

A bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta: Madarász Imre

Eötvös József Könyvkiadó, 2002. Kétnyelvű kiadás

Antológiákban és egyéb kiadványokban megjelent fordítások

Prométheusz tüze. Költők a bálványok és az istenek ellen

(antológia)

A szerkesztés, a válogatás, az előszó, az életrajzok és a jegyzetszótár Kanizsai Nagy Antal munkája

A fordítók közt: Baranyi Ferenc

Móra Ferenc Könyvkiadó, 1961

Modern olasz költők (antológia)

Szerkesztette és válogatta, a jegyzeteket írta: Rába György.

Társszerkesztő és a bevezetőt írta: Sallay Géza

A fordítók közt: Baranyi Ferenc

Magvető Könyvkiadó, 1965

Ünnepek és versek (irodalmi összeállítás)

Szerkesztette: Szilágyi János. Bevezető: Klujber László

A fordítók közt: Baranyi Ferenc

Somogy Megyei Művelődési Központ, Kaposvár, 1987

Egyetlen verseink

Válogatta, szerkesztette és az előszót írta: Somos Béla

A fordítók közt: Baranyi Ferenc

Szépirodalmi Könyvkiadó, 1991

La czarda e il vento. Poesie. Testi di autori contemporanei ungheresi e salentini - *A csárda és a szél.* Veszprém megyei és salentói kortárs költők versei Giuseppe Conte gondozásában. Bevezető: Széki Patka László és Mario Schiattone. Magyarból fordította: Barna Imre. Olaszból fordította: Baranyi Ferenc
Congedo Editore, 1994. Kétnyelvű kiadás

Az olasz irodalom antológiája
Szerkesztette és az életrajzi jegyzeteket írta: Madarász Imre
A fordítók közt: Baranyi Ferenc
Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996

Il cuore di Amleto
Testi, grafiche e fotografie di autori contemporanei salentini e ungheresi - *Hamlet szíve*
Versek, rajzok, fotók Veszprém megyei és salentói kortárs szerzők műveiből Giuseppe Conte gondozásában. Bevezető: Giuseppe Conte és Baranyi Ferenc
Magyarból fordította: Alberto Menenti. Olaszból fordította: Baranyi Ferenc
Veszprém Megye Önkormányzata, Veszprém, 1996
Kétnyelvű kiadás

Száz szerelmes sóhaj. Három évezred európai költészetéből
Válogatta, az előszót írta és részben fordította: Baranyi Ferenc
Illusztrációk: Reich Károly
K. u. K. Könyvkiadó, 1996, 1998 és 2001

A szív szonettjei. 100+1 tizennégy soros a szerelemről
Válogatta, az előszót írta és részben fordította: Baranyi Ferenc
Grafikák: Czinke Ferenc
K. u. K. Könyvkiadó, 1997 és 1988

Mondd, hogy szeretsz! Szerelmes költőpárok, visszacsókolt múzsák (versek)
Válogatta, az előszót írta és részben fordította: Baranyi Ferenc
Grafikák: Czinke Ferenc
K. u. K. Könyvkiadó, 1998 és 1999

Maradj velem. Versek halhatatlan szerelmesekről
Válogatta, az előszót írta és részben fordította: Baranyi Ferenc
Grafikák: Borza Vera
K. u. K. Könyvkiadó, 1999

Őrizem a szemed. Versek szerelmes pillantásokról, bűvölő tekintetekről
Válogatta, az előszót írta, részben fordítás és vers:
Baranyi Ferenc
Grafikák: Czinke Ferenc
K. u. K. Könyvkiadó, 2000

Dalok, operaszövegkönyvek fordításai

Nápolyi dalok - Canzoni napoletane
A dalokat válogatta és fordította: Baranyi Ferenc
Editio Musica Budapest, 1992. Kétnyelvű kiadás
(Reményi József ének - zongora letétei)

Baranyi Ferenc: *Operaszövegek. Szavakkal a zene szolgálatában*
Mikszáth Kiadói Kft., 1995

(Zenetörténeti könyv, Baranyi Ferenc verseivel és operalibrettó fordításával, részben kotta, részletek Puccini: *Tosca*; Dallapiccola: *A fogoly* és Dubrovay: *A váltságdíj* című operájából)

Giacomo Puccini: *Tosca*. *Tosca libretto* (Giuseppe Giacosa és Luigi Illica) - *Tosca* szövegkönyv
Szerkesztette és fordította: Baranyi Ferenc
Eötvös József Könyvkiadó, 2000. Kétnyelvű operaszövegkönyv

Hans Habe: *A Primadonna* (regény) - (*Die Primadonna*)

Fordította: Villányi György

Az operarészletek szövegeit részben fordította: Baranyi Ferenc

K. u. K. Könyvkiadó, 2001

(Részletek: Puccini: *Tosca*; Spontini: *A Vesta-szűz*; Giordano: *André Chénier* című operájából, Baranyi Ferenc fordításában)

Paola Capriolo: *Híven szerettem* (regény) - (*Vissi d'amore*)

Fordította: Sermann Eszter.

[Az opera szövegbetéteket fordította: Baranyi Ferenc]

Noran Könyvkiadó Kft., 2002

Függelék

Baranyi Ferenc többek között olasz slágereket, szicíliai népdalokat és nápolyi dalokat is fordított, melyek szerepeltek rádióban, TV-ben, filmen és hanghordozókon.

Operalibrettó-fordításai között olasz művek is szerepelnek, pl.: Dallapiccola: *A fogoly*.

Operalibrettókat is írt, közöttük olasz nyelvűt is: Dubrovay László - Baranyi Ferenc: *Il ricatto* (*A váltságdíj*) című vígopera, melyet a luganói TV pályázatára írtak. Később Baranyi Ferenc magyarra is lefordította saját szövegkönyvét. A hazai bemutató 1999. december 15-én volt a Vigadóban, koncertszerű előadás olasz nyelven, melyet a Bartók rádió közvetített.

(Ezek a fordítások nyomtatásban nem jelentek meg.)

Összeállította: Snéden Norina

A Hungarovox Kiadó ajánlata

- Anga Mária:** Hajnalt teríték ágyamon (versek)
- Baán Tibor:** Lombhullató idő (válogatott és új versek)
- Balla László:** Lali az oroszlánbarlangban (regény)
- Banos János:** Fekete sebek (versek)
- Banos János:** Kibőjtölt vendég (szerelmes versek)
- Baranyi Ferenc** fordításában francia költők versei: A montmorency-i szerelmesek
- Baumholczer Tamás:** Macskajaj (novellák)
- Bodnár Erzsébet:** Oroszország a 18-19. században (tanulmányok)
- Czegő Zoltán:** Hetednap után (versek)
- Czegő Zoltán:** Unokás zsoltárok (esszék)
- Csoóri Sándor:** Így lásson, aki látni akar (Válogatott versek magyar-olasz nyelven, Sztanó László fordításában)
- Gángoly Attila-Novák Valentin:** Zsír Balázs (pikareszk regény)
- Gera Pál:** Állatkerti történetek
- Györffy László:** Honi látószög (Helyzetjelentések Magyarországról)
- Györffy László-Maróti István:** Szembeszélben (Életút-beszélgetés és interjúk az íróval)
- B. Horváth István:** Kicsiknek, nagyobbaknak, még nagyobbaknak (versek)
- Jankowska Radoslaw:** Kard, test, toll (versek)
- Jánosi András:** Az utolsó ticket (regény a szerző rajzaival)
- Kaiser László:** Dr. Hársing Lajos (interjú, emlékezés)
- Kaiser László:** Magyar Ferenc (életinterjú)
- Kaiser László-Jánosi András:** Üdvözlét a vándornak (verses-grafikai album)
- Kassai Franciska:** Sírdogál a Szépség (versek)
- Kolozsvári Papp László:** Kleotéra története (novellák)
- Kósa Márton:** Adj a légynek egy esélyt! (novellák)
- Madarász Imre** (szerk.) Machiavelli öröksége. (tanulmányok)
- Madarász Imre:** Az érzékek irodalma. Erotográfia és pornográfia az olasz irodalomban (tanulmányok)
- Madarász Imre:** „Kik hallgatjátok szerteszórt dalokban...” Olasz klasszikusok - mai olvasók (tanulmányok)
- Madarász Imre:** „Költők legmagasabbja” (Dante tanulmányok)
- Madarász Imre:** Letérés. Történet a múlt évezredből (regény)

Madarász Imre: „Örök megújulások” Születés, újjászületés, feltámadás az olasz irodalomban (tanulmányok)

Madarász Imre: Századok, könyvek, lapok (Magyar és világirodalmi tanulm.)

Major János: Hazatérés (versek)

Martin József: Március idusától az aradi Golgotáig (Lapozgató az 1848-49-es forradalom és szabadságharc sajtójából)

Mátyás István: Csillag dalok (versek)

Milley Tóth Ferenc: A karmester vár (versek)

Nagy Gábor: Nem is tudom... Műemlékvédelmi és más írások

Nemeskürty István: Elérhetetlen, tündér csalfa cél
Vörösmarty tündérvjátéka, a Csongor és Tünde (tanulmány)

Paládi Zsolt: Szakszerű felszabadítás (novellák)

Pintér Gábor: Eltévedt csillag (versek)

Rakos Miklós: A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában (tan.)

Reményik László: Életbajnokok (interjúk)

Reményik László: Kicsivel könnyebb... (elbeszélések)

Rózsa Pál: Üdvözlét a vándornak. Dalok Kaiser László verseire

Rózsa Pál: Kantáta Bajcsy-Zsilinszky Endre emlékére

J. Suba Ágoston: Az én 70 évem 1930-2000

Solymár József: Mátyás, a sosemvolt királyfi (ifjúsági regény)

Szappanos Gábor: Apokrif történetek. Novellák egy hétre

Szappanos Gábor: Szárazbabódi dekameron (elbeszélések)

Szervác József: Aszály előtt. Átdolgozás (versek)

Szervác József: Végnapjaim története... és más egyéb furcsalmak

Temesi Ferenc: Gabo meg a halál (kisprózák, tárcák, tárcanovellák, publicisztikák)

Tusnád László: Kortársunk, Kossuth Lajos (tanulmányok)

A könyvek megrendelhetők a kiadónál:
1137 Budapest, Radnóti M. u. 11.
Telefon: 340-0859, fax: 239-0578